جگ جہان داسو جھلا

(بین الاقوامی کتابیں داسرائیکی روپ)

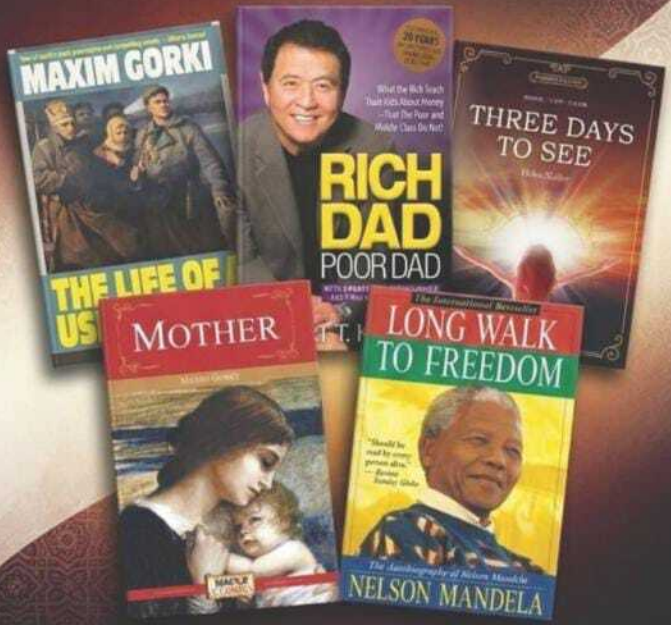

محمد شان مغل

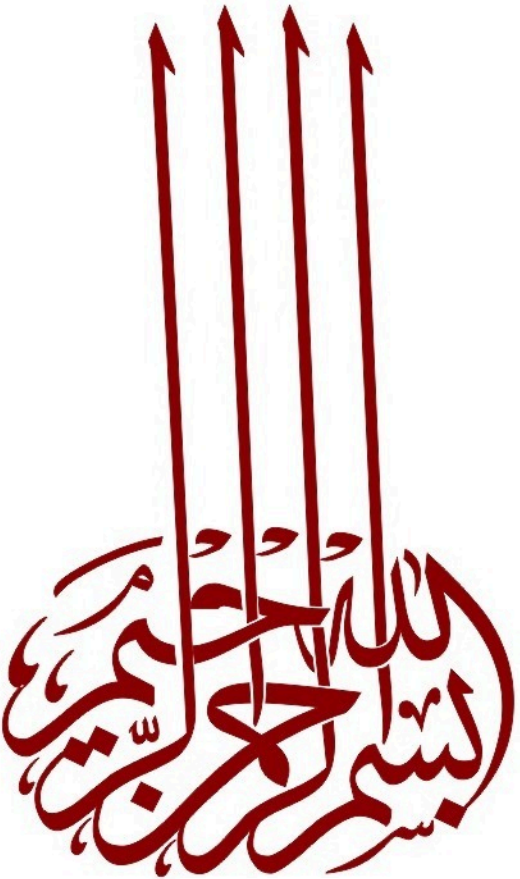

شروع کرتا ہوں اللہ کے نام سے جو بڑا مہربان نہایت رحم کرنے والا ہے

بین الاقوامی کتابیں داسرائیکی روپ

جگ جہان داسو جھلا

شان مغل

جملہ حقوق بحق مصنف محفوظ ہیں

کتاب	جگ جہان داسو جھلا
مصنف	محمد شان مغل
رابطہ نمبر	0316 - 8567662
کمپوزنگ	بے باک ڈیروی
پروف ریڈنگ	کلیم اللہ، جلیل عباس
ایڈیشن	اوّل
سن اشاعت	2026ء
تعداد	200
قیمت	1000 روپے
رجسٹریشن نمبر:	ISBN: 978-6277753-45-3

ناشر: بے باک ادبی میڈیا (رجسٹرڈ) ڈیرہ غازی خان

bebakadbimedia@gmail.com 0337 7248245

انتساب

اے کتاب اپنڑے سوہنڑے تے مٹھے سرائیکی وسیب دے ناں جنڑیں میکوں ایڈی مٹھی ماءبولی ڈِتی، تے اپنڑے مہاندرے اُستاداں دے ناں جنہاں میکوں اکھرے دی سُنجاݨ ڈِتی تے لکھݨ پڑھݨ دا وَل سکھایا۔

تندیر

☆	آپݨی گالھ	06
☆	سرائیکی ادب اچ ''شان'' دا شان دار ودھارا (محمد شہباز تبسم)	10
☆	جگ جہان دا سوجھلا (ظہور احمد دھریجہ)	14
☆	امیر پیو، غریب پیو	17
☆	ماء	21
☆	ہوموسیپینز	25
☆	آزادی دا طویل سفر	30
☆	ڈیکھݨ دے ترے ڈینہہ	33
☆	لسانی سامراجیت	36
☆	فرینکنسٹائن	40
☆	زبان دی موت	43
☆	ہٹی دی طاقت	47
☆	اَݨ ڈِٹھا بندہ	54
☆	ذہن کوں غلامی توں آزاد کرݨ	58

☆ ہک بیکار بندے دی حیاتی 62

☆ انسان دے حقوق 65

☆ سوچیوں تے امیر بٹو 68

☆ دی روڈ (سڑک) 72

☆ بنجر بھوئیں 75

☆ باز دار (فالکنر) 79

☆ نینگر ور تھر دے دُکھ 82

☆ تعلیم دا خاتمہ 87

☆ تخلیقی سکول 91

☆ رب دا سوہنا قصہ 95

☆ ہک بُکھیا فنکار 99

☆ طاعون 104

☆ آؤ کتاب نال یاری لاؤں 112

☆ کتاب دی اہمت دے حوالے نال 115

☆ عظیم انقلابات دے گجھے راز 120

☆ کتابیات 127

آپنڑی گالھ

بسم اللہ الرحمٰنِ الرحیم اللہ سئیں دا لکھ لکھ شکر ہے جنہیں انسان کوں بولݨ دا ڈول ڈِتا تے ساکوں سرائیکی جہی مٹھی سوہݨی تے وڈے ظرف آلی ماءبولی عطا کیتی۔ زبان صرف لوظیں دا ہک کٹھ نی ہوندی بلکہ اے ہک پوری تہذیب، ثقافت، ساڈے سوہݨے دے رنگ تے دھرتی دی سُنجاݨ ہوندی ہے۔

ساڈی سرائیکی زبان خواجہ غلام فریدؒ دیاں کافیاں دی مٹھاس تے ساڈے وسیب دے دردکوں اپݨے اندر سانبھی بیٹھی ہے۔ اے او بولی ہے جیندے وچ ساڈیاں ماواں لوریاں ڈیندن تے ساڈے وڈے قصے کہانیاں سݨاتے ساڈی تربیت کریندن۔ پر جیویں جیویں دُنیا اگوں تے تھیندی ویندی ہے، اے ہوں ضروری تھی گیا ہی جو اساں اپݨی ایں ماءبولی کوں نویں دَور دے علم تے سوجھلے ہال جوڑوں۔

اَج دی دُنیا علم، منطق، سائنس، کمپیوڑ اَتے سوجھ بوجھ دی دُنیا ہے۔ جیہڑی قوم اپݨی زبان وچ دُنیا دا نواں علم نئیں گھندی او ترقی دی دوڑ وچ پچھوں رہ ویندی ہے۔ میکوں ہمیشہ اے گالھ شدت نال محسوس تھیندی ہئی جو ساڈے سرائیکی وسیب دے نینگر تے تریمتیں، دُنیا دے وڈے مفکراں تے لکھاریاں دی سوچ کوں اپݨی زبان وچ جاݨو اتے انہاں دے علم توں فیدہ چُکو۔

اے او سوچ ہئی جنہیں میکوں مجبور کیتا جو میں "جگ جہان دا سوجھلا"

(بین الاقوامی کتابیں دا سرائیکی روپ) "دے ناں نال اے پندھ شروع کراں۔ اے کتاب میڈے اوخواب دی پہلی تعبیر ہے جو عالمی ادب، تاریخ، فلسفہ، تے فکری سوجھلا ساڈی اپݨی منجھی بولی وچ ساڈے منجھاں وچ موجود ہووے۔

وناندرا کرݨ تے کہیں وڈی کتاب دا نچوڑ کڈھݨ کوئی سوکھا کم نئیں ہوندا خاص طور تے جڈاں گالھ بین الاقوامی سطح دیاں نیاں منایا کتاباں دی ہووے۔ میڈی اے پوری کوشش رہی ہے جو میں انگریزی تے یاں زباناں دے اوکھے لفظاں کوں "ٹھوس" تے ٹھیٹھ سرائیکی وچ اینویں ڈھالاں جو پڑھݨ آلے کوں اے محسوس نہ تھیوے جو اوکوئی اوپری گالھ پڑھدا پئے بلکہ اونکوں اِویں لگے جیویں کوئی اپݨے وسیب دا سیانا اوندے نال گالھیں کریندا بیٹھا ہووے۔

ایں کتاب وچ میں رابرٹ کیوساکی دی مشہور زمانہ کتاب "امیر پیو، غریب پیو" (Rich Dad Poor Dad) دا سرائیکی نچوڑ شامل کیتے۔ ساڈے وسیب وچ غریبی تے پسماندگی ہک وڈا مسئلہ ہے۔ ایں کتاب دے ذریعے میں اپݨے لوکیں کوں مالیاتی سوجھ بوجھ (Financial Literacy) ڈیوݨ دی کوشش کیتی ہے تاکہ ساڈے نینگر نوکری گولݨ دی بجائے کاروبار کرن تے پیسے کوں اپݨے کیتے کم کرݨ دا ڈول سکھن۔

ڈوجھے پاسے ظلم تے جبر دے خلاف جدوجہد کوں سمجھݨ کیتے میں عظیم راہنما نیلسن منڈیلا دی آپ بیتی "لانگ واک ٹو فریڈم" (Long Walk to Freedom) دا سرائیکی روپ پیش کیتے۔ منڈیلا دی کہاݨی ساکوں ڈسیندی ہے

جو حق سچ دے رستے تے تُرݨ آلیاں دے وچ صبر تے استقامت ہووے تاں ہک ڈینہہ آزادی دا بھج ضرور اُبھر دے۔

میکسم گورکی دا شاہکار ناول "ماں" (Mother) وی ایں کتاب دا اہم حصہ ہے۔ اے ہک انجھی کہانی ہے جیہڑی ڈسیندی ہے جو جڈاں ہک ماء اپݨی اولاد دی خاطر تے ول ہک وڈے مقصد دی خاطر ڈکھ برداش کریندی ہے تے اُٹھی کھڑ دی ہے، تاں او کیویں انقلاب دا استعارہ بݨ ویندی ہے۔ اے کہاݨی ساڈے وسیب دیاں ماواں، بھیݨیں تے دھیریں کیتے ہک وڈا سبق ہے۔

ہیلن کیلر دی لکھت "تھری ڈیز ٹو سی" (Three Days to See) کوں سرائیکی وچ ڈھالݨ دا مقصد ساڈے لوکاں کوں اے احساس ڈیواوݨ ہئی جو اللہ سئیں دی ڈتی ہوئی حیاتی اکھیاں دی بینائی تے یاں نعمتاں کنتا وڈا اکرم ہن۔ جیہڑے لوک ظاہر دیاں آکھیں نئیں رکھدے اودی اندر دے سوجھلے نال جگ جہان کوں سوہݨاں کر تے ڈیکھ سگدن۔

اے چار کتاباں صرف کہاݨیاں نئیں بلکہ حیاتی گزارݨ دے اصول ہن۔ ایوے ای کتاب وچ ٹُساں دنیا دیاں مشہور ترین کتابیں دے علم توں فیدہ گھن سگدو۔ جڈاں اساں اپݨی ماء بولی وچ کوئی نویں گالھ سکھدے ہیں تاں اوسدھی ساڈے دِل تے دماغ وچ لہہ ویندی ہے۔ میڈا مقصد ہئی جو ایں کتاب کوں پڑھ تے ساڈے وسیب دا عام بندہ دی عالمی سطح دی فکری سوچ کھݨ آلا بݨ ونجے۔

میڈی اے پہلی کتاب ہے تے ایں کتاب دی لکھت تے اشاعت دے

پندھ وچ میں کلھا نمیں ریہا۔ میں اتھاں اپنے کیتے اے فرض سمجھداں جو اپنے اُنہاں تمام عظم اُستاداں دا دل دیاں گہرائیاں توں شکریہ ادا کریندا جنہاں میکوں پڑھنڑ، لکھنڑ، سوچنڑ تے قلم پکڑنڑ دا ڈول پا سایا۔ جنہاں دی شفقت تے رہنمائی باجھوں محمد شان مغل اَج ایں مقام تے نہ پُنچ سگدا۔

ایں موقعے تے میں اپنے سمورے سنگتیاں دا تھورائیت ہاں جنہاں دی ادبی سنگت تے حوصلہ افزائی میکوں ہمیشہ اگوں تے ودھنڑ دا جذبہ ڈیتا۔

چھیکو وچ میں اپنے دو سیب دے بنگلریں، بزرگیں تے بھینڑیں کوں ہکو سنیہا ڈیونڑا چاہسا۔ ایں کتاب کوں اپنڑی ماء بولی دا ہک سوہنڑاں سرمایہ سمجھتے پڑھو۔ ایں "جگ جہان دے سوجھلے" کوں اپنڑے دِلاں وچ وساؤ تے میڈے تے ایں نعرے کوں اپنڑی حیاتی دا اِکا حصہ بنا گھنو سرائیکی پڑھو، سرائیکی لکھو، سرائیکی بولو۔

محمد شان مغل

طالب علم شعبہ سرائیکی غازی یونیورسٹی

ڈیرہ غازی خان

سرائیکی ادب اچ ''شان'' دا شان دار ودھارا

علمی، ادبی دنیا اچ استاد کیتے ایں توں وَڈی خوشی دی گال ہئی کیا تھی سگدی اے جو اوندا اہال (شاگرد) علم و ادب دے میدان اِچ کوئی اَنجھا کم کرے جیندے نال اوندیاں ذاتی صلاحیتاں اُبھر تے سامنڑے آون جیندا براہِ راست فائدہ زبان تے ادب کوں تھیوے۔ میڈے ہک ہال (شاگرد) جیندا ناں ''شان'' اے، اوں سرائیکی ادب دی شان اچ ودھارا کرنڑ دا اَہر کیتے جیڑھا میں سمجھداں شان دار اے۔ بین الاقوامی کتابیں دا سرائیکی زبان اچ انہاں دے اکتبا سات دا وناندرا کرتے ہک قابلِ ستائش کم کیتے۔ اے کم ایں گال دی علامت اے جو نویں نسل نہ صرف علم دے نال جُڑی ہوئی اے بلکہ ماہولی نال محبت اتے اوندے ادب دی ترقی سانگے ہوں حد تئیں سنجیدہ وی ہے۔ استاد دی حیثیت نال میکوں ایں گال دا فخر اے تے ہوں خوشی اے جو میڈا ہال (شاگرد) اَنجھا علمی کم کیتی پیٹھے جیکوں کرنڑ بارے ہک منجھیا ہویا لکھاری وی کئی واری سُچیندے۔

Johann Wolfgang von Goethe دا آکھنڑ اے جو "Translation is one of the most important and worthy concerns in the general business of the world"

وناندرا: ترجمہ کائنات دے علمی اَتے فکری معاملات اچ ہوں اہم اَتے

باوقار کم اے۔

میں سمجھدا ان جو وٹا ندرا اصل اچ زبانیں اتے تہذیبیں دی آدھل ہک پُل دا کردار ادا کریندے۔ دنیا دیاں مختلف زبانیں اچ لکھی گئی علمی، ادبی اتے فکری کتاباں جڈاں کہیں ڈوجھی زبان اچ منتقل تھیندئین تاں علم دی سرحد وڈی تھی ویندی اے اوندا دائرہ وَدھ ویندے۔ وٹا در انسان کوں نویں معاشریں دی فکر، ثقافت اتے تجربیں کنوں سونہاں کریندے۔ آتھوں مختلف قومیں دے وچ فکری ہم آہنگی آتے باہمی سمجھ بوجھ پیدا تھیندی اے۔ ایہا وجہ اے جو وٹا ندرے کوں ہر ت علمی ترقی دا اہم ذریعہ سمجھیا ویندے۔

سرائیکی زبان ہک قدیم اتے زرخیز زبان اے جیندے ادب دی بھرپور روایت موجود اے۔ اجو کے ویلھے اچ ویلھے دے تقاضے مطابق عالمی ادب آتے علمی سرمایہ جیکر سرائیکی زبان اچ منتقل کیتا ونجے تاں میں سمجھداں ایندے نال زبان اچ ہک وسعت پیدا تھیسی اتے ایندی افادیت اچ وی ودھارا تھیسی۔ جڈاں بین الاقوامی کتاباں سرائیکی دے قالب اچ پڑھیاں ویسن تاں پڑھنڑ والیں کوں عالمی علم و ادب نال سنجاݨ تھیسی جیندے نال زبان دی علمی حیثیت اچ ہک مضبوط وِدھارا تھیسی جیڑھا اہریں مینگر ہوݨی کتاب "جگ جہان دا سوجھلا" اچ کیتی کھڑے۔

محمد شان دا اے اہر لائق تحسین اے آتے ایں سلسلے دی ہک کڑی اے۔ انہاں آپݨی لگن آتے محنت نال عالمی کتابیں کوں سرائیکی زبان اچ منتقل کیتے۔ کجھ لوک اے سمجھدن جو وٹا ندرا ہوں سوکھا کم اے جو اکھریں کوں وٹا تے پیش کرڈتا

ویندے۔ وٹا ندرا چھڑا اکھر وٹاوݨ نال نئیں تھیندا بلکہ ہک احساس دا عمل اے، ذمہ دارانہ عمل اے جیندے نال اندرا اصل متن دی روح، مفہوم اتے انداز کوں وی برقرار رکھݨا ہوندے۔ تہوں وٹا ندرے دا کم علمی پختگی، لسانی مہارت آتے فکری شعور دا تقاضا کریندے۔ ایں نیگر دا اصل متن دے بعد وٹا ندرے کوں تساں ڈیکھو تے اندازہ لئو جو اوا حساس جیڑھا وٹا ندرا کہیں وٹا ندرے کارکنوں چانہدے او ملدا اپݨے یا کینا۔

"The poor and the middle class work for money. The rich have money work for them. Life pushes all of us around.

Some people give up and others fight.

A few learn the lesson and move on

"غریب تے درمیانے طبقے دے لوک پیسے کیتے محنت کریندن۔ پر امیر لوکاں دا پیسہ انہاں کیتے کم کریندے۔ زندگی اساں ساریاں کوں دھکے ڈیندی اے۔ کجھ لوک ہمت ہار ڈیندن تے کجھ مقابلہ کریندن۔ پر کجھ گٹھوئیں لوک ایہو جہے ہوندن جنہوں دے دھکیاں توں سبق سکھدے ہسن تے اگاں ودھ ویندن۔"

میں آپݨے بال (شاگرد) کوں ڈھیر ساری مبارک ڈیندا اں جو انہاں آپݨے کم نال مکمل وفا کرائ دا مکمل اہر کیتے جیڑھا ویلھے دے نال مزید پختہ تھیندا اوسی۔ میکوں امید اے جو آوݨ والے ویلھے اچ محمد شان مغل دا ناں سرائیکی ادب دے مہان

لکھاریاں اچ ہوسی اتے علم و ادب دی خدمت اچ، سرائیکی زبان دے دامن کوں مزید وسعت ڈیوݨ اچ انہاں دا کردار بݨدا رہسی۔

محمد شہباز تبسم

کوٹلہ شیر محمد، تحصیل و ضلع راجن پور

15 اپریل 2026ء

جگ جہان دا سوجھلا

سیاݨے آکھدن بندے دی شخصیت تے اوندے ناں دا اثر ہوندے۔ سیاݨیں دا اے کھاݨ شان سرائیکی تے پورا ہندے، جیندا ناں شان سرائیکی ہووے اوسرائیکی دی شان کیوں نہ ہووے۔ شان کتاب لکھی ءِ، کتاب دا ناں "جگ جہان دا سوجھلا" رکھیے، ایں ناں دی وی اپݨی ہک شان ہے۔ شان میکوں کتاب بارے لکھݨ دا آکھیے، میں کیا لکھاں؟ میں ناں ہمیش ہکا گال کریندا ں جو قوماں کتاب نال وڈیاں تھیندن، سرائیکی دی اکھاݨ ایویں ناں ݨی جو" لکھیا لوہاتے الایا گوہا"۔ وقت ویلھا بدلدا رہندے، ڈیجیٹل دور اچ بھانویں لوک کتاباں گھٹ پڑھدے ہوسن۔ ول وی کتاب دوست کتاب کوں ہاں نال لئی پئھسی۔ شان دا تعلق سرائیکستان دی دھرتی نال ہے جتھاں ہوں زیادہ کتاباں لکھیاں گئں، قرآن مجید دا منظوم سرائیکی ترجمہ وی تھیئے۔ ماݨ احمداݨی (دیرہ غازی خان) جو زرخیز وی ہے۔ تے مردم خیز وی۔ میں آکھساں جو شان دی آوݨ آلی کتاب تاریخ ماݨ احمداݨی ہووے تا نجو دنیا کوں پتہ لگے جو وسیب دی شان تے وسیب دا ماݨ ماݨ احمداݨی کیا ہے؟

شان دی زیر نظر کتاب وچ عالمی ادب توں 23 بہترین کتابیں دا ویورا تے نچوڑ ڈتا گئے۔ شان جیر ھے کتابیں دا مفہوم اپݨی زبان اچ بیان کیتے انہاں وچ فلسفہ، سائنس، فکشن تے عالمی شخصیات تے کتاباں شامل ہن، سوݨی تے چنگی گال اے ہے جو شان اپݨی زبان دے سوکھے تے سادہ لوظ استعمال کر تے کتاب کوں

سوہنڑا من بھاوناں بنڑائے ۔تے سرائیکی ادب کوں عالمی ادب نال جوڑݨ دا شاندار کم وی کر ڈیکھائے ۔

شان دی خوبی اے ہے جو اوندی کتاب نال یاری اے، مطالعے دا شوق رکھدے، کتاباں پڑھدے، سکول ویلے کتاباں پڑھݨ شروع کیتس، اچ یونیورسٹی وݨج تے مصنف بݨ گئے، اے شان دی شان دے نال وطن وسیب دی شان وی ہے ۔خاص گال اے ہے جو شان وطن وسیب دے نال عالمی ادب دا وی مطالعہ کیتے، دنیا دے مشہور تے مَنیے مَنائے قلمکاریں کوں پڑھیے ۔نیٹ تے کتاباں ٹیکسٹ دے نال وائس دی صورت ءچ وی ملدن ۔کتاباں پڑھ پڑھ، بݨ بݨ تے شان کوں شوق تھئے جو ڈے لوکیں دیاں وڈیاں کتاباں دا مفہوم سرائیکی ماء بولی ءچ آوے ۔شان ایں کم سانگے اپݨی سوچ تے اپݨی فکر کوں قلم نال رَلا تے ڈینھ رات محنت کیتی اے، اچ شان دی محنت دا پھل تساں اساں کھمدے پٹھوں ۔علم دا اے میوہ کہیں رُت یا موسم دا محتاج نیں، ہار ہاں مہینے ہوندے، ہر ویلے کھاوݨ کوں ملدے ۔وڈی گال اے ہے جو جتنا کھاؤ نمکبݨ اِچ نی امدانت وادھو وادھ اے، سیانڑے ایویں ناں نی آکھدے جو جتنا خر چو علم اتنا دھدے ۔

کوئی آدمی او تیئں وڈا نی تھیندا جے تیئں اوندے اندر خلوص تے سچائی نہ ہووے ۔شان بھانویں تنڈھے سن دا نگر اے پر ایندے کم وڈے ہن ۔شان اپݨی عمر دے وڈیں توں وڈا نظر دے کیوں جو ایندے کم وڈے ہن، سرائیکی لکھدے، سرائیکی پڑھدے، سوشل میڈیا تے ڈینھ رات سرائیکی ماء بولی دی خدمت

کریندے ۔وڈے کمیں وچ انہاں دی کتاب جگ جہان دا سوجھلا وی ہے ۔اے سچ اے جو کم وڈا ہووے بھانویں نکا، کرݨ نال تھیندے، ہتھ تے ہتھ رکھ بیٹھݨ نال کوئی کم نی تھیندا ۔جگ جہان دے سوجھلے اِچ شان دا شوق، محنت تے خلوص نظر امدے ۔تے پتہ لگدے جو جوان کم کریندا بیٹھے، کہ گال اے وی ہے جو لکھ او سگدے جیر ھا پڑھدا ہووے، لکھݨ دا لل وی کہیں کہیں کوں ہوندے، ہر بندہ مصنف نی بݨ سگدا، بھانویں او آکسفورڈ دا تعلیم یافتہ وی کیوں نہ ہووے ۔شان کوں مبارک ہووے جو اینکوں لکھݨ دا ڈاڈھا امدے ۔

شان سرائیکی دی اے کتاب ایں سال تے نویں دور دی نویں نکور سوغات اے جو پسند تھیوݨ دے نال سرائیکی ادب دی دنیا اِچ نواں حوالہ وی بݨسے تے ریسرچ سکالریں کوں حوالے دا کم وی ڈیسے ۔ڈیجیٹل دور نویں نسل دا ہے تے سرائیکی وطن وسیب دے نینگر ایں توں فیدہ چاوݨ تے شان دی ریس کرن تے انہاں دا نگے مصنف بݨ تے اپݨا، اپݨے دان خان اپݨے استاد یں تے وطن وسیب دا ناں روشن کرن ۔

ظہور احمد دھریجہ

جھوک سرائیکی ملتان

"امیر پیو، غریب پیو"

(Rich Dad, Poor Dad)

رابرٹ کیوساکی دی لکھی ہوئی کتاب "امیر باپ، غریب باپ" دنیا دی مشہور ترین کتاباں وچوں اِک ہے جیڑھی جو مالیاتی سوجھ بوجھ تے دھن دولت کٹھی کرݨ دے گُراں تے مبنی ہے۔ ایں کتاب وچ مصنف آپݨی زندگی تے آپݨے ڈو پیؤ اں دی کہاݨی سُݨیندے۔

ہک اوندا اپݨا سکا پیو ہِکی جیڑھا ہوں پڑھیا لکھیا تے ہک سرکاری وڈے عہدے تے نوکری کریندا ہِکی پر ساری زندگی او مالی طور تے تنگی تے غربت وچ رہیا اینکوں او غریب پیو آہدے۔ ڈوجھے پاسے اوندا مُنہ بولا پیو اوندے دوست دا پیو ہِکی، جیڑھا جو کہیں وڈے سکول کالج دا پڑھیا ہویا تاں نہ ہِکی پر او ہک کامیاب تاجر تے اپݨے ویلے دا ہک ہوں امیر بندہ ہِکی (اینکوں او امیر پیو آہدے)۔

رابرٹ ڈِسیندے جو اُوندے غریب پیو دی سوچ روایتی ہِکی۔ او ہمیشاں ایں گالھ تے زور ڈیندا ہِکی جو "پُتر سکول وِچ چنگے نمبراں نال پاس تھی تے وَل کوئی محفوظ تے پکی نوکری لبھ تے اوندے نال چمبڑ ونجے۔" ڈوجھے پاسے، امیر پیو دی سوچ بالکل وکھری ہِکی۔ او آکھدا ہِکی جو "نوکری کرݨ نال بندہ کڈاہیں امیر نی تھی سگدا۔ مالیاتی تعلیم حاصل کر، اپݨا کاروبار شروع کر تے پیسیاں توں کم گھنݨ سِکھ۔"

ایں کتاب دا سبھتوں وڈا نچوڑ ایہو ہے جو امیر تے غریب دی سوچ وچ

زمین اسمان دا فرق ہوندے۔ غریب تے درمیانے طبقے دے لوک ساری زندگی "پیسے کیتے کم کریندن" جڈاں جو امیر لوکیں دا "پیسا اُنھاں کیتے کم کریندے"۔

کتاب دے اہم اصول:

مالیاتی تعلیم (Financial Literacy)

رابرٹ کیوساکی دا مَنݨنا ہے جو سکولاں کالجاں وِچ ساکوں صرف نوکر بݨݨ دی تعلیم ڈِتی ویندی ہے پیسہ کماوݨ دے بارے کوئی تعلیم نی ڈِتی ویندی۔ مالی طور تے کامیاب تھیوݨ کیتے تہاکوں کھاتے داری، سرمایہ کاری، تے مارکیٹ دے اصول سمجھݨے پوندن۔ تہاکوں ایں گالھ دا علم ہووݨاں چاہیدا ہے جو پیسہ کیویں کم کریندے۔

اثاثے تے ذمے داریاں وِچ فرق (Assets vs Liabilities)

اثاثہ او شئے ہے جیڑھی تہاڈے کھیسے وِچ پیسہ پاوے۔ تے ذمے داری او شے ہے جیڑھی تہاڈے کھیسے چوں پیسہ کڈھے"۔ غریب لوک ذمے داریاں (مہانگیاں گاڈیاں، وڈے گھر، قرضے) گھنݨ تے سمجھدن جو اے اثاثے ہِن۔ جڈاں جو امیر لوک اصل اثاثے (کاروبار، جائیداد، شیئرز) کٹھے کریندن جیڑھے اُنہاں کوں مزید پیسہ کماتے ڈیندن۔

اپݨا کاروبار شروع کرو (Mind Your Own Business)

صرف نوکری دی تنخواہ تے گزارہ نہ کرو۔ اپݨی نوکری دے نال نال اپݨا

کوئی کاروبار یا سائیڈ بزنس دی ضرور شروع کرو۔ جے تُساں اپݨاں کاروبار شروع کریندوں ناں تُساں آپݨی آمدݨی کوں تیزی نال ودھاسگدو تے مالی طور تے آزاد تھی سگدو۔

اپݨا پیسہ کم تے لاؤ (Make Money Work for You)

پیسہ بچاتے گھر رکھݨ دی بجائے اوکوں سرمایہ کاری وچ لاؤ۔ جے تو ساں اپݨا پیسہ صحیح جاہ تے کم تے لیندو تے او پیسہ تہاکوں مزید پیسہ کماتے ڈیندے تے تُساں سُتے پئے ہوو دتاں وی تہاڈی دولت ودھدی راہسی۔

"The poor and the middle class work for money. The rich have money work for them. Life pushes all of us around. Some people give up and others fight. A few learn the lesson and move on

"غریب تے درمیانے طبقے دے لوک پیسے کیتے محنت کریندن۔ پر امیر لوکاں دا پیسہ انہاں کیتے کم کریندے۔ زندگی اساں ساریاں کوں دھکے ڈیندی اے۔ کجھ لوک ہمت ہار ڈیندن تے کجھ مقابلہ کریندن۔ پر کجھ گاݨوئیں لوک ایہو جہے ہوندن جیہڑے دھکیاں توں سبق سکھدے ہسی تے اگاں ودھ ویندن۔"

خطرے توں نہ ڈرو (Overcoming Fear)

مالی طور تے کامیاب تھیوݨ کیتے تہاکوں نفع نقصان دا خطرہ چاوݨاں

پوندے۔ جیہڑے لوک پیسے ڈاڈ ڈے ڈرتوں سرمایہ کاری ݨی کریندے او کڈاہیں وی امیر ݨی تھی سگدے۔ سمجھداری نال خطرہ چاوݨ ہی کامیابی دی پوڑھی اے۔

ٹکدی گالھ:

"امیر پیو، غریب پیو" دا اصل مقصد لوکاں کوں "کماؤ تے کھاؤ" دی اہیں ٹکڑ آلی دوڑتوں کڈھݨ ہے۔ اے ہک انجھی رہنمائی ہے جیہڑھی ڈیسندی اے جو کیویں ہک عام بندہ وی مالیاتی سوجھ بوجھ نال اپݨی غربت مکا سگدے تے ہک شکھی تے آزاد زندگی گزار سگدے۔ ایں کتاب وچ ڈیایا گئے اصولاں تے عمل کر تے کوئی وی شخص مالی طور تے کامیاب تے تکڑا تھی سگدے۔

ماء

(The Mother)

مکسم گورکی دا مشہور ناول "ماء" روس دے ہک انقلابی دور دی عکاسی کریندے۔ تے ہک انجھاں شاہکار ہے جیہڑا محنت کش طبقے دی جدوجہد اتے ہک عام ماء دی غیر معمولی تبدیلی کوں پیش کریندا ہے۔ اے ناول صرف ہک کہانی نئیں بلکہ اے اُودور دی سماجی، معاشی اتے سیاسی حالات دا ہک سچا عکس ہے۔ ناول دے مرکزی کرداراں وچ پیلاجیا، نیلووا اتے سوفا بہن، جینکوں عام طور تے "ماء" دے ناں نال جانڑیا ویندے۔ او ہک فیکٹری دے مزدور دی ذال ہئی جیندا گھر آلا غربت، شراب نوشی تے ظلم دی زندگی گزریندا ہا۔ اوندے پال بہن جیندے وچوں ہک داناں پاول اَتے ڈوجھے داناں سوف ہا۔ پاول وی اوں فیکٹری وچ کم کریندا ہے جتھاں اوندے پیو دا انتقال تھیا ہا۔ پاول اپنے پیو دا نگوں نئیں اوشرابی اتے جھگڑو ے آلا ناہا۔ او پڑھیا لکھیا تے سماجی نا انصافیاں کوں سمجھنڑ دی کوشش کریندا ہے۔

پاول اَتے اوندے کجھ یار جیہڑے سمورے فیکٹری مزدور ہن انقلابی کماں وچ حصہ گھنڑ شروع کریڈیندا۔ اوسوشلسٹ نظریات دا مطالعہ کرنڑ اَتے مزدوراں وچ بیداری پیدا کرنڑ دی کوشش کریندن۔ ماء پیلاجیا شروع وچ اپنے پتر دے ایں کم کوں نئیں سمجھدی۔ او ڈردی ہے جو پاول مصیبت وچ نہ پھس ونجے۔ او ہک سادہ لوح عورت ہے جہڑی صرف اپنے پتر دی حفاظت چاہندی ہئی۔

پاول اَتے اوندے دوستاں دی سرگرمیاں دی وجہ توں پولیس انہاں تے نظر رکھنڑ شروع کریڈیندی ہے۔ ہک واری پاول کوں مزدوراں دے مظاہرے دی قیادت کرنڑ تے گرفتار کر گھدا ویندے۔ ایں واقعہ نال ماء دے اندر ہک ڈڈی تبدیلی آندی ہے۔ او ڈرنڑ دی بجائے، اپنڑے پتر دے مقصد کوں سمجھنڑ دی کوشش کریندی ہے۔ او انہاں کتاباں کوں پڑھنڑ شروع کریندی ہے جیہڑیاں پاول چھوڑی ہگیا ہا، اتے آہستہ آہستہ انقلابی نظریات کوں سمجھنڑ لگ ویندی ہے۔

ماء ہنڑ صرف ہک تماشائی نئیں رہ ویندی، بلکہ او فعال طور تے تحریک دا حصہ بنڑ ویندی ہے۔ او خفیہ طور تے انقلابی پمفلٹ اتے کتاباں ونڈنڑ شروع کریڈیندی ہے۔ او مظلوم مزدوراں اَتے انہاں دے گھر والیاں دی مدد کریندی ہے۔ او انقلابی پیغام کوں گلی گلی، محلے محلے پچاونڑ دی کوشش کریندی ہے۔ اوں وچ ہک نویں ہمت اتے حوصلہ پیدا تھیندا ہے۔

ناول دے آخر وچ، پاول کوں دوبارہ گرفتار کیتا ویندا ہے اَتے اوندے تے مقدمہ چلدے۔ ماء اپنڑے پتر دے دفاع وچ کھل کے کھڑ دی ہے اتے عدالت وچ بہادری نال انقلابی نظریات دا پرچار کریندی ہے۔ او ہک جلسے وچ تقریر کریندی پئی ہوندی ہے جہڑاں پولیس اونکوں ونھنڑ دی کوشش کریندی ہے۔ ماء مزاحمت کریندی ہے اَتے اپنڑے پیغام کوں پچاونڑ دی ہر ممکن کوشش کریندی ہے۔ ناول دا اختتام اوندے گرفتار تھیونڑ یا اوندے جدوجہد کریندیں ہوئیں ڈیکھنڑ تے تھیندے۔

ایں ناول دے مطابق انقلاب گھن آوݨ دے پچھوں کئی وڈے مرحلے ہن جیویں:

سُرت تے جاگ (بیداری):

انقلاب دی پہلی پوڑی لوکاں وچ سُرت آوݨ ہے۔ جہڑاں ناول دا اہم کردار پاول (پتر) کتاباں پڑھݨ شروع کریندے تاں اوندے ذہن دے دَر کھل ویندن۔ اوپرچے تے کتاباں وٹھیندے جیندے نال عام لوکیں کوں اپݨے حق تے حاکماں دے ڈُڈھپ (ظلم وزیادتی) دی سمجھ آندی ہے۔ سوچ وابدلݨ ہی انقلاب دا پہلا قدم ہے۔

ڈر ختم کرݨ:

ماء "نلووِنا" ہک سمجھی ترسیت ہے جنکیں ساری حیاتی اپݨے پُتے دی مار تے سرکار دے ڈرو چ گزاری ہئی۔ پر جہڑاں او پتر دے سنگتیاں کوں ملدی ہے تے حق دی گالھ سݨدی ہے، تاں اوندا ڈر رمک ویندے۔ انقلاب اوں ویلے آندے جہڑاں غریب، عام لوک تے پورہیت (مزدور) اپݨے ولاں وچوں ظالم دا ڈر کڈھ چھوڑیندن۔

مزدوراں دی سانجھ:

کلہا بندہ کجھ نی کر سگدا۔ ناول ڈسیندا ہے جو جہڑاں مزدور، کسان تے غریب لوک ہک مٹھ تھی تے اپݨا کُھ کریندن ہک ہئے دا درد وٹھیندن تاں ہک وڈی طاقت بݨی ویندن۔ ایہا سانجھ تے جڑت انقلاب دی بنیاد رکھیندی ہے۔

جدوجہد تے قربانی:

انقلاب ایویں نی آویندا ایندے کیتے وڈے جتن (جدوجہد) کرݨے پوندن۔ جہڑاں سرکار پاول کوں پکڑتے جیل گھن ویندی ہے تاں تحریک رُکدی نی۔ اوندی ماء جیہڑی پہلے اݨ پڑھ تے ڈرپوک ہئی اپݨے پتر دا کم سانبھ گھندی ہے تے پرچے وٹݨ لگ ویندی ہے۔ ہک دی قربانی ڈوجھے کوں ہمت ڈیندی ہے۔

عشق تے انسانیت نال پیار:

انقلاب صرف غصے تے نفرت داناں نی بلکہ اے انساناں نال سچے پیار دا ناں ہے۔ ماء دی ممتا جیہڑی پہلے صرف اپݨے پتر کیتے ہئی او ول ودھ تے سارے غریباں، مزدوراں تے حق منگݨ والیاں نال جڑ ویندی ہے۔

مکدی گالھ:

"ماء" ناول دا مرکزی خیال ہک عام انسان دی شعوری تبدیلی ہے، جیہڑا معاشرتی ناانصافیاں کوں ڈیکھݨ دے بعد اپݨی ذات دی حدتوں نکل کے ہک وڈے مقصد کیتے قربانیاں ڈیوݨ کیتے تیار تھی ویندا ہے۔ ایہ ناول ظاہر کریندا ہے جو کینویں ہک ماء دا پیار صرف اپݨے پتر تئیں محدود رہݨ دی بجائے، سارے محنت کش طبقے کیتے ہک عالمی پیار وچ بدل ویندا ہے۔ ایہ انقلاب، ہمت، قربانی اتے انسانی روح دی عظمت دی کہانی ہے۔

سیپیئنز

(Sapiens : A Brief History of Humankind)

یوول نوح ہراری دی مشہور کتاب "سیپیئنز انسانی ذات دی سک مختصر تاریخ ہے۔

واقعی اے سک شاہکار اتے سوچ کوں جھنجھوڑ ڈیوݨ آلی کتاب ہے۔ اے کتاب آدم زاد (ہوموسیپیئنز) دے پورے پندھ کوں وڈے سوہݨے اتے نویکلے انداز نال بیان کریندی ہے جو کیویں اساں سک عام جہے جانورتوں گھن تے اج دی ایں دنیا دے حاکم بݨے ہیں اتے ساڈا آوݨ آلا وقت کیہو جیہا ہوسی۔

سانجھیاں کہاݨیاں دی طاقت:

لکھاری دی سمجھ توں وڈی اتے مضبوط دلیل اے ہے جو انسان کوں ڈوجھے جانوراں توں وکھرا کرݨ اتے پوری دنیا تے غلبہ پاوݨ دی اصل وجہ ساڈی "سانجھیاں کہاݨیاں" یا "خیالی حقیقتاں" گھڑݨ دی انوکھی صلاحیت ہے۔

انسان او واحد مخلوق ہے جیہڑھی انہاں شیئں تے یقین رکھ سگدی ہے جہناں دا کوئی مادی وجود نئیں۔ جیویں جو خدا، قوماں، پیسہ، انسانی حقوق، قنون اتے وڈیاں کمپنیاں۔ اے ساریاں ساڈے ذہن دی پیداوار ہن پر اساں اپݨی پوری حیاتی انہاں دے دوالے گزارینے ہیں۔ ایں خیالی سانجھ پاروں لکھاں کروڑاں اجنبی انسان سک مٹھی تے سک ڈوجھے نال مل تے کم (تعاون) کر سگدن جیہڑھا جو کہیں

ڈوجھے جانورے دے وس دی گالھ نئیں۔

"Fiction has enabled us not merely to imagine things, but to do so collectively. We can weave common myths such as the biblical creation story, the Dreamtime myths of Aboriginal Australians, and the nationalist myths of modern states. Such myths give Sapiens the unprecedented ability to cooperate flexibly in large numbers."

"فرضی کہاݨیاں ساکوں صرف ایہو ݨی سکھایا جو اساں کینویں چیزاں دا خیال اپݨے ذہن وچ گھن آوں، بلکہ ایہ وی سکھایا ہے جو اساں سارے رل مل تے کینویں سوچوں۔ اساں سانجھے افسانے گھڑ سگدے ہیں، جیویں جو دنیا دے بݨݨی دی دیومالائی کہاݨی، یا اہو کے دیساں دی قوم پرستی دیاں کہاݨیاں۔ ایہے کہاݨیاں 'سیپیئنز' (انساناں) کوں سک ہݨے نال جڑ تے وڈی تعداد وچ کٹھا کم کرݨ دی انجھی انوکھی طاقت ڈیندیاں ہن جیہڑھی پہلے کدے ہیں نہ ہئی۔"

انسانی تاریخ دے ترے وڈے انقلاب:

اساں انساناں کوں اج دے مقام تک پچاوݨ کیتے ترے وڈے انقلاب

آئے ہن جنہاں نے ساڈی تقدیر بدل تے رکھ ڈِتی ہے

1 شعوری یا شناختی انقلاب:

(تقریباً 70,000 سال پہلے)

اے انسانی تاریخ دا سبھتوں اہم موڑ ہا۔ ایں دور وچ انسان دی سوچ تے سمجھ دی صلاحیت اتے زبان وچ ہک ڈِڈی تبدیلی آئی۔ اساں ہک ایہو جہی پیچیدہ زبان ایجاد کیتی جیند نے نال اساں نہ صرف اپنے آلے دوالے دی معلومات ہک ڈوجھے کوں ڈے سگدے ہاسے، بلکہ سبھتوں ڈِڈی گالھ، اساں انہاں چیزاں بارے گالھ کر سگدے ہاسے جیڑھیاں وجودی نہیں رکھدیاں (جیویں جو دیومالائی قصے، کہانڑیاں اتے روحاں)۔

ایں نویں شعور تے ساکوں رل مل تے کم کرݨ اپݨا علم اگلی نسلاں تک پہچاوݨ اتے نویاں چیزاں تیزی نال ایجاد کرݨ دے قابل بݨایا۔ ایں انقلاب دی بدولت انسان افریقہ دے جنگلاں توں نکل تے پوری دنیا تے چھا گیا جیند نے نتیجے وچ انسان دیاں ڈوجھیاں قسماں (جیویں نینڈرتھل) اتے وڈے جانوراں دی ہک وڈی تعداد ہمیشہ کیتے ٹمک گئی۔

2 زرعی انقلاب:

(تقریباً 12,000 سال پہلے)

ایں دور وچ انسان نے جنگلاں وچوں شکار کرݨ اتے پھل ہوٹے جمع کرݨ آلی در بدر دی زندگی چھوڑ تے ہک جاہ تے آباد تھی کے کھیتی باڑی شروع کر ڈِتی۔

ہراری ایں انقلاب کوں متنازعہ طور تے تاریخ دا "سبھتوں وڈا فراڈ" آہدا ہے۔ بھانویں جو کھیتی باڑی نال انساناں دی کل آبادی وچ تاں بے پناہ ودھارا تھیا پر ہک عام انسان دی زندگی پہلے توں وی اوکھی اتے خراب تھی گئی۔ کساناں کوں شکاریاں دے مقابلے وچ ودھیک محنت کرݨی پوندی ہئی انہاں دی خوراک وچ طاقت گھٹ گئی (کیونجو اوصرف کجھ فصلاں جیویں گندم تے انحصار کرݨ لگ پئے) تے اوقحط اتے بیماریاں دا زیادہ شکار تھیوݨ لگ پئے۔ اساں زیادہ اناج پیدا کرݨ دے ہک ایہو جہے چکر وچ پھس گئے جیند نے نال وڈے معاشرے ذاتی جائیداد دا تصور اتے غریب امیر دی ونڈ (سماجی درجہ بندی) دا وجود وچ آئی۔

3 سائنسی انقلاب:

(تقریباً 500 سال پہلے توں گھن تے اَج تائیں)

اے دور انسانی سوچ وچ ہک ہئے وڈے دھماکے نال شروع تھیا جیڑاں انسان نے اے منہ شروع کیتا جو "اساں سبھ کجھ نئیں جاݨدے" (اپݨی لاعلمی دا اقرار)۔ ایں عاجزی نے مشاہدے، تجربات، اتے ریاضی دے ذریعے نواں علم لبھݨ دی تانگھ پیدا کیتی۔

سائنس دا اے نواں علم جیڑاں سرمایہ داری اتے سامراجیت دی پہنچ نال ملیا تاں ٹیکنالوجی وچ بے پناہ ترقی تھئی۔ سائنس نے نویں اوزار اتے ہتھیار ڑے، سرمایہ داری نے پیسے لائے، اتے سلطناں نے تحقیق اتے نویں علاقیاں تے قبضے کیتے۔ ایں سارے عمل نے صنعتی انقلاب، عالمگیریت اتے اَج دے جدید ٹیکنیکی دور

کوں پیدا کیتا، جیندے نال زمین تے انسانی حیاتی دا نقشہ ہی بنیا دی طور تے بدل گیا۔

انسان دا مستقبل:

(کیا اساں خدا اپٹی آلے ہیں؟)

کتاب دے چھیکو وچ لکھاری ساڈے مستقبل بارے پریشان کن قیاس آرائیاں کریندے جو سائنسی انقلاب ہُنڑی ساکوں ہک ایہو جہے موڑ تے گھن آیا ہے جتھاں اساں جینیاتی انجینئرنگ، مصنوعی ذہانت، اتے سائبر ٹیکنالوجی دے ذریعے اپنے آپ کوں نویاں شکلاں وچ "اپ گریڈ" کرسگہدے ہیں۔

مستقبل دا انسان شاید او "ہوموسیپینز" نہ رہسی جیکوں اساں اپ جاندے ہیں بلکہ او خداواں آلیاں طاقتاں حاصل کر گھنسی۔ ایں ترقی نال موجودہ انسان دا شاید خاتمہ تھی ونجے تے ہک نویں ارتقائی دور دا منڈھ بدھیا ونجے۔

مختصر اے ہے جو "سیپینز" ہک ایہو جہی عظیم اتے کثیر الجہتی کہانی ہے جیڑھی تہاکوں اے سوچنڑ تے مجبور کر ڈیندی ہے جو انسان ہووݨ دا اصل مطلب کیا ہے، اساں ایں دنیا تے کیویں قبضہ کیتا اتے ہُنڑی اساں کیڑھے پاسے ویندے پئے ہیں۔

آزادی دا طویل سفر

(Long Walk to Freedom)

نیلسن منڈیلا دی آپ بیتی "لانگ واک ٹو فریڈم" (آزادی دا طویل سفر)

نیلسن منڈیلا دی اے کتاب محض ہک بندے دی کہانڑی نئیں بلکہ اے ہک عظیم انسان دی حیاتی دا اونجوڑ ہے جنئیں نسل پرستی دی کالی رات کوں مکاوݨ کیتے اپنڑی پوری زندگی وقف کر ڈتی۔

نیلسن منڈیلا کتاب دے منڈھ وچ اپنڑی حیاتی دے شروعاتی ڈیہاں دا ذکر کریندیں ہوئیں ڈسیندے جو او تھمبو قبیلے دا ہک عام جیہا بال ہا۔ بچپنڑ دیاں کھیڈاں توں گھن تے جوانی دی دیہلیز ٹپݨ تئیں دا سفر ہوں سوہݨے انداز وچ بیان کیتا ہگئے۔

جڈاں او اپنڑی تعلیم پوری کر تے جوہانسبرگ وچ قانون (وکالت) دی پریکٹس شروع کریندا ہا تاں اتھاں انہاں کوں گوریاں دی طرفوں کالیاں تے تھیندے ظلم تے نسل پرستی دے بھیانک نظام دا اصل چہرہ ڈیکھنڑ کوں ملدا ہا۔ ایہو او موڑ ہا جنئیں انھاں دی سوچ کوں مکمل طور تے تبدیل کر ڈتا۔

ظلم ڈیکھ تے منڈیلا چپ نہ رہ سگیا تے ہوں جلدی افریقن نیشنل کانگریس دا حصہ بݨ ہگیا۔ شروع وچ انہاں دا طریقہ کار پرامن ہا تے او عدم تشدد دی تحریکاں چلیندا رہ گیے۔ پر گوریاں دی ظالم حکومت نے جڈاں پرامن احتجاج کرݨ

آلیاں تے سختیاں کیتیاں تے انھاں دیاں آوازاں کوں دباوݨ شروع کیتا تاں منڈیلا کوں اے احساس تھیا جو پرامن طریقے نال اے ظالم حکمران نھیں منیندے تے ہݨی حقوق گھݨݨ کیتے مسلح جدوجہد ضروری تھی ڳئی ہے۔

1964ء وچ نیلسن منڈیلا تے انھاں دے ڈوجھے ساتھیاں کوں گرفتار کر گھدا ڳیا تے مشہور زمانہ 'ریوونیہ مقدمے' وچ انھاں کوں عمر قید دی سزا سݨاوݨ ڈتی ڳئی۔ منڈیلا اپݨی کتاب وچ "روہن آئیلینڈ" تے "پولسمور" جیہاں خوفناک جیلاں دے ڈینہاں دا نقشہ تفصیل نال چھکیندے۔ اوڈ سیندے کہ کیویں جیل دیاں کالیاں کوٹھریاں وچ انھاں نے ڈوجھے قیدیاں نال سنگت بݨائی تے ظالم گارڈز کیویں پیش آندے ہن تے کیویں انھاں قید وچ رہندیں ہوئیں دی اپݨی قوم دی آزادی دی جنگ کوں ہک نویں انداز نال جاری رکھیا۔

ستاویہہ (27) سال دی قید منڈیلا دے ارادیاں کوں کمزور نہ کرسکی۔ انھاں دا کمال اے ہا جو انھاں نے جیل وچ رہ تے اپݨے اصولاں نال وفا کیتی تے اپݨے دشمناں دے رویئے کوں وی سمجھݨ دی کوشش کیتی۔ انھاں دا اے منݨݨ ہا جو نفرت کوں پیار تے معافی نال ماریا ونج سگدے تے او ہمیشہ مصالحت تے گالھ مہاڑ تے زور ڈیندا رہے ڳے۔ جیہڑی تھمکو کار جنوبی افریقہ دی آزادی دی وڈی وجہ بݨی۔

1990ء وچ جڈاں منڈیلا قید توں آزاد تھئے تاں انھاں دے دل وچ کہیں کیتے کوئی کینہ یا بدلے دی بھاونہ ہئی۔

انھاں نے اوں ویلے دے صدر ایف ڈبلیو ڈی کلرک نال رل تے کالیاں تے کوریاں وچالے برابری دا نظام گھن آوݨ کیتے کم کیتا۔ ایں امن دی کوشش تے 1993ء وچ ڈوہاں کوں کھیاں "نوبل امن انعام" نال نوازیا ڳیا۔ 1994ء وچ جنوبی افریقہ وچ پہلے آزاد تے مکمل جمہوری الیکشن تھئے تے نیلسن منڈیلا ملک دے پہلے کالے صدر منتخب تھی تے ہک نویں تاریخ رقم کیتی۔

"لانگ واک ٹو فریڈم" صرف ہک بندے دی آپ بیتی نھیں بلکہ اے ہک پوری قوم دے صبر، قربانی، ظلم دے خلاف مزاحمت تے آزادی دی لازوال داستان ہے۔ اے کتاب ساکوں اے سبق ڈیندی ہے جو کیویں ہک کلہا انسان اپݨے پکے ارادے، معاف کرݨ دے حوصلے تے مستقل مزاجی نال ہک پوری قوم دی تقدیر بدل سگدے۔

ڈیکھن دے ترے ڈینہہ

(Three Days to See)

ہیلن کیلر ہمت تے حوصلے دی اِک عظیم مثال:

ہیلن کیلر محض اِک لکھاری یا سیاسی کارکن داناں نئیں بلکہ اے انسانی ہمت تے عزم دی اِک ایہو جہی مثال ہے جیہڑی رہندی دنیا تئیں یاد رکھی ویسی۔ او 1880ء اچ امریکہ دی ریاست الاباما اچ جمی ہئی۔ جڈاں اوصرف ڈیڑھ سال دی ہائی ہئی تاں اِک سخت بیماری نے اوندے کنوں سُٹھی تے ڈیکھن دی صلاحیت خس گھدی جیندے نتیجے اچ او اندھی تے بوڑی تھی ہگئی۔

پر ایں گھپ اندھارے تے خاموشی اچ وی ہیلن نے ہار نہ منی۔ اِنٹی عظیم اُستاد این سلیوان دی محنت تے رہنمائی نال او نے تعلیم حاصل کیتی اتے دنیا دی پہلی اندھی تے بوڑی شخصیت بنی ہگئی جیں نے باقاعدہ گریجویشن (بی اے) دی ڈگری حاصل کیتی۔ او پوری دنیا اچ معذور لوکاں کیتے اِک روشن تارا تے امید دی کرن بنی ہگئی۔

تھری ڈیز ٹوسی (ڈیکھن دے ترے ڈینہہ)

ہیلن کیلر دا اِک بے حد مشہور تے دل کوں چھو گھنڑی آلا مضمون "تھری ڈیز ٹو سی" ہے۔ ایں مضمون اچ او اپنے دل دی اِک خاص تمنا بیان کریندی ہے کہ جے رب سئیں اونکوں صرف ترے ڈینہہ واسطے اکھیں دی بینائی (ڈیکھن دی طاقت) بخش ڈیوے تاں او انہاں ترے ڈینہاں اچ کیا کجھ ڈیکھنڑا پسند کریسی۔

پہلا ڈینہہ:

پیاریاں دا دیدار تے محبت دا احساس:

پہلے ڈینہہ ہیلن دی سبھتوں وڈی خواہش اے ہئی کہ او اپنے قریبی دوستاں تے خاندان آلیاں دے چہرے رچ تے ڈیکھے جنہاں دے پیار نے اوندی زندگی کوں سوہنڑا بنایا۔

او خاص طور تے اپنی پیاری اُستاد این سلیوان دا چہرہ ڈیکھن دی تمنا کریندی اے جیں نے اندھارے اچ اوندے ہتھ پکڑ کر اہیں اونکوں دنیا نال جوڑیا ہئی۔ او انہاں لوکاں دیاں اکھیاں اچ شفقت تے محبت کوں محسوس کرنا چاہندی اے۔

ڈوجھا ڈینہہ:

تاریخ، تہذیب تے آرٹ دا مشاہدہ:

ڈوجھے ڈینہہ ہیلن اپنا وقت عجائب گھراں تے آرٹ گیلریاں اچ گزارنڑ دی خواہش رکھدی اے۔ او چاہندی اے کہ انسانی تاریخ، تہذیب، تے ثقافت کوں اپنڑیاں اکھیاں نال ڈیکھے تے سمجھے جو انسان نے کیویں ترقی کیتی اے۔ او ایں گالھ تے زور ڈیندی اے کہ ساکوں انہاں ساریاں نعمتاں تے کامیابیاں کیتے شکر گزار ہووݨاں چاہیدا اے جیہڑیاں ساکوں ملیاں ہوئیاں ہن۔

ترجمہ:

قدرت دا سوہنڑپ تے روزمرہ دی حیاتی:

ترجمے تے آخری پیرہ ہیلن دنیا دے قدرتی نظاریاں کوں پیکھدی دی طلبگاری اے۔ اوبھا ابھرائی (طلوع آفتاب) دے جادوئی منظرتوں گھن تے بھوہدی (غروب آفتاب) تیئں دی خوبصورتی کوں اکھیاں اچ سانبھدی چاہندی اے۔ اودنیا دی حقیقی خوبصورتی، عام لوکاں کوں کم کار کریندے پیکھدی، اتے ہراس شے کوں محسوس کرائی چاہندی اے جیہڑی عام لوک روز پیکھدے ہن پر اوندی قدر نئیں کریندے۔

ساڈے کیتے سبق:

ہیلن کیلر دا اے مضمون ساکوں سمجھوڑیندا ہے کہ اساں اکثر اپݨیاں اکھیاں اتے پیاں رب دیاں نعمتاں کوں ہوں معمولی سمجھدے ہیں۔ اے ساکوں یاد ڈیویندا اے کہ اساں اپݨیاں اکھیاں دی قدر کریں زندگی دے ہر لمحے کوں پوری طرح جیوݨ اتے دنیا دی خوبصورتی کوں سچے دل نال ڈیکھوں تے سمجھو جیویں جو اے ساڈی زندگی دا آخری پیرہ ہووے۔

لسانی سامراجیت

(Linguistic Imperialism)

رابرٹ فلپسن دی شہرہ آفاق کتاب "لسانی سامراجیت" (Linguistic Imperialism) محض ہک کتاب نئیں بلکہ ہک ڈراوݨی حقیقت تے ساڈی مٹھی ماء بولی دا نوحہ ہے۔ اے کتاب ساکوں ڈیسیندی ہے جو کیویں تکڑیاں تے ڈاڈھیاں قوماں دیاں زباناں (خاص کر انگریزی) ساڈیاں مقامی تے نمانڑیاں زباناں کوں نگل ویندیاں پئین۔ انگریزی دا ہوکا عالمی راج اتفاقی نئیں بلکہ اے ہک سوچی سمجھی سازش تے پوری منصوبہ بندی دا نتیجہ ہے۔

ماضی وچ گورے آ کے ساڈیاں زمیناں تے قبضہ کریندے ہن ہینکوں نوآبادیاتی نظام (Colonialism) آکھیا ویندا ہا پر اہنکل اوہ ٹٹی زبان دے نال ساڈے دماغاں ساڈیاں سوچاں تے ساڈی ثقافت تے قبضہ پے کریندن۔

لسانی سامراج دے بھیانک روپ:

فلپسی دے مطابق تکڑیاں زباناں دا غلبہ ساڈے وسیب تے کئی طرحاں دے وار کریندا پے جنہاں وچوں کجھ اے ہن۔

انگریزی بطور ہک ہتھیار:

انگریزی کوں ہک سوچی سمجھی سازش دے تحت صرف بول چال دی زبان دی بجائے "ترقی دی چابی" بݨا تے ساڈے اگوں رکھیا گئے۔ ساکوں اے یقین

ڈیوایا گئے جو جے انگریزی نہ سکھسوتاں زمانے دی دوڑ وچ پچھوں رہ ویسو تے رُل ویسوں۔

ذہنی غلامی:

جنہیں ویلے اساں اے من گھندے ہیں جو انگریزی ہک ڈپڑی، ترقی یافتہ تے عزت آلی زبان ہے، تے ساڈی سرائیکی یا ہئی کوئی وی مادری زبان چھوٹی تے پچھاں رہ وگنجن آلیاں دی زبان ہے، تاں سمجھ گھنو جو اساں پکے پکے ذہنی غلام تھی گئے ہیں۔

طبقاتی ونڈ:

ساڈی دسوں وچ پرائی زبان نے ڈو وکھرے طبقے بٹا ڈتے ہن۔ ہک پاسے او لوک ہن جیڑھے گٹ پٹ انگریزی بولیندن جنہاں کوں معاشرے وچ سیاٹا تے عقلمند سمجھیا ویندے تے ڈوجھے پاسے او لوک ہن جیڑھے اپݨی ماءبولی بولیندن جنہاں کوں اݨ پڑھ، جاہل تے پسماندہ گݨیا ویندے۔

ماءبولی دا مرونجن:

کتاب دا سب توں ڈکھی تے دل چیرݨ آلا پہلو اے ہے جو کیویں ہک ڈاڈھی زبان مقامی زباناں دا گلا گھٹ ڈیندی ہے۔

لسانی قتل (Linguicide) فلپسن آہدے جو جیویں دنیا وچ نسل پرستی (Racism) ہوندی ہے، بالکل ایویں ای "زبان پرستی" (Linguicism) وی ہوندی ہے۔ ہک تگڑی زبان دا ماڑی زبان کوں کھاوݨجن لسانی قتل ہے۔

جڑاں توں دوری تے ثقافتی موت جیڑاں ہک سرائیکی ہال سکول وݨج تے صرف انگریزی یا اردو کوں ہی علم دا ذریعہ سمجھسن پݨے ویندے تاں او اپݨے وسیب دی ریت، ثقافت تے اپݨے وڈ کیاں دی صدیاں پُرانی دانش توں کٹ ویندے۔

تخلیقی صلاحیت دا ممک وگنجن ہال جیہوھی گالھ اپݨی ماءدی بولی وچ سوکھنا ل سمجھ تے سوچ سگھدے او گالھ پرائی زبان وچ صرف رَٹا تاں لا سگھدے پر اوندے گُجھے رازنئیں سمجھ سگھدا۔ ایندے نال ساڈیاں آوݨ آلیاں نسلاں دی ذہانت رُل ویندی ہے۔

ٹکدی گالھ:

اے کتاب ساکوں جھنجھوڑ ڈیندی ہے جو زبان محض گالھ مہاڑ دا ذریعہ نئیں ہوندی اے ہک طاقت دا کھیڈ ہے۔ کوئی وی حاکم زبان مقامی لوکاں کولوں انہاں دی سُجھاݨ تے شناخت کھس گھندی ہے۔ اج ساکوں "لسانی انسانی حقوق" (Linguistic Human Rights) کیہے آواز چاوݨ دی سخت لوڑ ہے تا کہ ہر بال اپݨی مادری زبان وچ تعلیم حاصل کر سگے تے سرکاری کم کاروی اوندی ماءبولی وچ تھیون۔

جے اساں اج دی ہوش نہ گھدا تاں او وقت دور نئیں جیڑاں آوݨ آلیاں نسلاں کتاباں وچ "سرائیکی" دا لفظ تاں پڑھسن پر سرائیکی الا نہ سگسن۔

ستراط دا قول ہے:

"جے کہیں قوم کوں تباہ کرݨا ہووے تاں انہاں دی زبان کھس گھنو او قوم آپے

خیم تھی ویسی۔"

فلپسی دی کتاب وی ساکوں ایہا گالھ سمجھاوݨ دی کوشش پئی کریندی ہے جو اپݨی پولی بچاؤ، اپݨی قوم بچاؤ۔

فرینکنسٹائن

(Frankenstein)

میری شیلی (Mary Shelley) دے قلم توں لکھتی ہوئی شہرہ آفاق کتاب "فرینکنسٹائن" (Frankenstein) واقعی ادب دا ہک شاہکار ہے۔ اے محض ہک ڈراوݨی کہاݨی نئیں بلکہ انسان دے غرور، لالچ، تنہائی) تے اپݨے کیتے ہوئے کماں دی ذمہ داری توں ممکر ونجݨ دی ہک دردناک داستان ہے۔

سائنس واجنون تے ہک نویں مخلوق دی پیدائش:

کہاݨی دا مڈھ ہک ینگر سائنسدان وکٹر فرینکنسٹائن توں بدھیندے جیندے دماغ تے علم تے سائنس دا بھوت سوار ہوندے۔ اوقدرت دے سبھتوں وڈے راز یعنی حیاتی تے موت کوں پا گھدݨ کیتے اہا لہاہا۔ اوندا خواب ہا جو اومردہ جسماں وچ ساہ پھوک تے خود ہک نواں خالق بݨ ونجے۔ ایں پاہ گل پݨ وچ او سالہا سال قبراں پئیندا تے مردہ خانیاں وچ رُلدا رہیا تا کہ انسانی اعضاء کٹھے کر سگے۔

ول ہک کالی تے طوفانی رات کوں وکٹر نے اپݨی لیبارٹری وچ اوں بے جان ہڈیاں دے پنجر کوں جوڑ تے بجلی دے جھٹکیاں نال جیندا کر پڑتا۔ پر جیویں ای اوں مخلوق نے اپݨیاں پیلیاں اکھیں کھولیاں وکٹر دے سارے خواب چکنا چور تھی گئے۔ جینکوں او ہک سوہݨا انسان بݨاوݨ چاہندا ہا او ہک خوفناک بدشکل تے راکھشس ورگی بلا بݨ چکیا ہا۔ اپݨے ہتھیں تراشے ہوئے ایں نمونے کوں ڈیکھ تے وکٹر دے ہوش اُڈ

ہگئے تے اوانکوں کلہا چھوڑتے بزدلاں وانگوں بھج ہگیا۔

وھنکاری ہوئی مخلوق دا کلہیا تے روح:

ایہ نویں مخلوق ایں ظالم دنیا وچ بالکل کلہی تے بے آسرا وہ گئی۔ اوندا دل شروع وچ نرم ہا اومحبت منگدا ہی انساناں دی ہو لی وی سکھ ہگیا پر اوجتھاں وی ویندا اوندی بدصورتی ڈیکھ تے لوک چیکاں مریندے ہا کاں کڈھدے اوانکوں وٹیاں نال مریندے تے دھتکار ڈیندے۔ ہر پاسوں ملہن والی نفرت تے مار کٹ نے اوندے معصوم اندر کوں زہر نال بھر ڈیتا۔ اوانکوں سمجھ آ ہگئی جو اوندے ایں حال دا ذمہ وار کوئی ہیا نئیں بلکہ اوندا خالق "وکٹر" ہے۔

اوں مخلوق نے ہگول ہگول تے چھیکو وکٹر کوں وہنج لبھیا۔ او نے مطالبہ کیتا، "میڈے کیتے ہک تریمت بناڈے تاں جو میں وی کہیں نال پیار ونڈ سگاں دل اساں ڈوہیں تہا کوں ہمیشہ کیتے چھوڑتے پرے ٹُر ویسوں۔ وکٹر پہلے تاں حامی بھر گھندے پر دل ایں خوف توں مکر ویندے جو متان اے ڈوہیں رل تے انسانیت کیتے وڈا خطرہ بݨ ونجئن۔ ایں انکار تے بلا آپے توں باہر تھی ہگئی تے او نے وکٹر کوں برباد کرݨ دی قسم کھا گھدی۔ انتقام دی ایں بھاہ وچ او نے وکٹر دے نکوے بھرا کوں قتل کیتا اوندے جگری دوست دی جان گھدی۔ تے انت وکٹر دی شادی آلی رات اوندی سوݨہی کنوار (الزبتھ) دی ہݨی گھٹ تے اوانکوں موت دی جندر سُماڈیتا۔

ہݨ وکٹر دی حیاتی دا ہکو مقصد بچیا ہا انتقام او اپݨی ایں بݨائی ہوئی بلا دے پچھوں قطب شمالی دیاں برفاں تک ہگیا پر سردی، بیماری تے تھکاوٹ نے اوندی جان کڈھ

گھدی۔

کہانڑی دے چھیکو وچ اومخلوق اپݨے خالق دی لاش تے دھاڑاں مارتے روندی ڈسدی ہے۔ اوانکوں احساس تھیندے جو وکٹر دے مرݨ نال اوندے انتقام دا دی انت تھی ہگیا ہے تے ہݨ او ایں جہان وچ واقعی بالکل کلہی ہے۔ پچھتاوے تے ڈکھ دی ماری او مخلوق قسم چیندی ہے جو او اپݨے آپ کوں بھاہ لا کے سا ڑ ڈیسی تے دل او ہمیشاں کیتے برف دے اندھارے طوفاناں وچ غائب تھی ویندی ہے۔

ایں کہانڑی دے وڈے سبق:

قدرت نال چھیڑ چھاڑ جیڈاں انسان قدرت دے نظام وچ دخل اندازی کریندے تاں او اپݨے نال نال پوری دنیا کیتے تباہی گھن آندے۔

ذمہ داری دا احساس اپݨے اعمال دے نتیجے توں بھجݨ تے اپݨی تخلیق کوں بے آسرا چھوڑݨ یوا ہک وڈا گناہ ہے۔

معاشرے دی بے حسی محبت تے شفقت نہ ملہن نال کوئی وی معصوم روح، وحشی بلا بݨ سگدی ہے۔ انساناں دا بھیڑا رویہ ای ہک فرشتے کوں شیطان بݨا ڈیندے۔

تکبر دا سر نیواں علم تے طاقت دا غرور ہمیشہ بربادی گھن آندے تے تکبر آخر کار انسان کوں مٹی وچ ملا ڈیندے۔

زبان دی موت

(Language Death)

ڈیوڈ کرسٹل (David Crystal) دی مشہور تے اہم کتاب "Language Death" (زبان دی موت) دنیا دیاں مرونجھ آلیاں تے خطرے وچ گھریاں ہوئیاں بولیاں بارے ہک ہوں وڈی دستاویز ہے۔ مصنف نے ایں کتاب وچ ڈسیا ہے جو کیویں دنیا توں زباناں مکدیاں پیئن ایندے سبب کیا ہن، تے انہاں کوں بچاونڑ کیتے کیا کجھ کیتا ونج سگدے۔

1۔ زبان دی موت کیا ہے؟ (What is Language Death?)

ڈیوڈ کرسٹل دے مطابق جڈاں کہیں زبان کوں بولنڑ آلا چھیکوی (آخری) بندہ مر ویندے تاں او زبان دی اوندے نال ہی مرویندی ہے۔ کرسٹل ہک ہوں خوفناک حقیقت ڈسیندے جو اہو کے دور وچ پوری دنیا وچ تقریباً 6000 توں گھن تے 7000 تئیں زباناں بولیاں ویندیاں ہن پر اندیشہ ہے جو آوڑ آلی ہک صدی (سو سال) وچ انہاں وچوں ادھ زباناں مک ویسن۔ ایندا مطلب اے ہے جو دنیا وچ ہر ڈو ہفتے بعد ہک زبان مرویندی ہے۔

2۔ زباناں مرڑ دیاں وجہات (Causes of Language Death)

زباناں آپوں آپ نئیں مردیاں ایندے پچھو کئی وجہات ہوندن جنہاں کوں مصنف

نے تفصیل نال بیان کیتے۔

معاشی تے سماجی دباؤ:

اے سبھ توں وڈی وجہ ہے۔ لوک اکثر اپنڑی مادری زبان کوں چھوڑتے او زبان سکھ گھندن جیندے نال انہاں کوں روزگار، پیسہ یا معاشرے وچ اچیری جا ملے۔ لوک سمجھدن جو وڈی زبان (جیویں انگریزی) بولنڑ نال انہاں دی ترقی تھیسی تے ایں چکر وچ او اپنڑی بولی کوں چھوٹا سمجھ تے چھوڑ ڈیندن۔

ثقافتی رلاوٹ (Assimilation):

جڈاں ہک نماڑی قوم کہیں وڈی تے طاقتور قوم دے نال رل مل ویندی ہے، تاں او آہستہ آہستہ اپنڑے رسم و رواج تے بولی کھل ویندی ہے۔

قدرتی آفتاں تے بیماریاں:

کڈاہیں کڈاہیں زلزلے، سیلاب یا نویاں بیماریاں دی وجہ توں وی کوئی قبیلہ یا قوم مرویندی ہے، تاں انہاں دی زبان دی نال ہی ختم تھی ویندی ہے۔

سیاسی وجہ:

کئی واری حکومتاں زبردستی ہکو زبان پورے ملک تے مسلط کر ڈیندن اتے اقلیتاں یا علاقائی لوکیں کوں اپنڑی مادری بولی بولنڑ توں روکیا ویندے یا سکولاں وچ پابندی لاڈتی ویندی ہے۔

ساکوں فکر کیوں کرنٹی چاہیدی اے؟ (Why Should We Care?)

کرسٹل ایں گالھ تے زور ڈیندے جو زبان دا مکنڈ صرف کجھ لفظاں دا مکنڈ نہیں بلکہ اے انسانیت دا اہک وڈا انقصان ہے۔ ساکوں زباناں بچاونڈ دی فکر ایں کیتے کرنٹی چاہیدی اے جیویں۔

سنجاݨ داضیاع:

زبان کہیں وی قوم دی اصل سنجاݨ (Identity) ہوندی ہے۔ جیڑاں زبان مکدی ہے تاں اوں قوم دی تاریخ، روایات، اتے ثقافت وی مک ویندی ہے۔

علم دا مک ونجݨ:

ہر زبان وچ اوں علاقے دے ماحول، جڑی بوٹیاں، جانوراں تے ریت و رواج دا صدیاں پرانا علم ہوندے۔ زبان مرݨ نال اوہزاراں سالاں دا کٹھا کیتا ہویا مقامی علم وی ضائع تھی ویندے۔

تنوع (Diversity):

جیویں دنیا دے سوہݨپ کیتے رنگ رنگے جانور تے پودے ضروری ہن ایویں ہی انسانی سوچ، فلسفے تے ترقی کیتے زباناں دا رنگا رنگ ہووݨ ضروری ہے۔

زباناں کوں کیویں بچایا ونچ سگدے؟

کتاب دے چھیکڑ وچ، مصنف کجھ طریقے ڈیندے جنہاں نال مکدیاں

ہوئیاں زباناں کوں ولا زندہ (Revitalize) کیتا ونچ سگدے جیویں۔

قوم دا شعور تے فخر:

سبھتوں پہلی شرط اے ہے جو زبان بولݨ آلیاں کوں اپݨی مادری زبان تے فخر ہووݨا چاہیدا اے۔ جے بولݨ آلے آپ اپݨی زبان کوں عزت نہ ڈیسن، تاں کوئی بیا اینکوں نہیں بچا سگدا۔

تعلیم تے سکول:

زبان کوں تعلیمی نظام دا حصہ بݨایا ونجے۔ بالاں کوں مُنڈھڑی تعلیم (Primary education) مادری زبان وچ ڈیتی ونجے۔

ٹیکنالوجی دا استعمال:

اج دے دور وچ ریڈیو، ٹی وی، انٹرنیٹ، سوشل میڈیا، اتے کمپیوٹر تے اپݨی زبان دا ودھ توں ودھ استعمال کیتا ونجے۔

حکومتی سرپرستی:

حکومتی سطح تے زبان کوں قانونی تحفظ ڈیتا ونجے تے ایندی ترقی کیتے فنڈز ڈیتے ونجن۔

مختصر گالھ ایہ ہے جو ڈیوڈ کرسٹل دی اے کتاب اساکوں ڈسیندی ہے جو زباناں دا مرݨ بک خاموش المیہ ہے، پر جے اساں رل تے کوشش کروں تاں اپݨی ماءبولی کوں اگلی نسلاں تئیں محفوظ کر سگدے ہیں۔

ہُسٹی دی طاقت

(The Power of Now)

ایکہارٹ ٹولے (Eckhart Tolle) دی لکھی ہوئی اے کتاب صرف ہک لکھت نئیں بلکہ حیاتی کوں نویں سرے توں جیوݨ دا ہک گُر ہے۔

1۔ پریشانی دی اصل جڑھ ماضی تے مستقبل داوہم:

اساں اپݨی حیاتی دا ہوں وڈا حصہ گزرے ویلے (ماضی) دے پچھتاوے، غلطیاں تے رنجشاں وچ ضائع کر ڈیندے ہیں۔ اساں ہر ویلے سوچدے ہیں جو جیکر ماضی وچ ایویں نہ تھیندا تاں اج اساں سُکھے ہوندے۔ پر سچائی اے ہے جو ماضی ہُسٹی مُک گیا ہے۔ اوندا ہُسٹی کوئی وجود نئیں سوائے ساڈی یاداشت دے۔ اساں مریاں ہوئیاں یاداں کوں موہڑھے تے چاتے اج دا سکھ برباد کریندے پئے ہیں۔ ماضی ساکوں صرف ہک کوڑی سنجاݨ ڈیندے۔

ڈوجھے پاسے، ساڈا ذہن ساکوں آوݨ آلے کل (مستقبل) دے وہم وچ قید کیتی رکھدے۔ اساں ہر ویلے اے سوچیندے ہیں جو کل کیویں تھیسی، فلانا کم کیویں تھیسی، تے ایں وہم وچ اساں اندروں اندروں کھاوتج ویندے ہیں۔ مستقبل دے بارے وچ اساں اے نقلی خاب وی ڈیکھدے ہیں جو جڑاں فلانی شے مل ویسی، یا فلانا کم تھی ویسی، تاں میکوں سکون ملسی۔ پر او سکون آلا کل کہڑا ہیں نئیں آندا، کیوں جو جڑاں کل آندے تاں اوو ی "ہُسٹی" بݨ تے آندے۔

کتاب ساکوں ڈسیندی ہے جو ماضی تے مستقبل ڈوہیں وہم ہن۔ جیکر تہاکوں کجھ وی لبھݨ گہدے، تاں او صرف ایں ہک لمحے وچ لبھݨ گہدے جیندے وچ تساں ساہ گھندے پئے وے۔

2۔ ذہن دی قید تے ڈُکھاں داوجود (Body-Pain)

ایکہارٹ ٹولے ہک ہوں اہم گالھ کریندے جو ساڈے اندر ہک "پین باڈی" (ڈُکھیں داوجود) ساہ گھندا پئے۔ اے پین باڈی ساڈے پُرانے درد، کاوڑ، تے بھیڑے جذبات دا کٹھ ہے۔

اے ڈُکھیں داوجود ہک زندہ شے دانگوں ساڈے اندر راہندے تے ایندی خوراک ساڈیاں منفی سوچاں ہن۔ جڑاں اساں موقعے ہوندو یا کہیں نال لڑ دے ہیں تاں اے پین باڈی مزید تکڑا تھی ویندے۔

اے ڈُکھیں داوجود ساکوں ماضی دیاں تکلیفاں وچ قید رکھݨ چاہندے کیوں جو اونکوں زندہ راہوݨ کیتے ساڈے اندر دی بے چینی دی لوڑ ہوندی ہے۔ او ساکوں سکون نال نئیں راہوݨ ڈیندا۔

اساں انجاݨے وچ ایں دردکوں اپݨا حصہ سمجھ گھندے ہیں۔ ساکوں لگدے جو اے ڈُکھ ساڈی سنجاݨ بݨ پر حقیقت وچ اے ساڈے ذہن دی ہک بیماری ہے جیڑھی ساکوں اندروں کھندی پئی ہے۔ ایں قید توں چھٹکارا پاوݨ دا کہو رستہ ہے۔ تے او اے ہے جو اساں اپݨے اندر دے ایں دردکوں سنجاݨوں۔ جڑاں اساں اپݨے اندر دی نمی کوں ہوش دی اکھ نال غور نال ڈیکھدے ہیں تاں شعور دی روشنی نال او درد

گھٹ لگ ویندے۔

3۔ ہُن وچ جیون دی چس:

سچا سکھ تے روحانیت نہ تاں ماضی دیاں قبراں وچ ہے تے نہ ہی مستقبل دے ہوائی قلعیاں وچ۔ روحانیت دا اصل مرکز صرف تے صرف اج تے "ہُن" ہے۔

جنہیں ویلے اساں اپنی پوری توجہ ایں لمحے کوں ڈیندے ہیں جیندے وچ اساں موجود ہیں تاں ساڈے ذہن دا شور رک دم رُک ویندے۔ ساڈے اندر ہک گہرا سکون تے چس پیدا تھیوٹ لگ ویندی ہے۔

زندگی دے چھوٹے چھوٹے کم جیویں جو ہتھ دھووٹ، چاہ پیوٹ یا ٹُرٹ، جیکر اساں پوری توجہ نال کروں تاں اے کم وی عبادت وانگوں سکون ڈیندن۔ ایں طراں اساں زندگی دا اصل روپ محسوس کر سگدے ہیں۔

ذہن کوں گھڑی دے ویلے (Clock Time) کیتے ورتنی ٹھیک ہے یعنی کہیں کم دا ٹائم مقرر کرنا کیتے۔ پر نفسیاتی ویلے (Psychological Time) وچ پھس ونجنی یعنی ہر ویلے ماضی مستقبل سوچنی سجھتوں وڈی بیماری ہے۔

جڈاں اساں "ہُنی" دی طاقت کوں سمجھ گھندے ہیں، تاں زندگی دا ہر رنگ سوہنا لگنی لگ ویندے۔ ساکوں سکھ کیتے باہر دیاں شیئں دی لوڑ نئیں پوندی کیوں جو سکھ ساڈے اندروں پھٹنی لگ پوندے۔

4 ذہنیت (Mindfulness) تے مشاہدہ:

لکھاری ساکوں ہک ہوں سوکھی تے کارآمد مشق ڈسیندے اپنے اندر دے خیالات دا تماشائی (Observer) بنی ونجو۔ یعنی اپنے ذہن وچ چلنی آلیاں سوچاں کوں ایویں ڈیکھو جیویں کوئی فلم ڈیکھدے پئے ہوو دے۔

ایں مشق دا مطلب اے ہے جو جڈاں کوئی سوچ آوے تاں اوندے نال لڑونا تے نہ ہی اونکوں چنگا یا ماڑا آکھو۔ بس چپ کر تے اونکوں گزردا ہویا ڈیکھو۔

جڈاں تو ساں اپڑیاں سوچاں کوں صرف ڈیکھنی لگ ویندے وے تاں تہاکوں اندازہ ہوندے جو "میں اے سوچاں کا نئاہاں بلکہ میں تاں انہاں سوچاں کوں ڈیکھدا پیا ہم"۔ اے ہک ہوں وڈی روحانی بیداری ہے۔

جیویں جیویں اے مشق پکی تھیندی ویندی ہے، سوچاں دے وچکا رخالی جاہ (Gap) آوٹ لگ ویندی ہے۔ ایں خالی جاہ وچ کوئی سوچ نئیں ہوندی صرف ہک خالص ہوش تے سکون ہوندے۔

اے او ویلے ہوندے جڈاں تو ساں اپنی اصل روح نال جُڑ ویندے او۔ تہاڈا ذہن خاموش تھی ویندے پر تہاڈا شعور پوری طراں جاگدا پیا ہوندے۔

5 ڈرتے پریشانی توں چھٹکارا:

ساڈی حیاتی دا سبھتوں وڈا عذاب ڈرتے خوف ہے۔ اے ڈرایں گالھ توں جمدے جو اساں مستقبل دے بارے خوامخواہ دے وہم پالی بیٹھوں۔ اساں سوچیندے ہیں جو جے ایویں تھی گیا تاں کیا تھیسی؟

کتاب واضح کریندی ہے جو پریشانی ہمیشہ اوں ویلے پیدا تھیندی ہے جڈاں تو ساں "ہمیشی" وچ ہوندے سوے پر تہاڈا ذہن مستقبل وچ ہوندے۔ اے ڈو پاڑے تہاکوں بے چین کر ڈیندن۔

ٹساں کڈاہیں غور کرو تہاکوں ایں موجودہ لمحے وچ کوئی تکلیف نئیں تھیندی تہاکوں ہمیشاں کل دی فکر کھندی ہے۔ جڈاں ٹساں کل کوں چھوڑ تے اج تے آ ویندو تاں ڈ رمک ویندے۔

حقیقت اے ہے جو انسان کوں جیہڑ ھا دی مسئلہ پیش آوے ایں لمحے وچ اوندا مقابلہ کر سگدے۔ پر انسان مستقبل دے فرضی مسئلیاں دا بوجھ اج چا گھندے جیہڑ ھا جو ناممکن تے تکلیف ڈیوٹ آلا عمل ہے۔

6 حالات دی قبولیت:

ایکہارٹ ٹولے ایں گالھ تے ہوں زور ڈیندے جو حالات نال لڑ یا مزاحمت کرڻ دی بجائے جیویں تھیندا اپنے اوکوں من گھنڻی (Acceptance) سکھو۔ جیہوھی شئے تھی چکی ہے اوندے نال لڑ ڻ بے وقوفی ہے۔

اساں اکثراوں شئے کوں بدلڻ دی کوشش کریندے ہیں جیہوھی ساڈے وس وچ نئیں ہوندی۔ ایندے نال صرف ساڈا اپنا اندر سڑ دے۔ حالات کوں قبول کرڻ نال اندر دی لڑائی ٹمک ویندی ہے۔

قبولیت دا مطلب اے نئیں جو ٹساں کمزور تھی گئے وے یا ٹساں حالات کوں بہتر کرڻ دی کوشش نئیں کرنڑی۔ ایندا مطلب اے ہے جو ٹساں اندرونی طور تے

حالات کوں من گھندو تا کہ تہاڈی تو انائی کا وڈو وچ ضائع نہ تھیوے۔

جڈاں ٹساں حالات کوں من گھندے سوے تاں تہاڈے اندروں ہک نویں طاقت جمدی ہے۔ دل ٹساں جو وی کم کریندو او غصے وچوں نئیں بلکہ سکون وچوں نکلدی ہے۔

جڈاں ٹساں زندگی دے ہر لمحے کوں، بھانویں او چنگا ہوو ے یا ماڑا، خوش دلی نال من گھندے او، تاں تہاڈے اندر ہک ایہوں سکھ آویندے جینکوں ہا ہر دا کوئی طوفان نئیں ہلا سگدا۔

7 فطرت نال جُوت:

قدرت تے فطرت نال جُوڑ روحانی بیداری دا ہک وڈا تے سچا ذریعہ ہے۔ فطرت کوں ڈیکھو او کڈاہیں وی ماضی یا مستقبل وچ نئیں جیندی۔

وڻ، ہوٹے پکھی تے جانور ہمیشہ "ہمیشی" وچ راہندن۔ ہک پُھل کھلڻ ویلے اے نئیں سوچیندا جو کل اوندا کیا تھیسی، او بس اج دی خوبصورتی وچ مگن ہوندے۔

انسان اپݨے ذہن دی تیزی دی وجہ توں فطرت توں دور تھی گئے۔ اساں قدرت دی سادگی کوں پُھل گئے ہیں، جیندے کیتے ساکوں بھاری قیمت ڈیوݨی پوندی ہے۔

فطرت نال ویلھا گزارڻ، وݨیں کوں محسوس کرڻ تے پکھیاں دیاں آوازاں سُݨڻ ساکوں ساڈے ذہن دے شور توں کڈھ تے واپس موجودہ لمحے دے سکھ وچ گھن آندے۔ اے ساڈی روح دا علاج ہے۔

مکدی گالھ:

"دی پاور آف ناؤ" ہک اینجھی روحانی رہنمائی ہے جیڑھی ساکوں ذہنی دباؤ دیاں زنجیراں توں کڈھ تے اندر دے کھلے اسمان آلے پاسے گھن ویندی ہے۔ایندا حل ہوں سادہ پر ڈونگھا ہے اپنڑی پوری توجہ موجودہ لمحے کوں ڈے ڈیو کیوں جو اصل زندگی صرف اتھائیں ہے۔

اَنڈِٹھا بندہ

(Invisible Man)

اَنڈِٹھا بندہ"(Invisible Man) ہک نامور امریکی لکھاری رالف ایلیسن دا لکھیا ہویا ہک شاہکار ناول ہے،جیہڑا 1952 دے وچ چھپیا ہئی۔ایں ناول دی کہانڑی ہک اینجھے افریقی-امریکی نینگر دے گرد گھمدی ہے جیندا ناں پورے ناول وچ کیتھاوی نئیں ڈسایا گیا۔اونینگرا اے محسوس کریندے جو ایں چھے رنگ آلے معاشرے دی اکھ وچ اوندا کوئی وجود نئیں تے اوہک"انڈِٹھا"(نظر نہ آوݨ آلا)انسان ہے۔

ناول دی کہانڑی ہک اینجھے افریقی-امریکی نینگر دی زبانی سنائی گئی ہے جیہڑا نیویارک شہر دے ہک تہہ خانے (زمین دے وچ ٹیٹے ہوئے کمرے) وچ دنیا توں انجھتھی تے پیار رہندے۔اتھاں ہیے تے اواپݨے اوں اوکھے پندھ کوں یاد کریندے جیہیں اونکوں اے احساس ڈیوایا جو ایں چھے رنگ آلے معاشرے دی اکھ وچ اوندا کوئی وجود نئیں تے اوہک"انڈِٹھا"(غائب)انسان ہے۔

ایں کہانڑی دا مُنڈھ اوندے سکول وݨجݨ توں بدھیندے جیڑاں او سکول وچ ہک لائق طالبعلم ہئی۔ہک واری اونکوں وظیفہ (سکالرشپ) ڈیوݨ دے بہانڑے چھے رنگ دے ڈیریاں ہک کٹھ وچ سڈیا تے اونکوں اتھاں کالے نینگراں نال اکھیں تے پٹیاں بدھ تے لڑݨ تے مجبور کیتا۔ایں بے عزتی آلے واقعے کوں برداشت

کرائ دے بعد اونکوں کالج دنجنہ دا وظیفہ ملیا پر اے اوندی حیاتی دا پہلا وڈا اسبق ہئی جو کالے لوک چٹیاں کیتے صرف کھیڈ تماشے دا ہک ذریعہ ہن۔

وظیفہ ملنڑ دے بعد او کالے لوکاں دے ہک کالج وچ پڑھنڑ پئے ویندے۔ اتھاں اونکوں ہک چٹے رنگ دے وڈے امیر بندے (مسٹر نورٹن) دی گاڈی چلاونڑ دی ڈیوٹی ملدی ہے جیہڑا او کالج کوں چندہ ڈیندا ہئی۔ ہک جہاڑے راوی اونکوں علاقے دے ہک غریب کسان دی جھگی تے ہک شراب خانے وچ گھن ویندے جتھاں کالے لوکاں دی اصل غریبی تے بے وسی ننگی تھی تے سامٹے آ ویندی ہے جیندے سے نال مسٹر نورٹن کوں وڈا جھٹکا لگدے۔

ایں واقعے دے بعد کالج دا کالا صدر ڈاکٹر بلیڈ سورادی تے سخت کاوڑ ڈیندا ہے کیوں جو او کالج دی جھوٹی شان کوں ہک چٹے امیر بندے دے سامٹے خراب کر ڈتا ہئی۔ بلیڈ سو اونکوں کالج توں کڈھیندے پر نیویارک وچ نوکری لبھنڑ کیتے اونکوں کجھ بندخط ڈیندے اتے اہدن جوا ے خط تیکوں اتھاں وڈے افسراں کنوں نوکری ڈیاونڑ وچ مدد کریسن۔ راوی نویں امید گھن تے نیویارک دے علاقے ہارلم پہنچ ویندے۔

ہارلم پہنچ تے او وڈے وڈے دفتراں وچ نوکری دی گول شروع کر ڈیندے تے ڈاکٹر بلیڈ سو دے ڈتے ہوئے خط افسراں کوں ڈیندے۔ پر ہک جہاڑے اونکوں پتہ لگدے جو او خط اوندی سفارش کیتے نئیں بلکہ انہاں وچ لکھیا ہویا ہئی جو ایں نیگرو کوں ہرگز نوکری نہ ڈتی ونجے اتے اونکوں لارے لپے لا تے رکھیا

ونجے۔ اے اوندے کیتے ہک وڈا دھوکہ ہئی جیں اوندے اندر دے سِدھے سادے انسان کوں مار مُکایا۔

مایوس تھی تے او 'البرٹی پینٹس' ناں دی ہک فیکٹری وچ مزدوری کرائ لگ ویندے جتھاں دنیا دا سبھتوں پٹا رنگ بنایا ویندا ہئی جیندے وچ کالے رنگ دے قطرے رلاوٹے پوندے ہن۔ اتھاں بوائلر روم وچ ہک دھماکہ تھیندے تے او سخت زخمی تھی ویندے۔ ہسپتال وچ ڈاکٹر اوندے تے بجلی دے جھٹکیاں آلا ہک بھیڑا تجربہ کریندن جیندے بعد اونکوں اپنا پچھلا سارا وقت تے اپنی سُنجاڑ بھل ویندی ہے۔

ہسپتال توں چھٹی ملنڑ دے بعد او 'میری ریبو' ناں دی ہک ہمدرد کالی ترمیت دے گھر کرائے تے رہنڑ پئے ویندے۔ ہک جہاڑے او سڑک تے ہک ہڈھرے کالے جوڑے کوں زبردستی گھر توں کڈھے ونجنڑ دا تماشا ڈیکھدے ناں اوندے اندر دی کاوڑ جاگ پوندی ہے۔ او اتھاں کھڑتے لوکاں دے ہجوم کوں ہک جوش آلی تقریر سٹیندے، جیہڑی اتھاں کھڑے "اخوت" (Brotherhood) ناں دی ہک سیاسی تنظیم دے نمائندیاں کوں ہوں پسند آندی ہے۔

تنظیم آلے اونکوں اپنے نال رَلا گھندن تے اونکوں ہارلم وچ اپنا ہک وڈا اگواٹ تے مقرر (تقریر کرائ آلا) بنا ڈیندن۔ راوی کوں لگدے جو ہئی اونکوں حیاتی دا ہک مقصد تے ہک نویں سُنجاڑ مل گئی ہے۔ او کالے لوکاں دے حق کیتے رات ڈینہہ محنت کریندے تے تنظیم دے پیغام کوں کھنڈاونڑ کیتے سر دھڑ دی بازی لا

ڈیندے۔

پر کجھ ویلھے بعد اونکوں احساس تھیندے جو اے تنظیم وی اصل وچ چھے لوکاں دے ہتھ وچ ہے، جیہڑے کالے لوکاں کوں صرف اپنے سیاسی فیدے کیتے ورتیندے پئے ہن۔ جڈاں اوندا ہک ہیلی "ٹوڈ کالفٹن" تنظیم کوں چھوڑ تے سڑک تے نسلی ونکرے آلے کھڈو ٹے ونجڑ لگدے تے پولیس اونکوں کولی مار ڈیندی ہے، ناں راوی کوں یقین تھی ویندے جو اے تنظیم وی ڈاکٹر بلیڈ سوواانگوں ہک وڈا دھوکہ ہے۔

ناول دے پچھیکو وچ ہارلم دے اندر ہک وڈا فساد شروع تھی ویندے، جیندے پچھوں اوں سیاسی تنظیم تے کجھ شدت پسند کالے لوگواٹاں دا ہتھ ہوندے۔ ایں بھاہ تے خون خرابے توں جان بچا تے بھجدے ہوئے راوی سڑک تے بیٹھے ہوئے ہک مین ہول (گٹر دے کھڈے) وچ ڈھہہ پوندے۔ اتھاں او فیصلہ کریندے جو اوہ سٹی باہر دی کوڑی دنیا وچ ول کے کائنا ویسی، کیوں جو سچی آزادی اپنے آپ کوں لکا گھنٹی تے کہیں ہئے دی ڈپتی ہوئی سُنجاڑ کوں رد کرڑ وچ ہی ہے۔

ذہن کوں غلامی توں آزاد کرڑ

(Decolonising the Mind)

کینیا دے مشہور لکھاری نگوگی واتھیونگو دی کتاب (Decolonising the Mind) ماءپولی دی اہمیت تے ذہنی غلامی دے خلاف دنیا دی ہوں مشہور کتاب ہے۔

نگوگی واتھیونگو دی اے کتاب دراصل ماءپولی دی اہمیت تے ذہنی غلامی توں نجات دا ہک عظیم شاہکار ہے۔ ایں کتاب دا منڈھلا نقطہ ایہو ہے جو سامراجی طاقتاں (جیویں جو انگریز) صرف بندوق، توپ تے فوج دے زور نال قوماں کوں غلام نئیں بٹیندیاں بلکہ او محکوم قوماں دے ذہناں تے قبضہ کریندیاں ہن۔ ایں خوفناک قبضے دا سب توں وڈا، تکھا تے خطرناک ہتھیار "زبان" ہوندی ہے۔

سامراج دا اے ہک پرانا وطیرہ ہے جو جڈاں او کہیں دھرتی تے قبضہ کریندے ناں اُتھوں دے لوکاں دی جسمانی آزادی دے نال نال انہاں دی سوچڑی تے سمجھڑی دی صلاحیت وی کھس گھندے۔ جڈاں ظالم حاکم بظاہر دھرتی چھوڑ ویندن ناں او اپنے پچھوں ذہنی غلامی دیاں او اٹی ڈ سمدیاں زنجیراں چھوڑ ویندن جنہاں کوں تروڑڑ سوکھا کم نئیں۔ اے غلامی انسان کوں اپنے آپ توں اپنی مٹی توں تے اپنے وسیب توں دور کرڈیندی ہے۔

زبان بطور ثقافتی بم:

نگوگی ایں عمل کوں "زبان بطور ثقافتی بم" آہدے۔ انگریزاں نے افریقہ تے برصغیر سمیت جتھاں وی قبضہ کیتا اپݨی زبان (انگریزی) کوں مقامی لوکاں تے زبردستی مسلط کیتا۔ سکولاں تے تعلیمی اداریاں وچ بالاں کوں اپݨی ماءبولی بولݨ تے ماریا کٹیا ویندا ہئی، جرمانے کیتے ویندے ہن تے ذلیل کیتا ویندا ہئی، جڑاں جو انگریزی بولݨ آلے بالاں کوں انعام تے شاباش ڈتی ویندی ہئی۔ اے دراصل سک سوچی سمجھی سازش ہئی۔

ایں سازش دا سب توں وڈا نقصان اے تھیا جو مقامی لوکاں دے دلاں وچ اپݨی زبان ثقافت تے تاریخ واسطے احساسِ کمتری پیدا تھی۔ اوا پݨے رسم سہرے، اپݨے لباس، تے اپݨی ماءبولی کوں گھٹیا سمجھݨ لگ پئے۔ ایندے مقابلے وچ حاکم دی زبان تے تہذیب کوں اعلیٰ، ترقی یافتہ تے عزت دی علامت سمجھیا ونجݨ لگا۔ اے او ثقافتی بم ہئی جیں قوماں دیاں قوماں تباہ کر ڈتیاں۔

اپݨی سُنجاݨ دا گم تھیوݨ:

کلھاری دے نزدیک جڑاں کوئی قوم اپݨی زبان چھوڑ ڈیندی ہے تاں او دراصل اپݨی سُنجاݨ (شناخت) گم کر ڈیندی ہے۔ ایہا اصل ذہنی غلامی ہے جیندے وچ انسان کوں اپݨی اکھ مال کجھ نظر نئیں آندا بلکہ او دنیا کوں اونویں ڈیہدے جیویں حاکم اونکوں ڈکھاوݨ چاہندے۔ اپݨی ماءبولی توں کٹ ونجݨ آلا انسان اپݨے ہی گھر وچ، اپݨے ہی وسیب وچ بہک اجنبی ہتی تے رہ ویندے۔

جذبات دا سچا اظہار:

نگوگی آہدے جو مادری زبان صرف بہک ڈوجھے مال گالھ ٹُہا ڑ دا رستہ نئیں بلکہ اے کہیں وی قوم دی روح دی آواز ہوندی ہے۔ کہیں وی قوم دی ہزاراں سالاں دی تاریخ، اوندی ثقافت، اوندے ڈکھ سکھ، تے اوندے جذبات اوندی ماء بولی وچ سانبھے ہوندن۔ انسان جیہڑے سچے جذبات، پیار، درد تے احساس دا اظہار اپݨی ماءبولی وچ کر سگدے، اوکہیں ڈوجھی اوپری زبان وچ ممکن کائی۔

تخلیقی صلاحیت دی موت:

جڑاں کوئی انسان اپݨی سوچ تے تخلیق سانگے کہیں اوپری زبان دا سہارا گھندے، تاں اوندی تخلیقی صلاحیت آہستہ آہستہ مرݨ لگ پوندی ہے۔ اوپری زبان وچ سوچݨ نال بہک نقلی پن آویندے، تے لکھاری یا فنکار اپݨی زمین نال جڑیا نئیں رہ سگدا۔ سچی تخلیق تے وڈا ادب ہمیشاں اوں زبان وچ پیدا تھیندے جیہڑی انسان ماءدی جھولی توں سکھدے۔

ذہنی نوآبادیات توں بغاوت:

ذہن دی ایں غلامی توں نجات دا واحد رستہ ایہو ہے جو ساں ایں "ذہنی نوآبادیات" توں بغاوت کروں۔ نگوگی ایں گالھ تے زور ڈیندے جو جے اساں حقیقی معنی وچ آزاد تھیوݨ چاہندے ہیں تاں ساکوں دل اپݨیاں مادری زباناں کوں گلے لاوݨا پوسی۔ ساکوں اپݨی ماءبولی وچ لکھݨا پوسی، پڑھݨا پوسی، ادب تخلیق کرݨا پوسی تے اپݨے بالاں کوں تعلیم ڈیوݨی پوسی۔

نگوگی دا تاریخی اعلان:

اپݨی ایں گالھ کوں سچا ثابت کرݨ واسطے، نگوگی واتھیونگو ایں کتاب دے چھیکو وچ ہک تاریخی اعلان کیتا جیں دنیا کوں حیران کر ڈتا۔ اوں آکھیا جو ایندے بعد او انگریزی زبان وچ کوئی ادبی تحریر نا لکھسی بلکہ اپݨا سارا ادب صرف اپݨی ماءبولی "گیکویو" (Gikuyu) وچ لکھسی۔ اے اوندے پاسوں اپݨی قوم کوں ذہنی غلامی توں کڈھݨ دا ہک عملی تے سچا قدم ہی۔

سرائیکی ویب سائٹ میڈ اسنیہا:

نگوگی دی اے کتاب سرائیکی ویب سائٹ دی ہک وڈی مشعلِ راہ ہے۔ اساں سرائیکی دی اپݨی ماءبولی، اپݨی سنجاݨ تے اپݨی ثقافت کوں بچاوݨ دی ہک وڈی جنگ لڑ دے پئے ہیں۔ ساڈے اوتے دی باہرلیاں زباناں تے ثقافتاں دا دباؤ ہے۔ ایں موقعے تے ساڈے ویب دے ہر فرد دی ذمے داری ݨڈی ہے جو او اپݨی مٹھی ماءبولی سرائیکی تے فخر کرے۔ ساکوں چاہیدا ہے جو اساں سرائیکی بولوں، سرائیکی لکھوں، تے اپݨی آوݨ آلی نسل کوں اپݨی ثقافت نال جوڑ تے رکھوں، کیوں جو ساڈی بقا ساڈی بولی وچ ہی ہے۔

ہک بیکار بندے دی حیاتی

(The Life of a Useless Man)

میکسم گورکی دا ناول "ہک بیکار بندے دی حیاتی" روسی انقلاب توں پہلے دے سماج دی بھرپور عکاسی ہے جیندے وچ ہک ایجھاں کردار پیش کیتا گئے جیہڑا اپݨی ذاتی محرومیاں، سماجی بے حسی اتے بے مقصدیت دی وجہ توں "بے کار" محسوس کریندے۔ اے ناول عام طور تے خودشناسائی، سماجی ذمہ داری، اتے فرد دی معاشرے وچ حیثیت دے سوالاں تے غور کریندے۔

یوکوردی سب توں وڈی بیماری اوندی "بے مقصدیت" ہے۔ او ہک ایجھا نینگر ہے جیندے کنوں شعور وی ہے تے صلاحیت وی، پر اوندے اندر زندگی گزارݨ دا کوئی واضح مقصد یا ترتیب کائنی۔ او کہیں وی قسم دے عملی کم، سماجی ذمے داری، یا ہنر کوں اپݨاوݨ توں کتراندے تے اوندی ساری حیاتی کھوکھلیاں گالھیں تے بے چین سوچاں وچ گزر ویندی ہے۔ او اپݨی ذات دے چودھار پھیرݨ آلا ہک ایجھا شخص ہے جیہڑا ایں سوݨھی دھرتی کوں صرف ہک تماشا سمجھدے تے عملی میدان توں ہمیشاں بھجدا رہندے۔

اوں دور دے روس وچ غربت، ظلم، تے طبقاتی وڈ عروج تے ہی بالکل اونویں جیویں اج ساڈے ویب وچ محرومیاں ہن۔ پر یوکوردی سماجی بے حسی دا اے عالم ہے جو او انہاں ساریاں زیادتیاں کوں ڈیکھݨ تے سمجھݨ دے باوجود اکھیں

نوٹ گھندے۔ اوانہاں مسئلیاں تے سوچڑا ضرور ہے، پر کڈا ہیں وی مظلوماں دا ساتھ ڈیوݨ یا ظلم دے خلاف آواز چاوݨ دی ہمت نئیں کریندا۔ اوندا ایہو رویہ ثابت کریندے جو صرف ڈیکھݨ تے سݨݨ کافی نئیں ہوندا، جے تئیں کوئی عملی قدم نہ چاتا دیجے۔

جیہڑا انسان معاشرے نال نئیں جڑ سگدا، او کہیں فرد نال وی سچا رشتہ نئیں بݨا سگدا۔ یو کور دی جذباتی زندگی دی اوندے سماجی رویے وانگوں کھوکھلی تے عارضی ہوندی۔ او کڈا ہیں وی کہیں نال دل توں گہرا تے سچا تعلق نہ جوڑ سگیا تے اوندے پیار دے رشتے دی ایں کیہے ناکام تھی گئے کیوں جو اوذمے واری چاوݨ توں ڈردا ہوندی۔ حقیقی جذباتی سانجھ توں محرومی او کوں اندروں مزید خالی تے کلہا کر ڈیندا۔

ناول وچ ہک موڑا بجھاوی آندے جڈاں یو کور دا سامݨا انقلاب گھن آوݨ آلی تحریک تے جذباتی لوکاں نال تھیندے۔ اوانہاں دے نظریات تے جدوجہد کوں پرے توں کھڑ تے ڈیہدے، انہاں دی قربانیاں دی قدر وی کریندے، پر اوندے اندر اتی ہمت کائنی ہوندی جو اوایں تبدیلی دا حصہ بݨ سگے۔ اے عملی کمزوری اوندے اندر دے خالی پݨ کوں اتا ودھا ڈیندی ہے جو چھیکو وچ اوندی زندگی انتہائی مایوسی، بے حسی تے بے کاری تے مک ویندی ہے۔ اوندا ایہ دردناک انجام اوندے "بے کار" ہووݨ تے آخری مہر لا ڈیندے۔

چھیکو ی گالھ اے ہے جو انسان کلہا رہ تے کجھ نئیں کر سگدا، ایں کیہے رشتیاں تے سانجھ کوں اہمیت ڈیو۔ اپݨے یاراں، سنگتیاں، رشتے داراں تے برادری نال مضبوط

تعلق بݨا ؤتے ہک ڈو جھے دے ہانہہ ہیلی جو۔ ساڈے وسیب دی نوجوان نسل کوں چاہیدا ہے جو او منفی سوچاں تے دقیانوسی خیالات توں بغاوت کر تے ہک مثبت تبدیلی دا موہری جو۔ جڈاں اساں اپݨے علم نال لوکاں کوں بیدار کریسوں، تاں ہی اساں اپݨی زندگی کوں ہک "بے کار آدمی دی زندگی" ݨہ ݨی توں بچا سگسوں۔

انسان دے حقوق

(The Rights of Man)

تھامس پین (Thomas Paine) دی لکھت ''انسان دے حقوق" (The Rights of Man) او شاہکار کتاب ہے جہڑی 1791ء وچ شائع تھی ہے تے پوری دنیا وچ تہلکہ مچا ڈیندی ہے ۔ اے کتاب دراصل ایڈمنڈ برک (Edmund Burke) دی او کتاب دے جواب وچ لکھی گئی ہے جیندے وچ برک نے فرانسیسی انقلاب دی مذمت کیتی ہئی ۔ پین نے نہ صرف برک دے خیالات کوں رد کیتا، بلکہ فرانسیسی انقلاب کوں حق سچ دی آواز قرار ڈیندیں ہوئیں دنیا کوں ڈسیا جو انسانی حقوق دی اصل اہمیت تے وقعت کیا ہے ۔

ایں کتاب دا سبھتوں وڈا تے مضبوط نکتہ اے ہے جو انساناں کوں کجھ حقوق جمسڑ دے نال ہی مل ویندن، جنہاں کوں "فطری حقوق" آکھیا ویندے ۔ پین آہدے جو زندگی جیوݨ، آزادی نال راہوݨ، اتے اپݨی جائیداد بناوݨ دا حق کہیں بادشاہ یا جاگیردار دی خیرات نہیں، بلکہ اے سدھا سئیں سچے (خدا) دی طرفوں ملدے ۔ کوئی وی طاقتور حکمران یا ریاست انسان توں اے حق کھس نہیں سگدی ۔ حکومت دا کم ناں بس ہک چوکیدار آلا ہے جیں انھاں حقوق دی راکھی کرݨی ہوندی ہے، نہ کہ عوام دے حقوق محدود کرݨے ہوندن ۔

پین موروثی حکومتاں تے بادشاہتاں کوں رتی برابر وی نہیں منیندا ۔ اوندے

نزدیک، سچی حکومت اوہا ہے جیڑھی عوام دی مرضی تے انحصار دے چلیے ہوئے نمائندیاں نال بݨے ۔ او ہک ہوں سوݨٹی دلیل ڈیندے جو جیڑھے لوک مرکھپ گئے او اج دے جیندے جاگدے انساناں کیتے فیصلے نہیں کر سگدے ۔ ہر نویں نسل کوں اے پورا حق حاصل ہے جو او اپݨی مرضی دی حکومت چݨے اتے اپݨے کیتے نویں اصول بݨاوے ۔ پرانے وقتاں دی حکومتی طرز اج دی نسل تے زبردستی نہیں ٹھوپی ونج سگدی ۔

تھامس پین نے فرانسیسی انقلاب دی گھل تے ڈٹ کے حمایت کیتی ۔ اوہ سمجھدا ہا جو اے انقلاب وہی ہوئی انسانیت کوں اتے انھاں دے حقوق کوں ولا بحال کرݨ کیتے ہک انتہائی ضروری قدم ہے ۔ پین دا اے منݨݨا ہا جو جیڑاں کوئی حکومت اپݨا اصل کم (عوام دی راکھی) چھوڑ ڈیوے، عوام تے ظلم کرݨ لگ ونجے تے انھاں دے حق کھسݨ لگ ونجے، ناں ول عوام کوں اے پورا حق مل ویندے جو او بغاوت کرن ۔ اینجھی ظالم حکومت کوں پاڑوں پٹ تے ہک نویں تے سچی حکومت بݨاوݨ عوام دا بنیادی تے اخلاقی حق ہے ۔

اے کتاب جاہلانہ رسماں، خاندانی بادشاہت، اتے اشرافیہ (Nobility) دے نظام دے خلاف ہک تکڑی للکار ہے ۔ پین دا آکھݨ ہے جو اے گالھ بالکل غیر فطری تے بے انصافی تے مبنی ہے جو کوئی بندہ صرف ایں کیتے حکمران بݨ ونجے جو او کہیں بادشاہ دے گھر جمے ۔ حکمرانی کیتے اہلیت، قابلیت، اتے چنگا کردار لازمی ہے ۔ خاندانی تکبر دی بنیاد تے عوام تے راج کرݨ دا کوئی وی عقلی جواز نہیں بݨدا ۔

پئین دی نظر صرف سیاست تئیں محدود نہ ہئی، بلکہ او ہک سچا سماجی بندوبستی ہا۔ اوہ ہک ایہو جہی ریاست دا نقشہ چھکدے جیہڑھی سماج دے ہر بندے، خاص کر غریباں تے مسکیناں دی باہنہ ہیلی بئے۔ اوہ غریباں کیتے تعلیم، علاج معالجے دی سہولتاں، اتے روزگار دی فراہمی کوں حکومت دا فرض سمجھدے۔ اوندے نال ہی، پئین اے وی صلاح ڈیتی جو ٹیکساں دا نظام ایہو جیہا ہووݨا چاہیدے جیندے نال غریباں تے بوجھ گھٹ پووے تاں جو سماج وچ معاشی برابری آوے۔ اے اج دی ماڈرن فلاحی ریاست دا منڈھ ہا۔

جے ایں ساری گالھ کوں مختصر کریجے، تاں "انسان دے حقوق" ہک ایہو جہی انقلابی پوتھی (کتاب) ہے جیں انسانی شعور کوں جھنجھوڑ کے رکھ ڈیتا۔ تھامس پئین نے ہک فردی آزادی، عوامی جمہوری راج، اتے سماجی انصاف دا جیڑھا حلیہ ٹالایا ہا او اج پوری دنیا وچ ہک وڈا درخت بݨ چکے۔ ایں کتاب نے انسانی حقوق دے عالمی نظریے کوں مضبوط کیتا اتے اج دی جدید جمہوریت دی بنیاد رکھݨ وچ ہک اٹل مُل کردارا دا کیتا۔

سوچوں تے امیر بݨو

(Think and Grow Rich)

نپولین ہل دی مشہور زمانہ کتاب "سوچو تے امیر بݨو" (Think and Grow Rich) ہک انجھی شاہکار لکھت ہے جیہڑی 1937ء وچ چھپݨ دے بعد کامیابی دے میدان وچ تہلکہ مچاڈتا۔ اے پوتھی (کتاب) راتوں رات نئیں لکھی گئی، بلکہ نپولین ہل نے ویہہ (20) سال تئیں ہنری فورڈ، تھامس ایڈیسن، تے اینڈریو کارنیگی جیہڑے وڈے اتے کامیاب لوکاں دی زندگیاں دا مطالعہ کیتا۔ اونے اے گالھ ثابت کیتی جو محض ڈاندا گوں ہڈھݨ، محنت کرݨ مال کوئی بندہ کڈھ ایں وڈا اتے امیر نئیں تھی سگدا، بلکہ کامیابی تہاڈی سوچ دے زاویے وچ لکھی ہوندی ہے۔ اونے انہاں دی کامیابی دے راز کٹھے کرتے ایں کتاب دے روپ وچ پوری دنیا دے سامݨے پیش کیتے۔

ہل دے نزدیک کامیابی دی پہلی پوڑی تہاڈے اندر دی "شدید خواہش" ہے۔ اے صرف ہک عام جیہی سوچ نئیں ہوندی جو "کاش میں امیر تھی ونجاں"، بلکہ اے ہک انجھی ہلدی ہوئی بھاہ ہوندی ہے جیہڑی بندے کوں سُمݨ نئیں ڈیندی۔ جڈاں تئیں بندہ اݨٹی منزل کیتے پاگل نئیں تھیندا، اودے تئیں او کجھ حاصل نئیں کر سگدا۔

ایں شدید خواہش کوں پاوݨ کیتے ہل نے کجھ شرطاں رکھیاں ہن۔ تہاکوں

ہک پکی تے واضح رقم یا منزل اپنے دماغ وچ فکس کرنڑی پوسی۔اوندے نال ہک پکا وقت (Deadline) طے کرنڑا پوسی، تے نال ایہ وی سوچنڑا پوسی جو ایں وڈی کامیابی دے بدلے ئساں اپنڑی کیہڑی شئے، وقت، نندر تے محنت قربان کرنڑ کیتے تیار او۔

ڈوجھا وڈا ستون اپنڑی ذات تے اپنڑے مقصد اُتے پکا یقین ہے۔یقین اینجھا ہوونڑا چاہیدا ہے جو منزل حالی تئیں ملی وی نہ ہووے پر تہاکوں اواکھیں دے سامنڑے ڈسدی ہووے۔ جے تہاڈے دل وچ شک دا ہک رتی برابر وی داخلہ ہے تاں کامیابی تہاڈے توں پرے تھی ویسی۔یقین ہی او طاقت ہے جیہڑی ناممکن کوں ممکن بنیندی ہے۔

ایں یقین کوں پکا کرنڑ کیتے "خودکلامی" دا عمل ہوں کم آندے۔جیڈاں ئساں روز اپنڑے آپ نال گالھیں کریندوُ تے اپنڑے مقصد کوں ولاولایا کریندوتاں اے گالھ تہاڈے لاشعور (Subconscious mind) وچ ہیہہ ویندی ہے۔

انسانی لاشعور کوں سچ تے کوڑ دا فرق نئیں ہوندا، او بس تہاڈی سوچ کوں حقیقت بنڑاونڑ کیتے کم شروع کرڈیندے۔روز اپنڑے مقصد کوں دُہراونڑ تے اوندے سچ تھیونڑ دا تصور کرنڑ ہک جادو وانگوں کم کریندے۔تے تہاکوں اوں رستے تے ٹور ڈیندے جتھاں منزل ہوندی ہے۔

نپولین ہل وڈے پتے دی گالھ کریندے جو محض ڈگریاں گھنڑی یا عام علم

(General Knowledge) ہوونڑ نال کوئی امیر نئیں تھیندا۔کامیابی کیتے تہاکوں "خاص علم" دی لوڑ ہوندی ہے۔اوعلم جیہڑا تہاڈے مقصد نال جڑیا ہووے تے تہاکوں تہاڈی منزل آلے پاسے سِدھا گھن ونجے۔

اے خاص علم لازمی نئیں جو صرف سکول یا کالج توں ملے اے تہاکوں تجربے، استاداں، کتاباں، یا کہیں مخصوص کورس توں وی مل سگدے۔علم صرف اوں ویلے طاقت بنڈے جیڈاں اونکوں ہک پکے ارادے تے منصوبے نال اپنڑی عملی زندگی وچ لاگو کیتا ونجے۔

انسان دا تخیل او کارخانہ ہے جتھاں دنیا دی ہر شئے بنڑی توں پہلے سوچ دی شکل وچ آندی ہے۔ہل آہدے جو اپنڑے دماغ کوں ورت تے نویں خیال گھن آونڑ تے پرانڑے مسئلیاں دا نواں حل کڈھنڑ ہی کامیاب لوکاں دی سبھتوں وڈی نشانی ہے۔

جیڈاں تخیل توں کوئی سوہنا خیال آونجے، تاں اوگلا قدم اونکوں ہک پکی منصوبہ بندی دی شکل ڈیونڑا ہے۔بغیر لکھے ہوئے منصوبے دے تہاڈا خواب صرف ہک وہم ہے۔اپنڑے منصوبے کوں کاغذ تے لکھو، ہر قدم کوں واضح کرو، اتے اوں تے عمل شروع کرڈیو۔

جے ہک منصوبہ فیل تھی ونجے، تاں دل نہ ہارو، نواں منصوبہ بنڑاؤ۔دنیا دے وڈے وڈے کامیاب لوکاں دے منصوبے کئی واری فیل تھئے ہن، پر انہاں نے اپنڑا مقصد نئیں بدلیا بلکہ صرف رستہ تے منصوبہ بدلیا ہے۔

کامیاب لوکاں دی ہک ہئی وڈی خوبی انھاں دا جلدی نے پکا فیصلہ کرݨ ہے۔غریب اَتے ناکام لوک فیصلہ کرݨ وچ ہوں دیر لیندن اَتے لوکاں دیاں گالھیں سݨ تے جلدی فیصلہ بدل گھندن۔ پر کامیاب لوک فیصلہ جلدی کریندن اتے اونکوں بدلݨ وچ ہوں ہولے ہولے کم لیندن۔

رستے وچ ہزار اوکھ آسن، لوک طعنے ڈیسن، ناکامیاں ملسن، پر جیہڑا بندہ ثابت قدمی نال کھڑا رہ ویندے، کامیابی اوندے قدماں وچ ڈھہہ پوندی ہے۔ جیہڑا بندہ ہرݨ توں بعد ول کھڑا تھیوݨ چاندے، اونکوں دنیا دی کوئی طاقت نئیں ہرا سگدی۔

نپولین ہل ہک ہئی کمال دی گالھ کریندے جو ہک کلہا بندہ سبھ کجھ نئیں کر سگدا۔ایں کیتے اوں نے "ماسٹر مائنڈ" دا نظریہ ڈتا۔یعنی اکٹھے ذہین، قابل تے ہکو جیہاں سوچ رکھݨ آلے لوکاں دی سنگت بݨاوݨ جیہڑے تہاڈے مقصد کوں سمجھݨ تے تہاڈی اگوائی وچ مدد کرن۔

نکدی گالھ:

انسان دے رستے وچ سبھتوں وڈی کندھ اوندے اندر دا ڈر خوف ہے۔ غریبی دا، تنقید دا، یا ناکامی دا ڈر۔ایں پوݨھی دا چھیکوی سنیہا اے ہے جو اپݨے دماغ توں ایں ڈر کوں کڈھو۔تہاڈا ذہن کائنات دی سبھتوں وڈی طاقت ہے، جے تو ساں ایکوں ٹھیک پاسے لایا تاں دنیا دی کوئی شئے ناممکن کائنی۔

دی روڈ (سڑک)

(The Road)

امریکی لکھاری کورمیک میکارتھی (Cormac McCarthy) دا مشہور ناول "دی روڈ" (The Road) ہک اݨجھی کہاݨی ہے جیہڑی قیامت خیز تباہی دے بعد دے حالات (apocalyptic-post) کوں بیان کریندی ہے۔اے ناول 2006ء دے وچ چھپیا اتے ایندی شاندار لکھت پاروں ایکوں امریکہ دا سبھتوں وڈا ادبی انعام (Pulitzer Prize) دی ڈتا گئے۔اے کہاݨی ہک پیو تے اوندے پُتر دے اوا وکھے پندھ (سفر) دی داستان ہے جیہڑا ہک تباہی تے برباد تھی ونجݨ آلی دنیا دے وچ اپݨی بقا اتے جیوݨ دی جنگ لڑدے پئے ہوندن۔

ناول دے وچ ایں تباہی دی کوئی واضح وجہ نئیں ڈسی ویگئی بھانویں او کوئی وڈی ایٹمی جنگ ہئی یا دت اَسمان توں کوئی شہاب ثاقب آݨ ڈٹھا ہووے۔ پر ہک گالھ پکی ہے جو پوری دھرتی سڑ بھج تے کیری سݨ چکی ہئی۔ ہر پاسے دھند، اندھارا، اتے سخت سردی ہے۔کوئی جانور یا وَݨ رُوݨ ہووے تاں ایندی انسانیت مٹھی دے نیڑے پُج ویگئی ہے۔ایں بھاہ لگی ہوئی دنیا وچ ہر شے بے رنگ تے بے جان تھی ویگئی ہئی۔ایں خوفناک اتے سڑی دنیا دے وچ ہک پیو تے اوندا پُتر ہک لمبے پندھ تے روانہ ہن۔اُنہاں دا رُخ اُبھے ساحل دے پاسے ہا، کیوں جو اُنہاں کوں

آس ہے جو اُتھاں شاید پا لاگھٹ ہووے۔ تے کوئی محفوظ جاہ مل ونجے۔ پر اے سفر کوئی سکھا نا ہا۔ اُنہاں کوں قدم قدم تے بگھ، سخت سردی، بیماریاں، اتے ہر ویلے موت دے خوف دا سامنا ہے۔ اُنہاں کنوں ہک ریڑھی ہے جیندے وچ اوپٹا تھوڑا ہوں سامان تے کھاوݨ پیوݨ دیاں بچیاں ہوئیاں شئیں چائی ویندن۔

بقادی اے جنگ ہوں بھیانک ہے۔ پیو تے پُتر ہر ویلے روٹی، پاݨی اتے جسم کوں لکھݨ کیتے گرم کپڑیاں دی گول وچ رہندن۔ پر سردی تے بگھ توں وَدھ تے اُنہاں کوں اوں ویلے دے وحشی انساناں توں خطرہ ہا۔ تباہی دے بعد ہوں سارے لوک ظالم بݨ گئے ہن اتے زندہ رہݨ کیتے ڈوجھے انساناں کوں مارتے کھا ویندن۔ پیو کوں اپݨے پُتر کوں اِنہاں آدم خور درندیاں توں بچاوݨ کیتے ہر ویلے ہوشیار رہݨا پوندا ہا اتے اوپݨے ہال دی راکھی کیتے کہیں وی حد تئیں ونجݨ کوں تیار ہا۔

ایں بربادما حول وچ جتھاں انسانیت اتے اخلاقیات دا جنازہ نکل گیا ہے، اُتھاں اے پیو پُتر انسانیت دا آخری سہارا ہن۔ پیو اپݨے پُتر کوں ول ول اے نصیحت کریندے جو ساں 'چنگے لوک' ہیسے اتے اساں کڈاہیں وی بُرے کم نہیں کرݨے۔ اوہک محاورہ دہرتیندے جو "ساکوں بھاہ کوں روشن رکھݨا پوسی"۔ ایں بھاہ توں مراد اصل وچ اُنہاں دے اندر دی انسانیت، سچائی، ہمدردی، اتے اخلاقی اصول ہن، جنہاں کوں اوایں ظالم دنیا وچ دی مرݨ نہیں ڈیندے۔

اے پوری کہاݨی دا اصل پیو اتے پُتر دے کٹھے گہرے تے جذباتی رشتے دے گرد گھمدی ہے۔ پیو کیتے اوندی اپݨی جان دی کوئی اہمیت نہیں، اوندی ساری

کائنات اوندا پُتر ہے۔ او ہر اوکھ تے ہر عذاب برداشت کرگھندے تاں جو اوندا پُتر جیندا رہوے۔ ڈوجھے پاسے پُتر، جیڑھا ہی ایں تباہ شدہ دنیا وچ ہے، او ایں اندھارے وچ دی معصومیت اتے سچ دا ہک مینار ہے۔ پُتر دی معصومیت ہی پیو کوں جیوݨ دی ہک نویں طاقت ڈیندی ہے۔

ناول دا پورا ماحول ہوں اداس اتے مایوسی نال بھریا ہویا ہے۔ جیوݨ دی کوئی آس نظر نہیں آندی، تے پیو اے گالھ چنگی طرح جاݨدا ہے جو موت ہر ویلے اُنہاں دے سر تے کھڑی ہے۔ پر ایندے باوجود او اپݨے پُتر دے دل وچ امید دا بیج رہوݨ ڈیندے اتے کڈاہیں مایوسی کوں اوندے نیڑے نہیں آوݨ ڈیندا۔ اُنہاں دا اے او کھا پندھ ہک اتے تڑدا پیا ہے جیندے پورے تھیوݨ دی بظاہر کوئی پکی گارنٹی کائنی، پر وت وی او ہمت نہیں ہاردے۔

کہاݨی دے چھیکو وچ پندھ کریندے کریندے پیو دی صحت ہوں خراب تھی ویندی ہے تے چھیکو کا راہ موت دے مونہہ وچ دھکے پوندے۔ مرݨ توں پہلے او اپݨے پُتر کوں آخری واری حوصلہ ڈیندے جو او اے پندھ کلہا جاری رکھے اتے انسانیت دی "بھاہ" کوں ہمیشہ روشن رکھے۔ پیو دے مرݨ دے کجھ ڈینہہ بعد، اوں معصوم ہال کوں ہک بیا خاندان مل ویندے جیڑھے چنگے اتے نیک لوک ہوندن۔ ناول دا اختتام ایں گالھ تے تھیندے جو اوں بھیانک دنیا وچ دی ہمدردی اتے انسانی بقا دی ہک نکی جہی آس باقی ہے جیڑھی اکھوں تے ٹرسی۔

بنجر بھوئیں

(The Waste Land)

ٹی ایس ایلیٹ دی شاہکار نظم "دی ویسٹ لینڈ" (The Waste Land) ویہویں صدی دے انگریزی ادب دی ہک ہوں وڈی اتے اہم نظم ہے۔ اے 1922 وچ چھپی تے ایندے چھپݨ نال ادب دی دنیا وچ ہک نواں انقلاب آئے۔ اے نظم پہلی وڈی عالمی جنگ دے بعد دے حالات، یورپی سماج دی تروٹی بھنی حالت، مایوسی، اتے ثقافتی زوال دا ہک عجیب نقشہ ہے۔ جنگ نے انساناں دے دلاں توں امید مُکا ڈِتی ہئی تے ایلیٹ نے اونہی دردا تے بے یقینی کوں اپݨی ایں طویل نظم وچ سوہݨے انداز نال بیان کیتے۔

ایں نظم دا سب توں وڈا اتے مرکزی خیال ہک "بنجر بھوئیں" یا بَر زمین ہے۔ شاعر ہک ایہو جھے علاقے دا نقشہ چھکیندے جتھاں پاݨی دا ناں نشان کائنی، اتے مینہ وسݨ دی کوئی امید کائنی۔ اصل وچ اے بنجر بھوئیں جدید دور دے انسان دی روح دی عکاسی کریندی ہے۔ جیویں بھوئیں پاݨی ہا جھوں بَرا تے بے کار تھی ویندی ہے، اونویں ہی جدید انسان دی روح سچائی، ایمان، اتے حیاتی دے اصل مقصد توں خالی تھی گئی ہے۔ ایں نظم دی ساخت عام نظماں وانگوں نئیں۔ اے ہک سِدھی سادی کہاݨی وانگ نئیں چلدی، بلکہ اے کئی ٹکڑیاں وچ وٹدیج ویندی ہے۔ ایندے وچ دکھو آوازاں سٹیدن، کئی زباناں (جیویں جو انگریزی، جرمن، لاطینی، یونانی،

اتے سنسکرت) دے لفظ ورتے ہگین، اتے اگلے پچھلے دور دے حوالے پڑتے ہگین۔ اے تروٹی ہوئی شکل اصل وچ جدید دنیا دے رولے، افراتفری، اتے انساناں دے ہک ہئے نال مُکدے ہوئے رابطے دی نشاندہی کریندی ہے۔

"April is the cruellest month, breeding
Lilacs out of the dead land, mixing
Memory and desire, stirring
Dull roots with spring rain"

سرائیکی ترجمہ:

"اپریل ساریاں توں ظالم مہینہ ہے،
جیڑھا موئی ہوئی بھوئیں وچوں پھُل اُگیندے،
یاداں تے سِک کوں ہک ہئے نال رلیندا ہے،
تے سُتیاں ہوئیاں پاڑاں کوں بہار دے مینھ نال جگیندے۔"

ایلیٹ اپݨی ایں نظم وچ پراݨے دیومالائی قصے، مذہبی روایتاں اتے ادب دا ہوں ورتوں کیتے۔ او 'ہولی گریل' (Holy Grail) دی کہاݨی اتے پراݨیاں تہذیباں دے حوالے ڈے تے ڈیندے جو پراݨے ویلے وچ حیاتی کیویں سُٹݨی، زرخیزا تے روحانیت نال بھری ہوئی ہئی۔ او ماضی دی اونہہ زرخیزی دا جدید دور دی کمی اتے بنجر پݨ نال مقابلہ کریندے۔ پراݨے دور دیاں او کہاݨیاں، جیہڑ یاں

کہڑا ہیں حیاتی دا ثبوت ہن، ہسڑ صرف ذہن دیاں بے جان یاداں بسڑ تے رہ گئیں۔

نظم وچ مکھ پیا اہم پہلو "جیون تے موت" دا ہے۔ ایلیٹ ڈسیندے جو جدید دور دے لوک اصل وچ جیندے کائنی بلکہ او موت اتے حیاتی دے ادھ وچ لٹکدے پئین۔ انہاں دا جسم ناں کم کریندا پئے پر اندروں او روحانی طور تے مر مکھیا۔ او شہر دیاں سڑکاں (خاص کر لندن دی سڑک) تے ایویں ٹردے پھردے نظر آندن جیویں قبراں وچوں نکلے ہوئے مُردے ہوون۔ انہاں دا اپنے گرداتے مکھ ہئے نال کوئی سچا ساتھ نئیں رہ گیا۔

نظم وچ محبت اتے انسانی رشتیاں دی کھوکھلی حالت کوں وی بے نقاب کیتا گئے۔ جدید سماج وچ جنسی تعلقات ہسڑ محبت، پیار اتے نویں حیاتی ڈیوٹ دا ذریعہ کائنی بلکہ اے بے معنی، خالی، اتے بے نتیجہ تھی گئیں۔ لوک مکھ مشین وانگوں ملدن اتے وچھڑ ویندن پر انہاں دے دِلاں وچ کوئی جذبہ یا سچی محبت نئیں ہوندی۔ اے شے ڈسیندی ہے جو ساڈے معاشرے وچ سچے رشتیاں دا کال پئے گئے اتے جذبیاں دی جاہ تے مکھ دِکھائی آ گئی ہے۔

نظم دے چھیکوی حصے وچ مکھ آس اتے امید دی گالھ کیتی گئی ہے۔ اے بنجر بھوئیں دے واسی پاٹی (یعنی روحانی سکون تے نجات) دی بھول وچ ہن۔ بجلیاں چمکندیں اتے بدلاں دی گاج سٹیندی ہے جیہڑی مینہ وسڑی (روحانیت دے ول آوڑ) دی نوید ڈیندی ہے۔ ایلیٹ اے سنیہا ڈیندا پئے جو جے تیئں انسان اپنے

اندر دی کمی کوں دور نئیں کریندا اتے اپنے رب اتے پراٹیاں سچیاں قدراں ول نئیں ولدیاں اونکوں حقیقی سکون نئیں مل سگدا۔

مُکدی گالھ:

مُکدی گالھ اے ہے جو "دی ویسٹ لینڈ" مکھ ہوں اوکھی اتے ڈونگھی نظم ہے جیہڑی جدید دور دی مایوسی، بے سکونی، اتے روحانی کمی کوں منڑتے سامنڑے گھن آندی ہے۔ ایلیٹ سنسکرت دے لفظ "شانتی، شانتی، شانتی" (یعنی دلی سکون اتے امن) تے ایں نظم کوں مُکیندے، جیندا مطلب اے ہے جو دنیا مکھ بنجر بھوئیں ضرور بسڑ گئی ہے، پر اینڈے وچوں نکلسڑ دا کھورستہ ہے اندر دی صفائی، روحانی جدوجہد، اتے سچائی دی طرف واپسی۔ صرف اینویں ہی اساں ایں بنجر بھوئیں کوں ول ہرا بھرا کر سگدے ہیں۔

بازدار

(Falkner)

میری شیلی (Mary Shelley) دا لکھیا ہویا اے مشہور تے چھیکوی ناول بازدار (Falkner) (او بندہ جہڑا بازیاں شکر پلیندا ہووے یعنی پراٹے ویلھے وچ بادشاہ تے نواب بازاں کوں پلیندے ہن۔ تے انہاں دی ڈیکھ بھال کرݨ آلے کوں "بازدار" آکھیا ویندا ہا) 1837 وچ چھپیا۔ ایں ناول دی کہانڑی ہک پاسے پریت اتے پچھتاوے دے گرد گھمدی ہے، تاں ڈوجھے پاسے پیو تے دھی دے الڑ مُل رشتے دی ہوں سوݨڑی اتے جذباتی تصویر پیش کریندی ہے۔

کہانڑی دا مکھ کردار روپرٹ فالکنر ہک ایہو جھا بندہ ہے جیہڑا اپݨڑی حیاتی دے حالات توں ہوں تنگ تے ادھ مویا تھیا پئے۔ اوندے سینے وچ کجھ ایہو جھے ڈوجھے راز ہن جہناں دا بوجھ اومزید چائیں سگدا۔ ایں مایوسی تے اندر دے کھاؤ توں چھٹکارا پاوݨ کیتے، اوا پݨڑی جند مکاوݨ (خودکشی کرݨ) دا پکا ارادہ کر گھندے۔

جڈاں او اپݨڑی حیاتی داڈیوا وسماوݨ کیتے ہک قبرستان ویندے تاں اتھاں اوندی دید ہک نکی جہی یتیم پالڑی تے پوندی ہے۔ ایں معصوم پالڑی داناں الزبتھ رابی ہوندے۔ جیہڑی اوں ویلھے اپݨڑی موئی ہوئی ماں دی قبر تے بیٹھی روندی پئی ہوندی ہے۔ اوں نکی جہی چھوہر دا ڈکھ ڈیکھ تے فالکنر دا دل پگھر ویندے اوندا جند مکاوݨ دا ارادہ بدل ویندے۔ تے او اوں پالڑی کوں اپݨڑی دھی بݨاتے پالݨ دا فیصلہ کریندے۔

جیویں جیویں ویلھا گزردا ویندے، الزبتھ وڈی تھیندی ویندی ہے۔ فالکنر اتے الزبتھ دے وچالے پیو تے دھی دا رشتہ اینجھا گھاٹا تھیندے جو ڈوہاں دی جان ہک ڈوجھے وچ اٹک ویندی ہے۔ فالکنر، جیندی حیاتی پہلے زہر دا نگوں کوڑی ہئی، ہݨ الزبتھ دی کھِلدے مکھڑے کوں ڈیکھ تے جیوݨ دی نویں آس پھول گھندے۔ الزبتھ وی اپݨڑے پالݨ آلے پیو نال بے پناہ پریت کریندی ہے تے اونکوں ہی اپݨا کُل جہان سمجھدی ہے۔

ایں سوݨڑی حیاتی وچ ڈوہ اموڑاوں ویلھے آندے جہڑاں کہانڑی وچ ہک نئینگر، جیرارڈ نیویل، پیر رکھدے۔ جیرارڈ دراصل اپݨڑی ماں دے قاتل یا او ظالم دی پھول وچ ہوندے جیندی دیہتوں اوندی ماں دی حیاتی رُل گئی ہئی۔ بدقسمتی ڈیکھو جوا ے بندہ کوئی بیا نئیں، بلکہ الزبتھ دا منہ بولا پیو، فالکنر ہی ہوندے۔

ویلھے دا پکر کجھ اینجھا چلدے جو الزبتھ اتے جیرارڈ ہک ڈوجھے دے نیڑے آویندن تے انہاں کوں ہک ہئے نال سچی پریت تھی ویندی ہے۔ ہݨ الزبتھ ہک ہوں او کھے امتحان وچ پھس ویندی ہے۔ ہک پاسے اوندا پیارا پیو (فالکنر) ہے جنیں اونکوں ناز اں نال پالیا، تے ڈوجھے پاسے اوندا ماہی (جیرارڈ) ہے جیندے دل تے فالکنر دے ہتھوں ڈوٹے ہوئے ڈکھاں دے گھاؤ ہن۔

چھیکو کار فالکنر دا ضمیر جاگ پوندے تے او اپݨے کیتے تے ہوں شرمندہ تھیندے۔ او سچائی لکاوݨ دی بجائے سبھ دے سامݨے گھن آندے تے کچہری (عدالت) وچ پیش تھیندے تاں جو جیرارڈ دی ماں نال انصاف تھی سگے۔ بھانویں

جو کچہری اونکوں سد ھے سویں قتل دا مجرم نئیں منیندی تے بری کر ڈیندی ہے، پر اوندے اندر واڈ ر، پچھتاوا تے شرمندگی اونکوں اندروں اندر کھاوندے۔

ناول دے چھیکو وچ فالکنر حیاتی دی بازی ہار ویندے، پر مرن توں پہلے اونکوں الزبتھ تے جیرارڈ ڈ وہاں دی طرفوں معافی مل ویندی ہے۔ الزبتھ تے جیرارڈ دی شادی تاں تھی ویندی ہے، پر فالکنر دی یاد تے اوندی پریت دی چھاں ہمیشاں انہاں دے نال رہندی ہے۔

اے کہانڑی ساکوں ہوں وڈا سبق ڈیندی ہے" انسان دا گزریا ویلھا (ماضی) اونکوں کڈاہیں نئیں چھوڑیندا، بھانویں او جتناوی درو کے۔

معافی تے پریت وچ وڈی طاقت ہے جیہڑی وڈے توں وڈے گناہ کوں دھوون دی تمات رکھدی ہے۔

پیو تے دھی دا رشتہ صرف رت (خون) دا نئیں ہوندا، اے خالص احساس تے پریت دا رشتہ ہوندے۔

نینگر ورتھر دے ڈکھ

(The Sorrows of Young Werther)

جوہان وولف گینگ وان گوئٹے (Johann Wolfgang von Goethe) دی لکھی ہوئی کتاب "نینگر ورتھر دے ڈکھ" جرمن اتے عالمی ادب دا ہک ایہو جیہا شاہکار ہے جیں پوری دنیا دے ادب کوں ہک نواں رستہ ڈکھایا۔ 1774ء وچ چھپڑاں اے کتاب چھپی، تاں ایندے لفظاں دی جادوگری نے پڑھنڑی آلیاں کوں اپنڑے سحر وچ جکڑ گھدا۔

ایں ناول دی اشاعت نے پورے یورپ وچ تہلکہ مچاڈ تا ہا۔ اے اوہ دور ہا جیڑاں رومانوی ادب (Romantic Movement) اپنڑے پیر جمیندا پیا ہا، اتے گوئٹے دی ایں لکھت نے ایں تحریک دی باقاعدہ بنیاد رکھی۔ ایں کتاب نے ثابت کیتا جو انسان دے اندر دے جذبات اتے احساسات، عقل تے منطق توں کھائیں زیادہ طاقتور ہوندن۔

ایں دردناک کہانڑی دا مرکزی کردار ہک نینگر ہے جیندے ناں 'ورتھر' ہے۔ ورتھر کوئی عام روایتی انسان نئیں۔ او ہک بے حد حساس، جذباتی، اتے فنکارانہ مزاج رکھنڑ آلا نینگر ہے جیندے اندر ہک طوفان چھپیا ہویا ہے۔ اوندی روح عام دنیاوی شئیں توں ہٹ کے کجھ ہیا ہو لیندی ہے۔

شہر دی مشینی زندگی، بھج دھرک، شور شرابا، اتے لوکاں دی منافقت ورتھر

دے مزاج دے بالکل الٹ ہائی۔ اوایں بناوٹی دنیاتوں اِتلا اوکتا ویندا ہے جو سکون دی تلاش وچ ہک نکی جیہی، پرسکون اتے سادی وستی دا رخ کرݨ دا فیصلہ کریندے۔ اونکوں لگدے جو شاید اُتھاں اونکوں او سکون مل ونجے جیندے کیتے اوندی روح ترڑپدی پئی ہے۔

اوں وستی وچ ونج کے ورتھر کوں فطرت نال ہک عجیب جیہا سکون تے پیار ملدے۔ او وستی دے سادے لوکاں، ہالاں، اتے کھلے سوہݨے مناظر وچ اپݨا آپ ونجا ڈیندے۔ فطرت دی خاموشی اتے سادگی اوندے اندر دے فنکار کوں ہک نویں زندگی ڈیندی ہے، تے او اپݨے آپ کوں کجھ حد تائیں خوش محسوس کرݨ لگ ویندے۔

پرایں سکون وچ ہک نواں طوفان سامݨے ہا۔ وستی وچ رہندیں ہوئیں، ہک جہاڑے اوندی ملاقات ہک بے حد سوݨٹی، سلجھی ہوئی، اتے با اخلاق چھوہر 'شارلٹ' (Charlotte) نال تھیندی ہے۔ شارلٹ صرف شکل دی سوݨٹی نہ ہئی، بلکہ اوندی سیرت اتے سادگی دی بے مثال ہئی۔

ورتھر جڈاں شارلٹ کوں پہلی واری ڈیہدے، تاں او اونکوں بالاں نال پیار کریندیں اتے اُنہیں دا خیال رکھدیں ہوئیں ڈیہدے۔ اے منظر ورتھر دے حساس دل تے ہک جادو کر ویندے۔ او پہلی نگاہ وچ ہی شارلٹ دی ایں سادگی تے حسن توں ہار ویندا ہے تے اپݨا دل اونکوں ڈے ڈیندے۔

شارلٹ دا عشق ورتھر دی رگ رگ وچ وَس ویندے، پر عشق دی اے راہ اتلی سوکھی

اتے سِدھی نی ہوندی۔ جلدی ہی ورتھر کوں ہک ایہو جہی تلخ حقیقت دا سامݨا کرݨا پوندے جیہڑی اوندے پیراں توں زمین کڈھ گھندی ہے۔ اونکوں پتہ لگدے جو شارلٹ تاں پہلے توں ہی ہک ہنڈنگر 'البرٹ' نال منگی ہوئی ہے۔

البرٹ دا کردار ورتھر توں بالکل وکھرا ہے۔ او ہک سمجھدار، عملی، اتے سلجھیا ہویا انسان ہے۔ ورتھر دی جذباتی طبیعت دے برعکس، البرٹ ہک ٹھہراؤ آلا شخص ہے۔ ورتھر ایں کشمکش وچ اپݨے ہک قریبی دوست کوں چٹھیاں (خط) لکھدے۔ اِنہاں خطاں وچ او اپݨے دل دے حالات، خوشیاں، اتے درداں کوں بیان کریندے۔ اے ناول وی اِنہیں خطاں دی صورت وچ لکھا گیا ہے۔

ورتھر شارلٹ نال وقت گزریندے، اوندے نال گالھیں کریندے، اتے اشاریاں کنایاں وچ اپݨی محبت دا اظہار وی کریندا رہندے۔ ڈوجھے پاسے، شارلٹ ورتھر کوں ہک ہوں چنگا اتے سچا دوست تاں سمجھدی اے، پر او اوندے کیتے اوجذبات نی رکھدی جیہڑے ورتھر دے دل وچ بھاہ وانگوں بلدے پئے ہن۔

شارلٹ اپݨی منگنی اتے البرٹ نال پوری طرح وفادار ہے۔ شارلٹ دی طرفوں محبت دا اوہو جیہا جواب نہ ملݨ تے ورتھر کوں اندروں ہی اندروں کھاوݨ لگ ویندے۔ اوندی محبت ہک جنون دی شکل اختیار کر گھندی ہے اتے او ہک ایہو جہی بے قراری دی بھاہ وچ سڑݨ لگدے جیندے وچوں نکلݨ ناممکن تھی ویندے۔

جڈاں ورتھر کوں اے احساس تھیندے جو او شارلٹ کوں کڈاہیں دی حاصل نی کر سگدا، تاں او اپݨی ایں بے بسی توں جان چھڑاوݨ کیتے اوں وستی کوں

چھوڑݨ دا فیصلہ کریندے۔ اوسو چیندے جو شاید پر ے ونج تے او شارلٹ کوں ڈھل ونجے۔ پر محبت دا اے روگ اِتلا ڈونگھا ہوندے جو شارلٹ دا خیال ہک پل کیتے وی اوندے ذہن توں فی نکلدا، اتے او ہا رمان تے دل اُتھائیں واپس آویندے۔

واپس آوݨ تے اونکوں جیہڑی خبر ملدی اے، او اوندے دل تے بجلی ہݨ تے کر دی ہے۔ اونکوں پتہ لگدے جو شارلٹ تے البرٹ دی شادی تھی چکی ہے۔ اے ہک ایہو جہی تلخ حقیقت ہئی جیہنکوں ورتھر دا حساس دل منݨ کیتے ہرگز تیار نہ ہا۔ ہݨ اوندی زندگی وچ کلھا رہوݨ دا احساس، نا امیدی اتے مایوسی اپݨی آخری حد تک پہنچ ویندی ہے۔

اونکوں محسوس تھیندے جو ایں دنیا وچ اوندی ہݨ کوئی جاہ کائنی، اتے شارلٹ دے بغیر زندگی گزارݨ دا تصور اونکوں موت توں وی زیادہ بھیانک لگدے۔ کتاب دا چھیکو ہوں ہی دردناک اتے دل کوں ہلاڈوݨ آلا ہے۔ ورتھر دے اندر دی تکلیف اتے جذباتی کشمکش اِتلی ودھ ویندی ہے جو او ہار من گھندے تے خودکشی کر کے اپݨی جان مکاڈیندے۔

ایں کتاب دے چھپݨ دے بعد، یورپ دے نینگریں وچ ہک عجیب 'ورتھر بخار' پھیل گیا۔ نینگراں نے ورتھر آلی کار پیلے رنگ دی واسکٹ اتے نیلے کوٹ پاوݨ شروع کر ڈتے۔ سب توں وڈی تے افسوسناک گالھ اے تھئی جو مایوس عاشقاں نے ورتھر دی نقل کریندیں ہوئیں خودکشیاں شروع کر ڈتیاں، جیندے پاروں کجھ حکومتاں کوں ایں کتاب تے پابندی لاوݨی پے گئی۔

کتاب دا سنیہا:

جذبات، محبت اتے حساسیت انسان ہووݨ دی نشانی ہن، پر جڈاں جذبات عقل تے حاوی تھی ونجن اتے حدتوں ٹپ ونجن ناں اوانسان کوں اندھا کر ڈیندن۔ ورتھر دی تباہی دی سب توں وڈی وجہ اوندا اپݨے جذبات تے قابو نہ رکھ سگݨ ہا۔

زندگی وچ ہر شے ساڈی مرضی اتے خواہش دے مطابق نئیں تھیندی۔ جیکر کوئی شے یا محبت حاصل نہ تھیوے، ناں اوں تلخ حقیقت کوں صبر تے حوصلے نال قبول کرݨ گھنݨ ہی اصل بہادری اتے عقلمندی ہے۔

مایوسی اَتے نا امیدی کوں اپݨے اُتے اِتلا سوار نئیں کرݨا چاہیدا جو انسان 'زندگی' جیہڑی انمول نعمت کوں ہی اپݨے تھیں ختم کر ڈیوے۔ مختصر اے جو، عشق اتے جذبات کوں زندگی دا حصہ ضرور رہݨاؤ، پر اِنہاں کوں اپݨی زندگی تے موت دا مالک نہ بݨاؤ۔

تعلیم دا خاتمہ

(The End of Education)

نیل پوسٹ مین (Neil Postman) دی مشہور کتاب (The End of Education) تعلیم دے اصل مقصد دے بارے ہک ہوں وڈی تے اہم کتاب ہے۔ ایں کتاب دے ناں وچ انگریزی لفظ "اینڈ" (End) دا مطلب تعلیم دا مُک ونجنڑی یا ختم تھیوڑی نئیں بلکہ ایں دا مطلب تعلیم دا اصل "مقصد" ہے۔ مصنف آہدے جو اساں بالاں کوں سکول تاں بھیج ڈیندے ہیں پر انہاں کوں اے نئیں ڈسیندے جو پڑھائی دا اصل مقصد کیا ہے۔

نیل پوسٹ مین ایں گالھ تے ڈکھ کریندے جو اج کل دے تعلیمی نظام وچ پڑھائی دا سارا زور ایں گالھ تے ہے جو زندگی کیویں گزارنڑی ہے یا نوکری کیویں لبھنڑی ہے۔ پر کوئی وی سکول یا ادارہ ایں گالھ تے دھیان نئیں ڈیندا جو اساں زندہ کیوں ہیں۔ ہک چنگا انسان بنڑنڑ دا سبق ساڈے سکولاں وچوں مکدا ویندے۔

کتاب وچ مصنف ہک اصطلاح ورتیندے جینکوں اڈ کہانڑی یا بیانیہ" آہدے اوندا آکھنڑی ہے جو ہر انسان کوں جیونڑ کیتے اتے پڑھنی کیتے ہک وڈی کہانڑی یا مقصد دی لوڑ ہوندی ہے جیہڑھی اوندے اندر ساہ پاوڈیوے۔ جڈاں بالاں کنوں اے وڈا مقصد کھس گھدا و نجے تاں ول پڑھائی انہاں کیتے ہک رُکھا کم ہنڑ ویندی ہے۔

نیل پوسٹ مین کجھ کوڑے خداواں یا غلط مقصدیں دی گالھ وی

کریندے۔ پہلا کوڑا خدا "معاشی فائدہ" (Economic Utility) ہے۔ ایں سوچ دے تحت پڑھائی دا بس ہکو مقصد رہ گئے جو وڈا تھی تے ہال ڈھیر سارے پیسے کماوے۔ تے وڈی نوکری کرے اے سوچ ہال دی روح کوں مار ڈیندی ہے۔

ڈوجھا کوڑا خدا "صارفیت" (Consumership) یا چیزاں مُل گھنڑنڑ دی عادت ہے۔ ساڈے نظام وچ بالاں کوں اے سکھایا ویندے جو زندگی دی اصل خوشی دا تعلق مہنگیاں چیزاں گھنڑنڑ نال ہے۔ پڑھائی دا مقصد صرف ایں جو بگا تھیوڑ رہ گیا ہے جو ہال وڈا تھی تے ہا زار دیاں نویاں چیزاں گھن سگے۔

ترئیجھا کوڑا خدا "ٹیکنالوجی" یا مشینری کوں منڑنڑ ہے۔ مصنف کوں ایں گالھ تے حیرت ہے جو لوک سمجھدن کہ سکولاں وچ نویں کمپیوٹر اتے سمارٹ سکرینا ں لاوڑ نال تعلیم دے سارے مسئلے آپوں آپ حل تھی ویسن۔ حالانکہ ٹیکنالوجی ہک اوزار تاں تھی سگھدی ہے، پر اے کہڑا ہیں وی آپنے آپ وچ تعلیم دا مقصد نئیں بنڑ سگھدی۔

چوتھا کوڑا مقصد مصنف دے نزدیک کجھ حد تئیں "کثیر الثقافتی" (Multiculturalism) دا غلط استعمال ہے۔ نیل پوسٹ مین آہدے جو جڈاں اساں انجوانج ثقافتاں دے ناں تے لوکاں کوں ہک ہئے کنوں وکھرا کر ڈیندے ہیں تاں اے معاشرے کوں جوڑنڑ دی بجائے تروڑ ڈیندے۔ سکول دا کم لوکیں کوں کٹھا کرنڑ ہے نہ کہ وٹنڑ۔

انہاں کوڑے مقصداں کوں رد کرنڑ دے بعد نیل پوسٹ مین بچ نویں تے

سچے بیانیے یا مقصداں دی تجویز ڈیندے جتھاں نال ساڈی تعلیم کوں ہک نواں ساہ مل سگدے۔ اے نویں مقصد ہالاں کوں رل مل تے جیوݨ تے انسانیت دا سبق ڈیندن۔

پہلا نواں مقصد او ہے جینکوں او "خلائی جہاز زمین" (Spaceship Earth) داماں ڈیندے۔ ایں بیانیے دا مطلب ایہ ہے جو اے ساری دھرتی ہک پڑی وانگوں ہے جیندی حفاظت کرݨ اساں ساریاں دی سانجھی ذمہ واری ہے۔ ہالاں کوں اے پڑھاوݨ دی لوڑ ہے جو ساں اپݨے ماحول کوں کیویں صاف ستھرا رکھݨے کیوں جو ساں سارے ہکی پڑی دے سوار ہیں۔

ڈوجھا نواں مقصد "ڈٹھے ہوئے فرشتے" (The Fallen Angel) ہے۔ ایں دا مطلب اے ہے جو انسان غلطیاں دا پُتلا ہے تے کوئی وی انسان مکمل نئیں ہوندا۔ جڈاں اساں ہالاں کوں ڈیسوں جو غلطی کرݨ انسان دی فطرت ہے تاں او اپݨیاں غلطیاں توں سکھݨ کیتے تیار تھی ویسن تے ہمے کوں وی معاف کریسن۔

ترجھا نواں مقصد "امریکی تجربہ" یا ہک جمہوری سماج دا ارتقا ہے۔ بھانویں مصنف ایں کوں امریکہ دے حوالے نال لکھدے پر ایں دا اصل سنیہا اے ہے جو ہک چنگا معاشرہ بݨاوݨ کیتے ہر کہیں کوں اپݨا حصہ پاوݨا پوندے۔ ہالاں کوں سکھایا ونجے جو معاشرے وچ ہر بندے دی آواز اہمیت رکھدی ہے تے سوال کرݨ کوئی ماڑی گالھ نئیں۔

چوتھا مقصد "تنوع یا وکھرپ دا قانون" (The Law of Diversity) ہے۔ ایں اصول دے مطابق اَنجوَانج نسلاں، زباناں تے رواجاں دا کٹھا ہووݨ ساڈی کمزوری نئیں بلکہ ساڈی طاقت ہے۔ ہالاں کوں سکھاوݨ دی لوڑ ہے جو فرق کوں نفرت دی بجائے محبت نال کیویں ڈیکھݨا ہے تے ہک ہئے کنوں کیویں سکھݨا ہے۔

پنجواں تے چھیکوی نواں مقصد "لفظاں دے جادوگر" (The Word Weavers) ہے۔ نیل پوسٹ مین زبان تے لفظاں دی طاقت تے ہوں زور ڈیندے۔ او آہدے جو زبان ساڈی دنیا بݨیندی ہے تے ہالاں کوں اے سکھاوݨ لازمی ہے جو لفظاں دا استعمال کنتا اہم ہے تے لوک لفظاں نال کیویں ڈوجھیاں کوں بے وقوف بݨا سگدے ہن۔

مصنف اج کل دے امتحانی نظام تے وی کڑی تنقید کریندے۔ او آہدے جو امتحاناں دے نمبراں کوں ہال دی ذہانت دا واحد پیمانہ بݨا ڈتا گئے۔ ایں دوڑ وچ ہال اپݨی تخلیقی سوچ کوں مار ڈیندے تے رٹا مارݨ کوں ہی پڑھائی سمجھݨ پئے ویندے جیڑھا جو تعلیم دا اصل مقصد کڈاہیں نئیں تھی سگدا۔

چھیکو وچ "دی اینڈ آف ایجوکیشن" دا سنیہا ہوں صاف تے سدھا ہے۔ تعلیم دا اصل مقصد مشیناں یا پیسے کماوݨ آلے پُرزے تیار کرݨ نئیں بلکہ باشعور، ہمدرد تے سمجھدار انسان بݨاوݨ ہے۔ جے تئیں اساں اپݨے سکولاں وچ ہک سوہݨا تے وڈا مقصد نہ گھن آسوں، ساڈی تعلیم دا کوئی خاطر خواہ فائدہ نی تھیوݨا۔

تخلیقی سکول

(Creative Schools)

کین رابنسن (Ken Robinson) دی مشہور کتاب "تخلیقی سکول" (Creative Schools) اہو کے تعلیمی نظام وچ تبدیلی دی ہک وڈی اتے اہم پکار ہے۔ ایں کتاب وچ مصنف آہدے جو ساڈا موجودہ تعلیمی نظام فیکٹریاں دے ماڈل تے بٹیا ہویا ہے جینکوں ہنڑ بدلݨ دی سخت لوڑھ ہے۔ اے کتاب تعلیم کوں ہک نواں روپ ڈیوݨ دا رستہ ڈکھیندی ہے۔

رابنسن دے مطابق اہو کے دور دا سبھتوں وڈا مسئلہ سکولاں وچ ہو جمیں معیار (Standardization) کوں لاگو کرݨ ہے۔ ہر بال کوں ہکے وگ تے ٹورݨ دی کوشش کیتی ویندی ہے۔ امتحاناں تے سارا زور لایا ویندے جیندی وجہ توں بالاں دی اپݨی سوچ اتے نکھار (Creativity) لمکدا ویندے۔

مصنف سکولاں کوں فیکٹریاں نال تشبیہ ڈیندے۔ جیویں فیکٹری وچ ہو جہی چیز اں بݨدن ایویں ای سکولاں وچ ہو جمیں دماغ بݨاوݨ دی کوشش کیتی ویندی ہے۔ اوندے بدلے رابنسن ہک "نامیاتی" (Organic) ماڈل پیش کریندے جیویں ہک مالی دکھو کھ ہوئیاں کوں انہاں دی لوڑھ دے مطابق پاݨی تے کھاد ڈیندے ایویں ای ہر بال کوں اوندے مزاج دے مطابق پڑھاوݨ دی لوڑھ ہے۔

کتاب وچ تعلیم دے چار وڈے مقصد ڈسیے گئین معاشی، ثقافتی، سماجی،

اتے ذاتی۔ معاشی مقصد دا مطلب بال کوں روزگار دے قابل بݨاوݨ ہے پر اے کلھا مقصد ݨی ہووݨا چاہیدا۔ ثقافتی مقصد بالاں کوں اپݨی تے ڈوجھیاں دی ثقافت سمجھاوݨ دی کوشش ہے۔

سماجی مقصد دا مطلب بال کوں ہک چنگا شہری بݨاوݨ ہے جیڑھا معاشرے وچ اپݨا کردار ادا کر سگے۔ اتے ذاتی مقصد سبھتوں اہم ہے جیندا مطلب بال دی اندرونی صلاحیت تے اوندے شوق کوں گولݨ تے اگاں ودھاوݨ ہے۔ رابنسن آہدے جو ساڈے سکول ذاتی مقصد کوں بالکل ݨھل گئے ہن۔

رابنسن نے اچ دے دور کیتے اٹھ بنیادی مہارتاں (Cs8) ڈسیاں ہن۔

پہلی مہارت "تجسس" (Curiosity) ہے۔ بالاں دے اندر نویاں چیزاں سکھݨ تے سوال کرݨ دا شوق پیدا کرݨ استاد دی سبھتوں وڈی کامیابی ہے۔ سکول دے وچ پالیں دے ایں تجسس کوں مارݨ دی بجائے ودھاوݨا چاہیدا اے۔

ڈوجھی مہارت "تخلیق" (Creativity) ہے۔ اے نویں اتے انوکھے خیال سوچݨ دی طاقت ہے۔ مصنف دا منݨنا ہے جو تخلیقی سوچ کہیں ہک مضمون تئیں محدود نہیں ہوندی بلکہ سائنس، ریاضی، آرٹ اتے ہر کم وچ تخلیق دی لوڑھ ہوندی ہے۔

ترجھی مہارت "تنقیدی سوچ" (Criticism) ہے۔ ایں دا مطلب ہگالھ کوں جوں دا توں من گھݨی دی بجائے، اوندے تے سوچ وچار کرݨ اتے سوال

چاونڑ ہے۔ ہک چنگا تعلیمی نظام ہالاں کوں سکھیندا ہے جو اوہ معلومات کوں پرکھن اَتے ول اپنا فیصلہ کرنڑ۔

چوتھی مہارت "گالھ مُہاڑ" (Communication) ہے۔ ہالاں کوں اپݨی گالھ صاف اتے سوہݨے انداز وچ ڈوجھیاں تئیں پچاونڑ دا ول آوݨا چاہیدا ہے۔ ایں وچ لکھݨی، بولݨی، اتے ڈوجھیاں دی گالھ کوں غور نال سݨڑی شامل ہے۔

پنجویں مہارت "رل مل تے کم کرݨ" (Collaboration) ہے۔ ساڈے سکولاں وچ بالاں کوں ہک ہئے نال مقابلہ کرݨ سکھایا ویندا ہے، پر عملی زندگی وچ کامیابی رل تے کم کرݨ نال ملدی ہے۔ تعلیم دا کم بالاں کوں سانجھے مقصداں کیتے کٹھا کرݨ ہووݨا چاہیدا ہے۔

چھیویں مہارت "ہمدردی" (Compassion) ہے۔ راہنسن آہدے جو ڈوجھیاں دا احساس کرݨ اتے انہاں دے ڈکھ سکھ کوں سمجھݨ ہک چنگے انسان دی نشانی ہے۔ جے سکولاں وچ ہمدردی نہ سکھائی ویسی، تاں معاشرے وچ بے حسی ودھ ویسی۔

ستویں مہارت "تحمل یا سکون" (Composure) ہے، جیندا مطلب اپݨے جذبات تے قابو رکھݨ اتے اوکھے ویلے وچ دی صبر نال کم گھنڑی ہے۔

اٹھویں مہارت "شہریت" (Citizenship) ہے، یعنی معاشرے دے قاعدے قانون منݨی اتے ہک ذمے دار شہری بݨڑی۔

مصنف استاد دے کردار کوں سبھتوں اہم منیندے۔ اوآہدے جو پڑھاونڑ

کوئی مشین آلا کم نئیں بلکہ ایہ ہک فن (Art) ہے۔ ہک چنگا استاد ہال کوں صرف معلومات نئیں ڈیندا بلکہ اوندے اندر سکھݨ دی جوت جگیندے۔ استاداں کوں اپݨے کم وچ آزادی ملݨی چاہیدی ہے۔

سکول دے ہیڈ ماسٹر یا پرنسپل دا کم وی ہوں وڈا ہے۔ راہنسن دے مطابق، سکول دا ماحول اوں ویلے تک نئیں بدل سکدا جے تئیں سکول دی انتظامیہ ہک چنگا اتے تخلیقی ماحول نہ ڈیوے۔ لیڈر دا کم حاکم بݨڑ نئیں بلکہ استاداں اتے بالاں کوں سہولت ڈیونڑ ہوندا ہے۔

چھیکو وچ "کریئیٹو سکولز" واسنیہا اے ہے جو تعلیمی انقلاب اُتوں نئیں آوݨا بلکہ اے تلے توں شروع تھیسی۔ استاد، ماہیے، اتے ہال جیڑاں رَل تے اپݨے سکولاں کوں بدلݨ دی کوشش کریسن، تاں ہک نواں تعلیمی نظام وجود وچ آوسی۔ ساڈی آونڑ آلی نسل دی کامیابی ایں گالھ وچ ہے جو اساں انہاں دی ذاتی صلاحیت کوں سنجاݨوں اتے انہاں کوں رٹے دی بجائے تخلیق دا رستہ ڈکھاؤ۔

رب دا سوہٹا قصہ

(The Divine Comedy)

اٹلی دے مشہور شاعر دانتے علیگیری (Dante Alighieri) دی عظیم کتاب "Divine Comedy"

"طربیہ خداوندی" چودھویں صدی عیسوی وچ لکھی گئی ہک عظیم طویل نظم ہے۔ اینکوں اطالوی زبان تے عالمی ادب دا ہک وڈا شاہکار منیا ویندے۔ اے کتاب اصل وچ موت دے بعد دے حالات تے انسانی روح دے سفر دی ہک خیالی تے علامتی کہانی ہے۔

ایں شاہکار کتاب کوں ترائے وڈے حصیاں وچ تقسیم کیتا گئے۔ دوزخ (Inferno)، اعراف یا پاکیزگی دا پہاڑ (Purgatorio)، تے جنت (Paradiso)۔ پوری کتاب کل سو حصیاں تے مشتمل ہے۔ جنہاں کوں "کینٹوز" (Cantos) آکھیا ویندے۔

کہانی دا آغاز کجھ ایں تھیندے جو شاعر دانتے ہک گھاٹے تے اندھارے جنگل وچ اپݨا راہ بھل ویندے۔ اے اندھارا جنگل انسان دے گناہ، مایوسی تے دنیاوی گمراہی دی علامت ہے۔ اوتھاں اوندے سامݨے ترائے خطرناک جانور آ ویندن جیہڑے اوندے راہ دی رکاوٹ بݨی ویندن۔

ایں خوفناک تے مشکل ویلھے وچ روم دا ہک قدیم تے مشہور شاعر

"ورجل" (Virgil) دانتے دی مدد کیتے آندے۔ ورجل کوں دانتے دی محبوبہ "بیٹرس" (Beatrice) نے اَسمان توں بھیجا ہوندے تاکہ او دانتے کوں دوزخ تے اعراف دا محفوظ راہ ڈکھاوے۔

دانتے تے ورجل دوزخ دے دروازے تے پہنچدن تے ایں دروازے تے ہک ڈراوݨاں تے مشہور جملہ لکھیا کھڑا ہوندے۔

"Abandon all hope, you who enter here"

"جیہڑا وی ایں دروازے دے اندر دا داخل تھیندا اپݨے، او ہر قسم دی امید ہمیشہ کیتے چھوڑ ڈیوے۔"

دانتے ڈیکھدے جو دوزخ کوں زمین دے وچ نو وڈے حصیاں وچ تقسیم کیتا ہگئے۔

دوزخ دے اُتلے حصے وچ او لوک ہن جنہاں نے اپݨی جسمانی خواہشات تے جذبات تے قابو نہ پاتا جیویں جو ہوس، لالچ، حد توں زیادہ کھاوݨ تے غصہ کرݨ۔ اُتھاں ہر گناہ گار کوں اوندے گناہ دی نوعیت دے حساب نال سخت عبرت ناک سزا ملدی پئی ہے۔

جیویں جیویں او دوزخ دے ہیٹھلے تے تلویں حصے وچ ویندے تے گناہواں دی شدت تے سزاواں دا عذاب ودھدا ویندے۔ اتھاں او بد بخت لوک ہن جنہاں نے جاݨ بُجھ تے ظلم کیتا، قتل کیتے، دھوکہ ڈیتا تے منافقت نال لوکیں دا حق ماریا۔

دوزخ دے بالکل مرکز تے آخری حصے وچ، جیہڑا برف نال بری طرح جمیا پیا ہا شیطان (Lucifer) قید ہے۔ شیطان دے ترائے منہ ہن تے او اپنڈے منہ وچ تاریخ دے سب توں وڈے غداراں کوں چبائی پئے (جنہاں وچ حضرت عیسیٰ نال غداری کرݨ آلا وی شامل ہے)۔

دوزخ دے خوفناک مناظر توں نکلݨ دے بعد دانتے تے ورجل ہک وڈے پہاڑ دے تلے پہنچدن جیکوں اعراف آکھیا ویندے۔ ایں پہاڑ دے ست (7) درجے ہن جیہڑے انسان دے ست وڈے گناہواں (غرور، حسد، غصہ، سُستی، لالچ، آلس کرݨ، تے ہوس) دی علامت ہن۔

اعراف وچ موجود روحاں دوزخ آلیاں وانگوں مایوس نئیں ہوندیاں۔ اے او روحاں ہن جیہڑیاں ہمیشہ دی سزا توں بچ گیاں ہن پر انہاں دے کجھ گناہ باقی ہن۔ او اپݨے گناہواں کوں دھوݨ تے پاک کرݨ کیتے تکلیفاں برداشت کریندیاں پیاں ہن تاکہ او جنت دے لائق تھی سگݨ۔

پہاڑ دی بالکل چوٹی تے پہنچ تے جیہڑی جوز مین دی جنت ہے ورجل دانتے دا ساتھ چھوڑ ڈیندے۔ کتاب وچ ورجل انسانی عقل دی علامت ہے تے اتھاں اے پیغام ڈتا ہے جو انسانی عقل ہک حد تک کم آندی ہے پر خدا دے بالکل قریب نئیں گھن ونج سگدی۔

ہݨ دانتے دی روحانی تے پاکیزہ محبوبہ "بیٹرس" (Beatrice) اوندی رہنمائی دا کم سنبھال گھندی ہے۔ بیٹرس الہامی علم، خدا دی محبت تے روحانیت دی

علامت ہے، تے ہݨ او دانتے کوں جنت (Paradiso) دے سفر تے آسماناں دی طرف گھن ویندی ہے۔

جنت کوں نوں (9) آسمانی دائریاں یا سیاریاں وچ تقسیم کیتا گئے۔ ہر دائرے وچ مختلف درجات دے نیک لوک، شہید، ولی تے انصاف کرݨ والیں دیاں روحاں وَسدیاں ہن، جنہاں کوں دنیا وچ کیتی گئی نیکی دے حساب نال رتبہ ملیا ہویا ہے۔

آسماناں دا سب توں اوتلا مقام 'ایمپیرین' (Empyrean) ہے۔ اے او مقام ہے جیہڑا مادی کائنات توں باہر ہے تے اتھاں صرف خالص نور تے محبت ہے۔ اتھاں خدا دا جلوہ، فرشتے تے مقدس روحاں ہک وڈے نورانی گلاب دی شکل وچ موجود ہن۔

کتاب دے چھیکو وچ دانتے کوں خدا دی ذات دا ہک جھلک (دیدار) نصیب تھیندے۔ اتھاں پہنچ تے او نکوں کائنات دا سب توں وڈا راز سمجھ آویندے جو اے خدا دی محبت ہی ہے۔ جیہڑی "مجھ تے ستاریاں کوں حرکت ڈیندی ہے"۔ اے کتاب اصل وچ ہک عام انسان دی اندھارے تے گناہ توں نکل تے پاک تھی تے خدا دی طرف روحانی سفر دی عظیم کہانی ہے۔

ہک بکھا فنکار

(A Hunger Artist)

فرانز کافکا (Franz Kafka) ویہویں صدی دا نیا منایا لکھاری ہی جیہڑا 1883 کوں پراگ (Prague) یورپ دے ملک چیک جمہوریہ (Czech Republic) دچ جمیا تے جرمن زبان دچ اپݨیاں لکھتاں لکھدا ہی۔ اوندیاں کہاݨیاں تے ناولاں دچ عام انسان دی بے بسی، کلاہپ (تنہائی)، خوف، تے ایں معاشرے دے بے ہنگے تے ظالم نظام دا ذکر ہوں گہرے انداز نال ملدے۔ کافکا دی لکھت پڑھ تے انسان کوں ایویں محسوس تھیندے جیویں او کہیں عجیب خواب یا اندھاری غار دچ پھس گیا ہوو ے جیندے کیتے اچ دی عالمی ادب دچ "کافکائی" (Kafkaesque) دی اصطلاح ورتی ویندی ہے۔ اوندیاں مشہور کتاباں دچوں ہک شاندار کتاب "ہک بکھا فنکار" (A Hunger Artist) دا جائزہ گھندے ہے جیندے دچ ہک فنکار دی بکھ کوں ہوں سوہݨے انداز دچ بیان کیتا گئے۔

فرانز کافکا دی ایہ شاندار تخلیق "" عالمی ادب دچ ہک خاص مقام رکھدی ہے۔ ایہ کہاݨی ہک ایہو جیہے فنکار دی زندگی تے اوندے زوال دی عکاسی کریندی ہے۔ جیہڑا بکھا راہوڑ کوں اپݨا فن سمجھدے پر ویلھے دے نال نال دنیا دی بے حسی تے لوکیں دے بدلدے شوق اوندے ایں فن کوں بے قدراں کر ڈیندن۔

کہاݨی دے شروع دچ کافکا ڈیسندے جو کہڑا ہیں ہک ایہو جیہاں دور ہئی جڈاں لوک بکھے راہوڑ آلے فنکاراں کوں وڈے شوق تے حیرت نال ڈیکھدی آندے ہن۔ "ہک بکھا فنکار" عوام دی دلچسپی دا مرکز ہوندا ہئی او ہک پنجرے دچ بند تھی تے کئی کئی ڈینہہ لگاتار بکھا راہوڑ دا تماشا ڈیکھیندا ہئی تے شہر دے ہزاراں لوک اونکوں ڈیکھݨ کیتے روزانہ کٹھے تھیندے ہن۔

او فنکار دے پنجرے دے ہاروں ہر ویلھے پہرے دار کھڑے ہوندے ہن جنہاں دچوں زیادہ تر پیٹے دے لحاظ نال قصائی ہوندے ہن۔ انہاں پہرے داراں دا کم ایہ ڈیکھݨا ہوندا ہئی جو کٹھائیں ایہ فنکار لک چھپ تے کجھ کھا تاں ݨی گھندا۔ پر فنکار سانگے لوکیں دا ایہ شک ہوں ہتک آلا ہئی کیوں جو اوا پݨے فن دچ ہوں سچا ہئی تے کجھ وی کھاوݨ توں اونکوں سخت نفرت ہئی۔

فنکار دا ہک میجر ہئی جیں نے بکھا راہوڑ دی حد چالہی (40) ڈینہہ مقرر کیتی ہئی۔ میجر دا ایہ منڈ ہئی جو چالہی ڈینہاں دے بعد عوام دی دلچسپی تے جوش گھٹ تھیوݨ لگ ویندے ایں کیتے اوندے بعد تماشا ختم کر ڈیتا ویندا ہئی تاں جو لوک بور نہ تھیون۔

فنکار کوں اپݨے میجر دی ایں چالہی ڈینہاں دی پابندی تے ہوں غصہ آندا ہئی تے اوسخت مایوس رہندا ہئی۔ اوندا دعویٰ ہئی جو او چالہی ڈینہاں توں ہوں وَدھ بلکہ کئی مہینے ہمیشہ کیتے بکھا رہ سگہدے تے میجر دی ایہ پابندی اوندے فن دے کمال کوں روکݨ دی ہک سازش ہے۔

جڈاں بکھ دے چالھی ڈینہہ پورے تھیندن تاں ہک وڈی شاندار تقریب تھیندی ہے جیندے وچ فنکار کوں زبردستی پنجرے چوں کڈھیا ویندے او ویلھے فنکار بکھ دی وجہ توں ہوں کمزور، ماڑا تے ہڈیاں دا ڈھانچہ تھی ہگیا ہوندے، پر او پنجرے چوں باہر آوݨ نی چاہندا کیوں جو او اپݨی بکھ دا ریکارڈ مزید وڈا کرݨ دی خواہش رکھیندے۔

لوک تے تماشائی ایہ سمجھدن جو فنکار بکھ دی شدت دی وجہ توں اداس تے روݨ آلا تھیا کھڑے پر اصل وچ اوندی اداسی دی وڈی وجہ ایہ ہوندی ہئی جو اونکوں اوندے فن کوں مزید اگاں ودھاوݨ توں زبردستی روکیا ویندے۔ کوئی وی اوندی اصل تکلیف تے نفسیاتی کرب کوں نی سمجھ سگدا۔

پر جیویں جیویں وقت گزردا ہگیا حالات بدل ہگئے۔ ہولے ہولے لوکیں دا بکھے راہوݨ آلے تماشے توں دل بھر ہگیا تے انہاں نے ایں فن وچ دلچسپی گھٹدی بالکل چھوڑ ڈیتی۔ ہُݨ کوئی وی فنکار کوں ڈیکھݨ کیتے ٹکٹ نی گھندا تے او تماشے آلیاں گالھیں جتھاں کڈاہیں میلے لگدے ہن ہُݨ سُنجاں تھیوݨ لگیاں۔

عوام دی ایں بے رخی تے ناقدری کوں ڈیکھ تے فنکار نے اپݨے منیجر توں رستہ انج کر گھدا تے روزگار کیتے ہک وڈے سرکس وچ نوکری کر گھدی۔ او سرکس وچ اونکوں ہک وڈے پنجرے وچ جانوراں دے پنجریاں دے نیڑے ہک پاسے رکھیا ہگیا تاں جو سرکس آوݨ آلے لوک جانوراں آلے پاسے ویندے ہوئے اونکوں وی ڈیکھ گھنݨ۔ پر سرکس وچ لوکیں دی ساری توجہ تے دلچسپی خونخوار تے شور مچاوݨ

آلے جانوراں تے ہوندی ہئی۔ جڈاں لوک جانوراں کوں ڈیکھݨ ویندے تاں رستے وچ فنکار دے پنجرے کولوں بغیر ڈٹھے گزر ویندے۔ جانوراں دی کچی ہو، شور شرابے تے عوام دے رش وچ بیچارہ بکھا فنکار بالکل رُل تے رہ ہگیا۔

سرکس دی بھیڑ تے شور وچ کہیں نے وی ایں گالھ دا حساب ندر کھیا جو فنکار کوں بکھا رہندے ہوئے کِتنے ڈینہہ تھی ہگئین۔ ہُݨ فنکار تے کوئی 40 ڈینہہ ہاں دی پابندی دی کائی تے او اپݨی مرضی نال لگا تار بکھا ہئی پر سبھتوں وڈے ڈکھ دی گالھ ایہ ہئی جو ہُݨ اوندی کامیابی کوں ڈیکھݨ آلا، اونکوں داد ڈیوݨ آلا تے ریکارڈ رکھݨ آلا کوئی بندہ وی نہ ہئی۔

ہک وقت ایہو جیہاں آیا جو سرکس دے ملازم وی فنکار کوں بھل ہگئے۔ اوندا پنجرہ ہر ویلھے گندا راہوݨ لگا تے اوندی حالت مٹی تے سُکے گھاہ وچ رُل ہگئی۔ او پنجرے دے ہک کونے وچ سُک تے صرف ہک ہڈیاں دا ڈھانچہ ہئی ہگیا ہئی پر دل وی اوں نے موت دی حد تک اپݨی بکھ جاری رکھی۔

ہک ڈینہہ سرکس دے ہک نگران دی نظراں خالی تے گندے پنجرے تے پئی تاں اوں اپݨے نوکریں توں پچھیا جو ایہ خالی پنجرہ فارغ کیوں ہے؟ جڈاں ملازماں نے اندر ونج تے ڈٹھا او گو پچھو کیتا تاں اندروں بکھا فنکار گھاہ دے ہڈھاں لگیا پیا ہئی جیہڑا اپݨے آخری ساہ گھندا پیا ہئی۔

نگران نے اوندے نیڑے تھی تے پچھیا جو "توں اجاں تئیں بکھا کیوں ہیں؟" فنکار نے مرݨ توں پہلے اپݨے آخری ساہواں وچ ہک ہوں وڈا تے

دردناک رازڈ سیندیں ہوئیں آکھیا: "میڈے بکھے راہوڑ تے میڈی تعریف نہ کرو کیوں جو میں بکھا راہوڑ تے مجبور ہانی۔ میکوں کپڑا ہیں وی کوئی ایہو جیہا کھاٹا ملیا ہی فی جیہڑا میکوں پسند ہووے۔ جے میکوں میڈی پسند دا کھاٹا مل ویندا تاں یقین کرو میں وی تہاڈے وانگوں رچ تے کھاندا۔" ایہ آکھ تے او فنکار دی روح پرواز کر گئی۔

فنکار دے مرڑ دے فوراً بعد سرکس دے ملازماں نے اونکوں گندے نال ہی چا تے کھائیں دفن کرڈ تا۔ اوندے خالی پنجرے وچ فوراً ہک جوان، طاقتور تے خونخوار چیتے (Panther) کوں پاڈ تا گیا۔ چیتے دی زندگی اوندی طاقت تے اوندے زوردار کھاوڑ پیوڑ دا اندازڈ یکھ تے لوکاں دی ہک وڈی بھیڑ اوں پنجرے دے گرد جمع تھی گئی تے کہیں ہک بندے کوں وی اوظیم پر بدنصیب بکھے فنکار دی یاد نہ آئی۔ ایہ انجام سچے آرٹسٹ دی بے قدری، دنیا دی بے حسی تے بدلدی ہوئی ترجیحات کوں سوہنڑے انداز وچ ڈکھیندے۔

طاعون

(The Plague)

البرٹ کامو (Albert Camus) الجزائر دی بھوئیں تے جمنڑ آلا ہک مہاندرا فرانسیسی لکھاری، صحافی تے فلسفی ہئی، جنیں عالمی ادب دے پڑوچ آپنڑی سوچ، روشن خیالی تے قلم نال ہک اُچیرا مقام بنایا۔ ادب تے فلسفے کیتے اُوندیاں اِنہاں انمول خدمتاں دے صلے وچ کامو کوں 1957ء وچ ادب دے سبھتوں وڈے اعزاز 'نوبل انعام' نال نوازیا گیا۔

البرٹ کامو (Albert Camus) دی مشہور کتاب "The Plague" (طاعون) دنیا دے عظیم ترین ناولیں وچوں ہک منیا ویندے۔ اے کتاب فرانسیسی زبان وچ لکھی گئی ہئی تے بعد وچ پوری دنیا وچ ایندے تراجم تھئے، جنہاں نے ادب دی دنیا وچ وڈا ناں کمایا۔

اے کہانڑی صرف ہک بیماری دی کہانڑی نئیں بلکہ اے انسانی فطرت، موت دے خوف، بے بسی، تے مصیبت دے ویلے انسان دے رویئے دی ہک گہری تے سچی تصویر پیش کریندی ہے۔ اے ڈسیندی ہے جو او کھے ویلھے انسان کیویں تبدیل تھی ویندن۔

ناول دی شروعات الجزائر دے ہک عام جیہے ساحلی شہر "اوران" (Oran) توں تھیندی ہے۔ اُتھوں دے لوک اپنڑی روایتی تے عام جہی زندگی وچ

مگن ہن جہاں دا مقصد صرف پیسہ کماونڑ، کاروبار کرنڑ تے عیش کرنڑ ہا۔ اچانک شہر دی ایں پرسکون زندگی وچ ہک عجیب جہی تبدیلی آونڑ لگدی ہے۔ شہر دیاں گلیاں، محلے، گھریں دے کونے تے بازاریں وچ مرے ہوئے چوہے ملنڑ شروع تھی ویندن۔

ڈاکٹر برنارڈ ریو (Dr. Bernard Rieux) جیڑھا ایں کہانڑی دا اہم تے مرکزی کردار ہے ہک ڈیہنہ اپنڑے کلینک دے باہر پہلا مرا ہویا چوہا ڈیہہ دے تاں او شروع وچ اینکوں ہک عام جہی گالھ سمجھدے تے نوکر کوں آکھ کے روڑی تے پُوا سٹیندے۔

پر کجھ ہی ڈیہاں وچ مرے ہوئے چوہیاں دی تعداد سینکڑیاں توں ہزاراں تک پہنچ ویندی ہے۔ شہر دے لوک پریشان تھی ویندن ہر پاسے بدبو کھنڈ ویندی ہے۔ تے صفائی دے عملے کیتے اے ہک وڈا عذاب بنڑی ویندے۔

جیویں ہی چوہیاں دا مرنڑ گھٹ تھیندے انساناں وچ ہک خطرناک تے پراسرار بخار پھیلنڑ لگ ویندے۔ لوکیں دے اندرونی جسم وچ غدودال (Glands) وچ سوج آونجنڑ، خون دیاں الٹیاں آونڑ، تے انہاں کوں سخت درد دا سامنڑا کرنڑا پوندے۔

ڈاکٹر ریو اپنڑے تجربے توں ڈیکھدے جو اے کوئی عام بخار یا بیماری نئیں بلکہ خوفناک "طاعون" (Bubonic Plague) ہے۔ او فوراً حکومت تے ڈوجھے ڈاکٹراں کوں خبردار کریندے۔

شروع وچ شہر دے افسر تے حکام ایں بیماری کوں طاعون منڑنڑ توں انکار کر ڈیندن تاکہ لوکیں وچ خوف تے افراتفری نہ پھیلے پر جڈاں مرنڑ آلے دی تعداد حد توں ودھ ویندی ہے تاں مجبوری وچ شہر کوں قرنطینہ (Quarantine) کر ڈیندے، تے ہنڑی شہر دے سارے دروازے بند کر ڈیندے۔ ریلوے دا نظام روک ڈیندے تے ڈاک دی سروس وی بند تھی ویندی ہے۔ نہ کوئی اندروں آ سگدے تے نہ کوئی باہروں نچ سگدے۔ لوک اپنڑے پیاریاں توں اچانک نکھڑ لگ ویندن۔

شہر دے اچانک بند تھیونڑ نال لوکیں وچ ہک عجیب جہی مایوسی تے قید دا احساس پیدا تھیندے۔ او خود کوں پوری دنیا توں انج تے لاوارث محسوس کریندن، جیویں او کہیں وڈی جیل وچ قید ہوون۔

ایں دوران ناول وچ ہک صحافی ریمنڈ ریمبرٹ (Raymond Rambert) دا ذکر آندے جیڑا پیرس توں کجھ کم سانگے آیا دا ہوندے تے ہنڑی اِتھاں پھنس گئے۔ او ہر قیمت تے اپنڑی محبوبہ دو واپس پیرس ونجنڑی چاہندے تے او کوئی غیر قانونی رستہ ڈولیندے۔

ڈوجھے پاسے فادر پینلو (Father Paneloux) نامی ہک پادری گرجا گھر وچ لوکیں کوں لکھا کرتے ہک سخت خطبہ ڈیندے او آہدے جو ایں طاعون لوکیں دے گناہیں دا نتیجہ ہے تے خدا دی طرفوں نازل تھیونڑ آلا ہک عذاب ہے۔

ہک ہیا اہم کردار جین ٹارو (Jean Tarrou) ہے جیڑھا شہر وچ ہک

مسافر ہٹی تے آئے۔ اوایں ساری صورتحال، لوکیں دے رویے، تے موت کوں اپݨی ڈائری وچ لکھدے او یاری نال لڑݨ کیتے رضا کاریں دی ہک ٹیم بݨاوݨ دا فیصلہ کریندے۔

جوزف گرانڈ (Joseph Grand) ہک غریب جیہا سرکاری کلرک ہا، جیڑھا ہک کتاب لکھݨ دی کوشش کریندا پیا ہوندے پر اوپچھلے کئی سالیں توں پہلے جملے توں اگوں تے نئیں ودھ سگیا۔ اودی بہادری نال ناروی رضا کار ٹیم وچ شامل تھی ویندے۔

شہر وچ کوٹا رڈ (Cottard) ناں دا ہک مجرم وی ہے، جیڑھا طاعون توں پہلے پولیس توں بچݨ کیتے لُکدا پھردا ہے تے خودکشی دی کوشش کریندے۔ طاعون پھیلݨ دے بعد اوخوش ہے کیوں جو پولیس اُونکوں نئیں پکولیندی تے او کالے دھندے وچ خوب پیسے کمیندے۔

جیویں جیویں گرمیں دا موسم آندے طاعون مزید خطرناک تے بے قابو تھی ویندی ہے۔ مرݨ آلیں دی تعداد اتی ودھ ویندی ہے جو ہسپتال بھر تے ویندن تے لاشاں کوں دفناوݨ کیتے قبرستان وچ جاہ ݨی ملدی۔

ڈاکٹر ریو ڈیہہ رات مریضیں دا علاج کریندے۔ او جسمانی تے ذہنی طور تے تھک ویندے پر اپݨا فرض نئیں چھوڑیندا۔ اُونکوں احساس تھی ویندے جو مریضیں نال ہمدردی محسوس کرݨ دی بجائے، جذبات کوں مارݨ نال ہی اولگاتار اپݨا کم کرسگدے۔

ریمبرٹ، صحافی کوں آخر کار شہر توں فرار تھیوݨ دا ہک سمگلنگ دا رستہ مل ویندے۔ پر جڈاں او ڈیہہ دے جو ڈاکٹر ریو تے ناروتھکاوٹ دے باوجود لوکیں کیتے اپݨی جان لڑائی ڈیٹھن تاں اوندا ضمیر جاگ پوندے تے اوو ی شہر وچ رہ تے انہاں دا ساتھ ڈیوݨ دا فیصلہ کریندے۔

مرݨ آلے اتا ؤ ودھ ویندن جو شہر وچ لاشیں کوں عزت نال دفناوݨ ممکن نئیں رہندا۔ لاشیں کوں ٹرک وچ سٹ کے کٹھا کیتا ویندے تے وڈے وڈے کھڈیں (اجتماعی قبراں) وچ بغیر کہیں مذہبی رسم دے دفن کیتا ویندے۔ انسان دی موت دا کوئی وقار باقی نئیں رہندا۔

ناول دا ہک نہایت دردناک تے اہم موڑ او ویلھے آندے جڈاں شہر دے ہک سخت مزاج جج دا معصوم پُتر طاعون دا شکار تھی ویندے۔ ڈاکٹر ریو اُونکوں ہک نویں ویکسین لاتے بچاوݨ دی پوری کوشش کریندے۔

اے معصوم بچہ کئی گھنٹے ترپ ترپ تے نہایت تکلیف وچ اپݨی جان ڈے ڈیندے۔ اتھاں موجود سارے لوک، بشمول پادری پینلو تے ڈاکٹر ریو، اوندی تکلیف ڈیکھ کے اندروں ترٹ ویندن۔ ایں معصوم بال دی موت ڈاکٹر ریو کوں شدید غصے وچ مبتلا کر ڈیندی ہے۔ او فادر پینلو کوں سختی نال آہدے جو ہک بے گناہ بال دی اتنی دردناک موت کوں کہیں صورت دی خدا دا انصاف یا گناہیں دی سزا نئیں آکھیا وݨج سگدا۔

بال دی موت فادر پینلو دے سخت گیر عقیدے کوں وی ہلا تے رکھ ڈیندی

ہے۔اوگر جا گھر وچ ہک ڈوجھا خطبہ ڈیندے جیندے وچ اوندا لہجہ نرم ہوندے او آہدے جو ساکوں خدا دی رضا دے اگوں سر جھکاوݨاں پوسی بھانویں او ساڈی سمجھ توں باہر کیوں نہ ہووے۔

کجھ عرصے بعد فادر پیٹرنلو کوں وی ہک عجیب جہی بیماری لگدی ہے۔تے او بستر تے پئے ویندے۔اوندے وچ طاعون دیاں مکمل علامات نئیں ہوندیاں پر او ڈاکٹر دی مدد گھنڑتا توں انکار کر ڈیندے۔تے آخر کار مر ویندے۔

مصیبت، موت۔تے مایوسی دے ایں دور وچ ڈاکٹر ریو۔تے ٹارروکوں ہک رات دا سکون ملدے جڈاں اوتھوڑی دیر کیلئے ڈوہیں سمندر وچ تراڑ ویندے ہن۔ اے ہک خوبصورت لمحہ ہوندے جیہڑا ھانہاں دی گہری دوستی، امن دی خواہش۔تے انسانی رشتے کوں ظاہر کریندا ہے۔

سردیاں شروع تھیوݨ توں کجھ ویلھا پہلے کلرک جوزف گرانڈ کوں طاعون تھی ویندا ہے۔ساریں کوں لگدے جواوہنڑ نئیں۔بچدا پراچا نک ہک معجزہ تھیندے۔تے او تیزی نال صحت یاب تھیوݨ لگ ویندے۔اے پہلا اشارہ ہوندے جو طاعون دا زور ہستی ختم تھیدا ویندے۔

سردیاں دا موسم آندیں ہی بیماری کمزور پے ویندی ہے۔روزانہ دے نویں کیس آوݨ گھٹ تھی ویندن، لوکیں دے چہریاں۔تے امید آوݨ لگ ویندی۔تے جیند ے چو ہے پہلے آلی کار شہر دیاں گلیاں وچ نظر آوݨ لگ ویندن۔پر خوشی دے ایں ویلھے توں بالکل پہلے ہک وڈا المیہ تھیندے۔جیندن ٹارروکوں طاعون اپݨی لپیٹ

وچ گھن گھندے۔ڈاکٹر ریو اپݨے دوست کوں بچاوݨ دی پوری کوشش کریندے پر ٹارو ایں دو باتوں مرݨ الا آخری انسان ثابت تھیندے۔

ایں دوران ڈاکٹر ریو کوں ہک تار (ٹیلی گرام) ملدے جیند ے وچ اوندی بیمار زال جیہڑھی طاعون پھیلݨ توں کجھ ڈیہہ پہلے شہر توں باہر ہک سینیٹوریم وچ علاج کیتے گئی ہئی اوتھاں فوت تھی گئی ہئی۔ریو ایں وڈے ذاتی ڈکھ کوں وی وڈی خاموشی۔تے صبر نال برداشت کیتا۔

با آخر فروری دے مہینے وچ شہر دے دروازے کھول ڈتے ویندن۔لوک اپݨے پیاریاں نال مدت بعد ملدن، خوشیاں منیندن۔تے آزادی دا بھرپور جشن منیندن۔

کوتارڈ (مجرم) جیہڑھا طاعون دی وجہ توں ملسݨ آلی آزادی۔تے خوش ہئی، امن آندے ہی پاگل تھی ویندے۔اوگر فتاری دے خوف توں اپݨے گھر دی دری توں بگلی وچ لوکیں۔تے گولیاں چلاوݨ پئے ویندے۔آخر کار پولیس اوکوں پکڑ کے گھن ویندی ہے۔

ناول دے بالکل اختتام۔تے قارئین کوں پتا لگدے جو ایں ساری کہانڑی دا راوی (Narrator) کوئی بیا نئیں بلکہ خود ڈاکٹر برنارڈ ریو ہے۔اوں نے اے کتاب ایں واسطے لکھی تا کہ لوکیں دی جدوجہد، بہادری، تے ایں مصیبت کوں تاریخ وچ یاد رکھیا ونجے۔

ڈاکٹر ریو اپݨی چھپت توں لوکیں کوں جشن منیندا ڈیکھ تیے سوچیندا ہے جو

خوشی منا وی آلے نئیں جاندے جو طاعون دا جراثیم کڈا ہیں مکمل طور تے ختم نئیں تھیندا اے سالیں تک بستر ے، فرنیچر، تے کاغذات وچ ودا رہندے تے کہیں ویلے وی ڈوجھے چوہیاں کوں جگا تے کہیں خوشحال شہر ول پیدا تھی سگدے۔

دراصل البرٹ کامیو نے طاعون دی بیماری کوں ہک وڈے استعارے (Allegory) دے طور تے پیش کیتا ہے۔ اے جرمن فاشزم، نازیت، جنگ، یا دنیا وچ موجود کہیں وی قسم دے ظلم تے برائی دی علامت ہے۔

کامیو دا اصل تے آخری پیغام اے ہے جو دنیا وچ ڈکھ، بیماری، تے موت ہک اٹل حقیقت ہن، پر انسان دی اصل عظمت ایں گالھ وچ ہے جو اوہ برے حالات دے اگوں ہار منڑی دی بجائے، ہک ڈوجھے دا ساتھ ڈے تے بغیر کہیں لالچ دے برائی تے ظلم دا مقابلہ کیتا ونج سگدے۔

آؤ کتاب نال یاری لاؤں

ہک کتاب وچ اتنا طاقت ہوندی ہے کے او دنیا وچ انقلاب پیدا کر سگدی ہے۔ سرائیکی وسیب دے نینگریں دے دل وچ کتاب دی محبت، پیار، رغبت شوق ترغیب تے اہمیت پیدا کرنڑ ہوں ضروری ہے، فضول زندگی جیونڑ کنوں چنگا ہے بندہ اپنے آپ کوں باشعور بناونڑ دی کوشش کرے۔

دنیا جہان دے مشہور لیڈر اں وچ ہک خوبی ضرور ہوندی ہے او کتاب دا مطالعہ کریندے ہن۔

کتاب دی اہمیت قرآنِ پاک دی روشنی وچ:

قرآنِ مجید دی پہلی وحی دا آغاز ہی "پڑھنڑ" دے حکم نال تھیا جیندے وچ ساکوں پتہ لگدے کہ اسلام وچ پڑھائی دی کیا قدر ہے۔

پہلی وحی (سورۃ العلق)

"پڑھو (اے نبی ﷺ) اپنے رب دے ناں نال جنیں پیدا کیتا۔ جنیں انسان کوں جمے ہوئے خون توں بنایا۔ پڑھو! تہاڈا رب ہوں کریم اے، جنیں قلم دے ذریعے علم سکھایا۔" (سورۃ العلق: 1-4)

علم آلے تے جاہل دا فرق:

فرماڈیو! کیا علم آلے تے علم نہ رکھنڑ آلے برابر تھی سگدن؟ (سورۃ الزمر:

علم وچ اضافے دی دعا:

"تے دعا کرو اے میڈے رب میڈے علم وچ اضافہ فرما۔" (سورۃ طٰہٰ: 114)

کتاب دی اہمت احادیثِ مبارکہ دی روشنی وچ:

حضور اکرم ﷺ نے علم حاصل کرݨ کوں ہر مسلمان دا فرض قرار ڈے تے کتابی علم کوں محفوظ کرݨ دی تلقین فرمائی اے۔

علم حاصل کرݨ فرض اے:

"علم حاصل کرݨ ہر مسلمان (مرد تے تریمت) تے فرض اے۔" (ابنِ ماجہ)

جنت دا رستہ:

"جیہڑا شخص علم دی تلاش وچ کہیں رستے تے چلدے اللہ تعالیٰ اوندے کیتے جنت دا رستہ سوکھا کر ڈیندے" (صحیح مسلم)

علم کوں لکھ تے محفوظ کرو:

نبی کریم ﷺ نے فرمایا "علم کوں قید کرو۔" صحابہؓ نے پچھیا علم کوں قید کرݨ دا کیا طریقہ اے؟ فرمایا "اونکوں لکھ تے محفوظ کر گھنوں۔" (طبرانی)

مرݨ دے بعد فائدہ ڈیوݨ والا عمل:

"جڈاں انسان مر ویندے تاں اوندیاں نیکیاں دا سلسلہ ختم تھی ویندا اے مگر

ترے چیزاں جاری رہندن صدقہ جاریہ، اینجھا علم جیندے توں نفع چاتا ونجے، تے نیک اولاد جیہڑی دعا کرے۔" (صحیح مسلم)

کتاب دی اہمیّت دے حوالے نال
چند مشہور شخصیات دے اقوال

البیرونی (Biruni-Al)

خیالات دی جنگ وچ کتاباں ہتھیاراں دا کم ڈیندین۔

کارلایل (Thomas Carlyle)

کتاب گھر دا نگوں ہے ایندے وچ بندے کوں رہوٹا چاہیدا ہے، کیوں جو دنیا دچ کتاباں حکومت کریندن۔

جم روہن (Jim Rohn)

کتاب کوں مُل گھٹ تہا کوں مہنگا نہ لگسی، پر کتاب نہ پڑھ تہا کوں مہنگا ضرور لگ سگدے۔

میزی (امریکی شاعر)

ساریاں چنگیاں کتاباں دا مطالعہ ایویں ہے جیویں پچھلی صدی دے بہترین انسانیں نال گالھ مہاڑ کرڑ۔ جہڑی کتاب کوں دل دل پڑھ تا دل نہ کرے، او کتاب کوں ہک واری وی نہ پڑھو۔

خلیل جبران (Khalil Gibran)

میکوں خوش رہوڑ سانگے صرف ڈو سر ہاٹیں۔ تے کتاباں دی لوڑ ہے۔

ابراہم لنکن (Abraham Lincoln)

میں کتاباں پڑھ تا دے شوق وچ پنجھاہ پنجھاہ میل دا پندھ کر تے اپنڑے دوستاں کنوں کتاباں منگ۔ تے گھن آندا ہا نمی۔

سید عطاءاللہ شاہ بخاری

(Syed Ata Ullah Shah Bukhari)

ہوں ساریاں کتاباں پڑھ تا توں بہتر اے جو کم دیاں چند کتاباں پڑھ گھدیاں وہ نجن۔

شورش کاشمیری (Shorish Kashmiri)

کجھ کتاباں تہاڈے علم وچ ودھارا کریندن، کجھ غور و فکر کرڑ دی عادت ڈیندن، کجھ زبان دی طاقت ودھیندین۔

کتاب دی سچی تعریف اے ہے جو اینکوں پڑھ تے تہاڈا اے احساس تکڑا تھی ونجے جو ٹساں ہک چنگے دوست دی سنگت وچ وقت گزارے۔

لیو ٹالسٹائی (Leo Tolstoy)

گندیاں کتاباں ہک زہر، آلی کار ہن جہڑیاں جسم کوں نہیں بلکہ روح کوں مار ڈیندین۔

ایمرسن (Ralph Waldo Emerson)

کتاباں دے مطالعے نال انسان دا مستقبل سوجھل تھی ویندے

شیخ سعدیؒ شیرازی

کتابیں نال محبت آپے ئیں تھیندی بلکہ کرنی پوندی اے۔

کتاب نال جھیڑا نہ کرو، کتاب پڑھدیں ہوئیں الجھن وچ نہ پووں جتنا گالھ سمجھ آندی اے سانبھ گھو۔

اگر کہیں ڈگمڑاتے کتاباں لڈھ ڈیتیاں ونجن تاں اوندے نال نہ اوہ محقق بندے تے نہ ہی عقلمند۔

وڈے بندے زندگی وچ گھٹ تے کتابیں وچ زیادہ ملسن۔

مظہر اسلام (Islam-ul-Mazhar)

کتاباں استاد وی ہن تے دوست وی، عظیم رہنما وی ہن تے شخصیت ساز وی، کتاباں معاشرے دا اثر قبول کرتے لکھیاں ونجن تاں اے سماج دی تشکیل وی کریندن۔

کتاب ہک ہوندی اے پر اوندے زاویے ہزار ہوندن۔ کتاب دی ہک خوبی اے ہے جو ایندا پڑھنڑ آلا زندگی دے کہیں وی شعبے نال تعلق رکھدا ہووے، اے اوندے نال مخاطب ہوندی ہے۔

گورچ فوک (Gorch Fock)

چنگیاں کتاباں اونہیں جہڑیاں ساڈی کھے مکاڈیون، بلکہ چنگیاں کتاباں او ہن جہڑیاں ساڈے علم دی کھوکوں دھاڈیون۔

مولانا سید احسن مارہروی

(Maulana Syed Ahsan Marehravi)

ڈوچوریاں جائز ہن "دل دی تے کتاب دی"

رشید احمد صدیقی (Rasheed Ahmad Siddiqui)

الہامی تے قانونی کتابیں دا ترجمہ آوکھا ہوندے۔

اسامہ غازی (Usama Ghazi)

چنگیاں کتاباں پڑھیے بغیر تو ساں چنگی کتاب نیوے لکھ سگدے۔

سونو شرما (Sonu Sharma)

کتاب وچ ہک شخص اپنی ساری زندگی دا تجربہ مفت ڈیندے پر لوک دل دی قدر نئیں کریندے۔

تھامس آرنلڈ (Sir Thomas Arnold)

اگر میں سمندر وچ بحری جہاز تے سفر کریندا پیا ہووں تے کتاب دا مطالعہ وی کریندا پیا ہووں تے اچانک طوفان آونجے تینڈے پاروں جہاز پانی وچ پاڑٹ لگے تے لوک اٹھاں اُتھاں اپنی جان بچاوڑ کیتے بھجدے پئے ہوون، تاں میں اوں ویلھے وی کتاب دا مطالعہ کرنڑ بند نہ کریساں۔

چینی دانشور

جڈاں بندہ وڈا ہ کتابیں پڑھ گھندے تاں او وڈا ہ ہزار میل دا سفر طے کر

گھندے۔

صلاح الدین نیازی (Salahuddin Niazi)

اگر کہیں بندے نے اے جانڑنا ہووے جو اللہ اوندے اُتے راضی ہے تے کیا او زندگی وچ کامیاب انسان بݨسی، تاں اوا ے ڈیکھے جو کیا او کتاب دا مطالعہ کریندے؟

ٹُساں میکوں ہک ڈیہہ کیتے بکھا تریسہ جیل وچ قید کر ڈیو، تے اوگلی سویرے میڈے سامݨے میز تے پاٹی تے کھاوݨ دی کوئی شئے دے نال ہک کتاب دی رکھ ڈیوناں سب توں پہلے میڈا ہتھ کتاب دو ویسی۔

عظیم انقلابات دے گجھے راز

دنیا ہل گئی، تخت الٹ گئے، عظیم انقلابات دیاں داستاناں، تاریخ گواہ اے جو جیڑاں دی کہیں دھرتی تے ظلم تکبر، نا انصافی، غرور تے وڈائی تھیندی اے تاں اُتھاں انقلاب دا بیج ضرور اُبھردے۔ اج اساں ڈیکھدے ہیں کیویں دکھوں کھو قوماں نے اپݨی قسمت بدلی تے انہاں دی کامیابی دے پچھوں کیہڑے کیہڑے راز ہن۔

روسی انقلاب (1917)

مزدور دی للکار:

روس دی دھرتی تے زار بادشاہ دا ظلم حد پار کر گیا ہا۔ غریب مزدور تے بکھے سپاہی رُل گئے ہن۔ اینجھے ویلھے ولادیمیر لینن جیہا مڈر لیڈر میدان وچ آیا۔ او ں نے مزدوراں کوں جگایا تے آکھیا کہ "ہک تھی وݨجو"۔ انہاں دی کامیابی دا راز اے ہا جو انہاں کول "کمیونزم" دا ہک پکا نظریہ ہا۔ لینن نے جنگ دے حالات دا فائدہ چاتا تے "سوویت یونین" دی بنیاد رکھی۔ اے انقلاب ڈیسندے جو جیڑاں مزدور دا ہتھ ہتھوڑے دی بجائے بندوق چا گھنے تاں وڈے وڈے تخت کمب ویندن۔

امریکی انقلاب (1775–1783)

آزادی دا جنون:

اے او جنگ ہئی جیہڑی انگریز سامراج دے پنجیوں نکلسی کیتے لڑی گئی۔ جارج واشنگٹن دی اگواٹی وچ امریکہ دے واسیاں نے قسم چا گھدی ہئی جو "ہسی غلامی قبول کائنی"۔ انہاں دا مقصد بالکل شیشے وانگوں صاف ہا" آزادی یا موت ."

فرانس نے وی انہاں دی مدد کیتی پر اصل طاقت انہاں دا آپت دا اتحاد ہا۔ اے انقلاب سبتی ڈیندے جو ہے قوم ہک مٹھ تھی ونجے تاں دنیا دی وڈی توں وڈی طاقت دی انہاں کوں غلام نئیں رکھ سگدی۔

فرانسیسی انقلاب (1789)

عوام دا ٹھاٹھاں مَریندا سمندر:

فرانس وچ بادشاہت تے امیر طبقے نے غریباں دا خون نچوڑ گھدا۔ عوام کنوں کھاوݨ کیتے روٹی وی نہ ہئی۔ میکسمیلین روبسپیئر دی اگواٹی وچ پیرس دیاں گلیاں وچ آزادی، مساوات تے بھائی چارے "دے نعرے گونج پئے۔ لوکاں دا غصہ ایہو جیہا ہا جو بادشاہ کوں تخت توں لہا کے پھاسی لاڈتی۔ ایندی کامیابی دا راز عوام دا او غضب ہا جیہڑا صدیاں توں اندر پلدا پیا ہا۔ ایں انقلاب نے ڈسایا کہ اصل طاقت محلاں وچ نئیں بلکہ بازاراں تے سڑکاں تے نکلسی آلی عوام دے ہتھ وچ ہوندی اے۔

چینی انقلاب (1949)

دیہاتی عوام دا طوفان:

چین دی دھرتی تے ماؤزے تنگ نے ہک نویں تاریخ لکھی۔ اُتھاں قوم پرست حکومت دے خلاف غریب کسان تے مزدور اٹھ کھڑے تھئے۔ ماؤزے دا آکھݨ ہا کہ "طاقت بندوق دی نالی وچوں نکلدی اے" اوں دیہاتی عوام کوں نال رلایا تے ہک لمبی جدوجہد کیتی۔ انہاں دی تنظیم اتنی مضبوط ہئی جو انہاں نے پورے چین تے لال جھنڈا لہراڈتا۔ اے انقلاب ساکوں سکھیندے جو جے تہاڈیاں جڑاں عوام وچ مضبوط ہن تاں ٹساں پہاڑاں کوں وی ہلا سگدے ہو۔

کیوبا انقلاب (1959)

گوریلاں دی یلغار:

امریکہ دے نک دے تلے ہک نکے جیے جزیرے کیوبا وچ فیڈل کاسترو تے اوندے ساتھیاں نے کمال کرڈتا۔ اُتھوں دے ظالم لوکیں دے خلاف انہاں نے "گوریلا جنگ" شروع کیتی۔ جنگلاں تے پہاڑاں وچوں نکل تے اے مجاہد شہریں وچ داخل تھئے۔ انہاں دی کامیابی دا راز کاسترو دی کرشماتی شخصیت تے عوام دی بھرپور حمایت ہئی۔ تھوڑے جیے لوکیں نے وڈی فوج کوں شکست ڈے کے ثابت کیتا کہ جنگ اسلحے نال نئیں جذبیاں نال لڑی ویندی اے۔

ایرانی انقلاب(1979)

ایمان دی طاقت:

جدید دور وچ اے پہلا انقلاب ہا جیہنڑے وچ ہتھیں خالی عوام نے شاہِ ایران دی طاقتور فوج کوں ہراڈیا۔ آیت اللہ خمینی دی ہک آواز تے پورا ایران سڑکاں تے نکل آیا۔ مسیتاں انقلاب دے گوھ بنی گیاں۔ لوکاں نے سینے تے گولیاں کھادیاں پر پچھوں نہ ہٹے۔ ایندی کامیابی دا راز "مذہبی قیادت" تے عوام دا بے خوف تھیوݨ ہا۔ اے انقلاب ڈیسندے جو عقیدہ تے ایمان دی طاقت دے اگوں ٹیک تے توپاں دی ناکامی دیندن۔

اکتوبر انقلاب(1917)

اے روسی انقلاب دا اوھصہ ہا جیہڑا لینن دی "ہالشویک پارٹی" نے برپا کیتا۔ انہاں نے ڈیکھ بھال تے صحیح ویلھے تے وار کیتا تے عبوری حکومت دا تختہ الٹ ڈیتا۔ انہاں دی کامیابی دا راز "منظم پارٹی" تے بہترین حکمت عملی ہی۔ انہاں کوں پتہ ہا کہ کڈاں حملہ کرݨے تے کڈاں روکݨے۔ اے واقعہ ڈیسندے جو صرف جوش کافی نئیں ہوندا بلکہ ہوش تے تنظیم دی ہووے تاں ہی کامیابی قدم چمدی اے۔

میکسیکن انقلاب(1910)

زمین دا حق

میکسیکو وچ زمینداراں نے کساناں کوں غلام بݨا رکھا ہا۔ ایمیلیانو زاپاتا نے

نعرہ لائے کہ "زمین اُندی اے جیہڑا اوتکوں ریندا اے"۔ غریب کساناں نے ڈاتری چھوڑ کے بندوق چا گھدی۔ انہاں دی جدوجہد صرف روٹی دی نہ ہئی بلکہ عزت تے حق دی ہئی۔ مسلسل مزاحمت تے قربانیاں نال انہاں نے حکومت کوں ڈھواڈیا۔ اے انقلاب کساناں دی طاقت دا منہ بولیندا ثبوت ہا کہ محنت کش جڈاں جاگ پووے تاں لیریاں دی خیر نئیں ہوندی۔

ہیٹی انقلاب(1804–1791)

غلاماں دی آزادی:

تاریخ انسانی وچ اے واحد انقلاب ہا جتھاں غلاماں نے بغاوت کیتی تے اپݨی سلطنت بݨائی۔ توسین لوورتیور دی قیادت وچ کالی چمڑی والے غلاماں نے فرانس، برطانیہ تے سپین دیاں فوجاں کوں شکست ڈیتی۔ انہاں کنوں نہ جوتیاں ہݨ نہ وردیاں پر "آزادی" دی تڑپ ہئی۔ انہاں دا حوصلہ پہاڑاں توں اُچا ہا۔ اے انقلاب ڈیسندے جو انسان کوں زنجیراں وچ بدھتاں سگدے ہوے پر اُندی روح کوں غلام نیوے ناں سگدے۔

شاندار انقلاب(1688–برطانیہ)

بغیر خونریزی دے تبدیلی:

برطانیہ وچ اینکوں "Glorious Revolution" آکھیا ویندے ایں کیوں جو اتھاں خون وہائے بغیر نظام بدل گیا۔ پارلیمنٹ نے بادشاہ دی طاقت گھٹا ڈیتی تے قانون دی حکمرانی قائم کیتی۔ ولیم آف اورنج کوں سٹھ کے تخت تے ہلہایا

گیا۔ ایندی کامیابی دا راز اشرافیہ تے سیاستداناں دا اتحاد ہا۔ اے انقلاب ڈسیندے جو جے قوم دے وڈے لوگ سمجھداری نال کم گھنن تاں وڈی توں وڈی تبدیلی وی امن نال آسگدی اے۔

ترک انقلاب (1923)

نویں ترکی دی تعمیر:

جڈاں خلافتِ عثمانیہ ترٹ گئی تے دشمن ترکی کوں ونڈڑن تے تیار ہن تاں مصطفیٰ کمال اتاترک ہک مردِ مجاہد بنڑی کے سامٹے آئے۔ اونے آ کے سارے ترکاں کوں کٹھا کیتا تے یونانیاں تے اتحادیاں کوں مار بھگایا۔ اُونے ترکی کوں ہک جدید ریاست بنایا۔ ایندی کامیابی دا راز "قوم پرستی" تے مضبوط فوجی قیادت ہئی۔ اتاترک نے ثابت کیتا کہ ڈٹھی ہوئی عمارت توں وی نواں قلعہ تعمیر کیتا ونج سگدے۔

ویتنامی انقلاب (1975)

استعماردی موت

ویتنام دے لوک پہوں ہی کم تعداد وچ ہن پہلے انہاں فرانس کوں تے دل امریکہ جہی سپر پاور کوں مٹی مٹی کر ڈتا۔ ہو چی منہ دی قیادت وچ انہاں نے انجھی "گوریلا جنگ" لڑی کہ دشمناں دیاں چیکاں ہا کاں نکل گیاں۔ اوز مین دے تلے سرنگاں وچ رہندے ہن تے اچانک حملہ کریندے ہن۔ انہاں دی کامیابی دا راز "قومی غیرت" تے لمبی لڑائی دا حوصلہ ہا۔ اے جنگ ڈسیندی اے کہ جذبہ سچا

ہووے تاں ٹیکنالوجی تے بم ہا رودی قوم کوں ہرائیں سگدے۔

انقلاباں دا نچوڑ

ساریاں گالھیں دا نچوڑ اے ہے کہ کوئی وی انقلاب اوں ویلھے تک کامیاب نئیں تھیندا جے تیئں

- ☆ تگڑی قیادت نہ ہووے جیہڑی اگوں تھی کے سینہ پیش کرے۔
- ☆ واضح نظریہ نہ ہووے کہ اساں کرنا کیا چاہندے ہیں۔
- ☆ عوام دا اتحاد نہ ہووے کیوں جو کلہا بندہ کجھ نئیں کر سگدا۔
- ☆ قربانی دا جذبہ نہ ہووے، انقلاب خون تے پسینہ منگدے

چھیکوی گالھ

تاریخ دا سبق ایہو ہے کہ "حق ملدا نئیں، حق کھسنا پوندے تبدیلی گھر پہ کے نئیں آندی ایندے سانگے میدان وچ نکلنا پوندے۔ تے متحد تھی کے لڑنا پوندے۔

کتابیات

(Bibliography)

1 رابرٹ کیوساکی امیر باپ،غریب باپ (مترجم ,ڈاکٹر امان خواجہ)

2 میکسم گورکی ماں (مترجم ,ظفر محی الدین) فکشن ہاؤس، لاہور.

3 یوول نوح ہراری۔خردمند آدمی، بنی نوع انسان کی مختصر تاریخ۔(مترجم عمر بنگش)

4 نیلسن منڈیلا، آزادی کا طویل سفر (مترجم: خالد محمود خان) لاہور: فکشن ہاؤس.

5. Three Days to See

(Helen Keller)

6. Linguistic Imperialism

(Robert Phillipson)

7 میری شیلی فرینکنسٹائن (ترجمہ از مظہر الحق علوی) اٹلانٹس پبلیکیشنز، کراچی.

8. Invisible Man

(Ralph Ellison)

9 ایکہارٹ ٹولے،لمحہ موجود کی طاقت: اب اور ابھی (مترجم: محمد کاشف منور)

10 نگوگی واتھیونگو، ذہنی استعماریت کا خاتمہ (مترجم: بطریس رضا)۔لاہور: فکشن ہاؤس۔

11. The Life of a Useless Man

(Maxim Gorky)

12. The Rights of Man

(Thomas Paine)

13 نپولین ہل سوچیے اور دولت کمایئے (مترجم محمد غوث صدیقی)

14. The Road

(Cormac McCarthy)

16 ٹی ایس ایلیٹ، اُجڑے دیار میں:.The Waste Land (مترجم پروفیسر راشد سدھو)

16. Falkner

(Mary Shelley)

17 جوہان وولف گینگ وان گوئٹے، نوجوان ورتھر کی داستانِ غم (مترجم، ڈاکٹر ریاض الحسن)

18. Creative Schools

(Ken Robinson)

19۔The End of Education

(Neil Postman)

20. Language Death

(David Crystal)

21 دانتے علیگیری، طربیہ خداوندی (مترجم، عزیز احمد بی۔اے آنرز (لندن)

22 تاریخ انقلابات عالم .(اخلاق احمد قادری)

محمد شان مغل وسی بڈھن ماشاء اللہ دے ہینگر تبصرے دے کیتے اے کتاب سچی اے او غازی یونیورسٹی ڈیرہ غازی خان اچ اپنی ماہ پولی سرائیکی دا طالب علم ہے۔ کتاب کھولی تاں پتہ لگا جوا ے اہم کم کیں عام شہرت دے شوقین ہینگر لی کیتا بلکہ ایں کتاب دا لکھاری آپنے سینے وچ بک حساس تے دردمند دل رکھدے جیر ھا آپنی قوم دے دل، دماغ تے اکھیں دے سامنے جگ جہان دیاں طاقتیں، یاریاں تے دروازے کھولن چاہندے۔ کتاب دا لکھاری آپنے سرائیکی سماج دے کیتے صرف ہوا تے سوچھلے دی خواہش نی رکھدا اوہر ویکھی فردکوں جگ جہان دے برابر بلکہ چار قدم اگیر ہا ویکھن چاہندے۔ کتاب دا لکھاری شاید ایں گالھ دا پورا ادراک رکھدے جو دنیا وچ سر چاتے زندہ رہنڑ دے کیتے مقابلہ کرنڑ تے ول مزید ترقی کرن دے کیتے دنیا کوں پوری طرح سمجھنڑ ضروری اے۔ ترقی کرنڑ والے افراد یا قومیں کوں ترقی نہ کرنڑ والیں دے مقابلے وچ ٹی ٹی ہوندی۔ لوکیں تے قومیں دیاں زندگیاں خریج تھیندیں، زوال توں ترقی دے ایں سفر دے سارے مراحل نال واقف ہوونڑ ضروری ہے۔ اساڈے ہینگر لکھاری ایہو کجھ کیتے جو دنیا دے بہترین ادب وچوں کامیاب لوکیں دی محنت تے جدوجہد نال اساڈی واقفیت خود اساڈی زبان سرائیکی وچ کراونڑ دی کوشش کیتی ایں ترجمہ کاری کنی سا کھڑا کم ٹی ہوندا، اے پہوں وڈی ذمہ داری دا کم ہے۔ گھٹ توں گھٹ دو زبانیں تے چنگی پکڑ دے بغیر اے کم ممکن کھیسی۔ ترجمہ کاری دی اہمیت تے ڈھیر کجھ آکھیا تے لکھیا ویا پر ہنڑ بھی ڈھیر سارا لکھیسی۔ ترجمہ کاری انسانی تہذیب دی بک نہایت اہم تے بنیادی ضرورت اے جگ جہان وچ ڈھیر سارے یاراں زباناں آلایاں دیندین تے ہر زبان دی بھولی وچ بک مخصوص لطافت، تاریخ تے سوچ دے بیہرے موتی ہوندن۔ جے کر ترجمہ نہ تھیوے تاں بک زبان دے لوک دوجھی زبان دے علم، ادب تے تجربات توں محروم رہ ویسن۔ ایں طرح ترجمہ مختلف افراد بلکہ اقوام دے وچال بک مضبوط پل دا کم کریندے۔ اساڈے ہینگر لکھاری دے کیتے ہوئے وڈاندرے وچ اے خوبی مشروے جو معلوم تھیندے اے ترجمہ نہیں کتاب دی اصل زبان خود سرائیکی ہی ہے۔

مصنف دے کیتے ڈھیر سارا یاں دعائیں۔

مجاہد جتوئی
فیصل آباد، پنجاب پاکستان
20 مئی 2026

ISBN: 978-6277753-45-3

ناشر: بے باک ادبی میڈیا (رجسٹرڈ) ڈیرہ غازی خان پنجاب پاکستان
0337 7248245